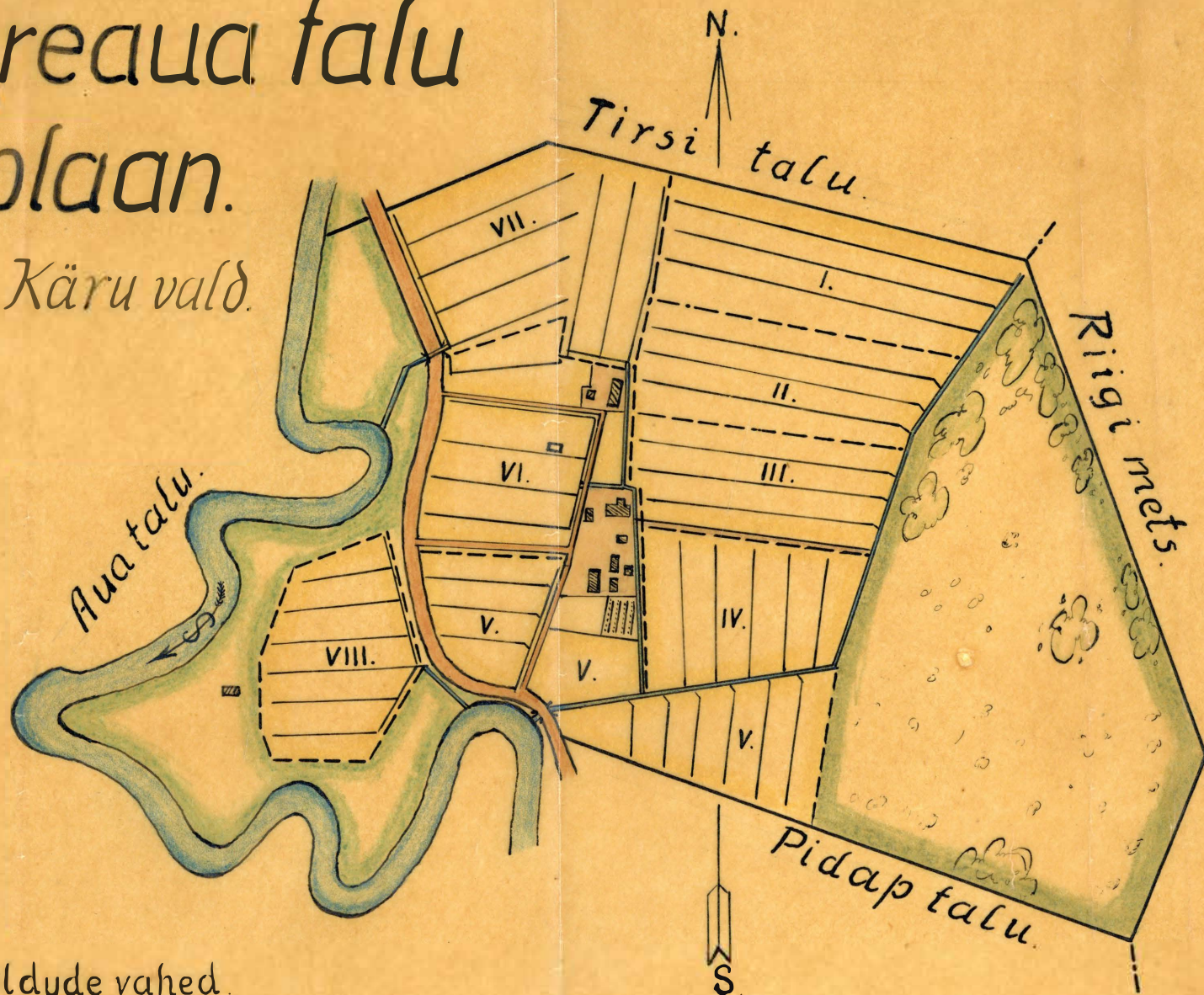

Suureaia talu plaan.

Järvam. Kärü vald.

- Põldude vahed.
- ===== Peakraavid.
- ===== Lahtised põldkraavid.

0 100 200 300 400 500 600 küünart.

SISU JUHATAJA.

	Lhk.
1. KASUTAMISE KIRJELDUS.	1 - 31.
Üldeseisund.	1 - 3.
Kandest. Ajalugu. Omandik. Territoorium.	
Talundi looduslikud tingimused.	3 - 13.
Maarinnast. Geoloogiline ülevaade.	
Mulla koostis. Veeolud. Kliima olud.	
Umbrohud põllul.	
Niidu taimestik.	
Karjamaa taimestik.	
Taimestik ja loomade arendamine.	
2. SEISUKORD JA SELLE ARENDAMISE SIHTJOONED.	
Talundi majanduslikud tingimused.	14 - 20.
Müügi ja ostukohad. Toed. Mitmesugused	
asutused. Tööajad. Võimalused.	20 - 21.
Müügi ja ostuainete hinnad. Tööajad.	
Majad, kohustused. Loomupäsimise voi-	
malused.	21 - 22.
3. SENIASONE KASUTAMINE.	
Maa-ala kasutamine.	20 - 31.
Kultuurialade ja metsade liges	
kirjeldus ja arendamine.	20.
Põllu kasutamine.	21 - 28.
Kultuuris. Maaparand. Elvikord.	
Maarinnast. Tartus, 1926 a.	
veidid. Kultuuris ja hooldamine.	
Majad ja riistad. Loomad, saak ja	
vaagi alalhoold.	
Niidu kasutamine.	28 - 29.
Karjamaa kasutamine.	29 - 30.
Asu ja selle kasutamine.	30.
Metsa ja selle kasutamine.	31.
Loomakasvatamine.	31 - 39.
Veised.	31 - 37.
Toed. Kasutamise siht. Hooldamine.	
Toitmine. Toed. Karjatoidu selarve.	
Laada riistad.	
Hobused.	37.
Bead.	38.
Lambad.	38.
Kanad.	29.

SISU JUHATAJA.

Lhk.

I. MAJAPIDAMISE KIRJEELDUS.

<u>Üldküsimumused.</u>	1 - 3.
Asukoht. Ajalugu. Omanik. Territoorium.	
<u>Talundi looduslised tingimused.</u>	3 - 13.
Maapinna ehitus. Geoloogiline ülevaade.	
Mulla koosseis. Veeolud. Kliima olud.	
Umbrohud põllul.	
Niidu taimestik.	
Karjamaa taimestik.	
Taimehaigused ja kahjurid.	
<u>Talundi majanduslised tingimused.</u>	14 - 20.
Müügi ja ostukohad. Teed. Mitmesugused asutused. Tööliste saamise võimalused.	
Müügi ja ostuainete hinnad. Tööpalgad.	
Maksud, kohustused. Laenusaaamise võimalused.	

II. SENIAEGNE KASUTAMINE.

<u>Maa-ala kasutamine.</u>	20 - 31.
kultuurialade vahetamine, nende ligem kirjeldus ja kaugus ovest.	20.
<u>Põllu kasutamine.</u>	21 - 28.
Kultuurseis. Maaparandus. Külvikord.	
Maaharimine, väetamine. Külv. Vilja sordid. Kultuuride eest hoolitsemine.	
Masinad ja riistad. Lõikus, saak ja saagi alalhoid.	
<u>Niidu kasutamine.</u>	28 - 29.
<u>Karjamaa kasutamine.</u>	29 - 30.
<u>Aed ja selle kasutamine.</u>	30.
<u>Mets ja selle kasutamine.</u>	31.
<u>Loomakasvatuse.</u>	31 - 39.
Veised.	31 - 37.
Tõud. Kasutamise siht. Hoolitsemine.	
Toitmine. Toodang. Karjatoidu eelarve.	
Landa riistad.	
Hobused.	37.
Sead.	38.
Lambad.	38.
Kanad.	39.

Ehitused.	.39 - 44.
Elumaja. Karjalaut. Hobusetall. Rehi.	
Viljaait. Tagavarade ait. Saun. Puu- kuur. Heinaküünid. Kartulikõller.	
Üksikud kapitalid, nende suurus ja vahekord, kapitalide peal lasuvad % %, amortisat- siooni-, remondi- ja kinnituskulud.	.44 - 51.
Talundi juhtimise kord.	51.

III. TAHTSAMATE SAADUSTE TOOTMISE SENISED KESKMISED TASUVUSNORMID.

Kapitalide % %, amortisatsiooni-, remondi- ja kinnitus- ehk riisiko kulude jaotamine.	52 - 55.
Maksude, kohustuste ja juhtimiskulude jaota- mine.	55.
Inimese tööpäeva maksus.	56.
Hobuse tööpäeva maksus.	57.
Väetamise kulude jaotamine kultuuride järele.	58 - 61.
Põllu-, niidu-, karjamaa- ja metsa-kultuuride produtseerimise kulud pr. 1 ha.	61 - 68.
Põllu-, niidu-, karjamaa- ja metsa-kultuuride üksuse tootmise maksus, t.ü. tasuvus.	69.
Puhastulu maa-alade kasutamisest.	70.
Loomapidamise saaduste produtseermise kulud ja tulud saadustest.	70 - 73.
Loomapidamise saaduste üksuse tootmise maksus, tasuvus.	74.
Kõrvalteenistus.	75.
Puhastulu kokkuvõte.	75.

IV. OLUDELE VASTAVA SÜSTEEMI ÜLESSESEADMINE.

Põllu ja niidu kultuuride tasuvuse tõstmise võimalused.	76 - 79.
Karjamaa saagi tõstmise võimalused.	80 - 83.
Piimakarja tasuvuse tõstmise võimalused.	83 - 86.
Seakasvatuse -"- -"- -"-	86.
Lambakasvatuse -"- -"- -"-	87.
Kanakasvatuse -"- -"- -"-	87.

Otstarbekohase majapidamise süsteemi

<u>ülesseadmine</u>	87 - 103.
Külgikord.	88.
Karjatoidu eelarve.	90 - 96.
Ehitused.	96.
Mitmesuguse inventari täiendamine.	97.
Aktiv kapitalid.	99 - 103.

Tähtsamate saaduste keskmised tasuvusnormid

oludele vastavalt korraldatud majapidamises .103 - 120.

Kapitalide % %, amortisatsioon-, remondi-, kinnitus- ja riisiko- kulude ära- jaotamine tulundusharude järele.	103 - 105.
---	------------

Põldude, niitude ja karjamaa väetamise eel- arve.	106 - 109.
--	------------

Põllu, niidu ja karjamaa kultuuride 1 ha. produtseerimise kulud.	109 - 113.
---	------------

Põllu, niidu, karjamaa ja metsa kultuuride üksuse tootmise maksus, t.ü. maksus, tasuvus.	114.
--	------

Loomapidamise saaduste produtseerimise kulud ja tulud saadustest.	115 - 118.
--	------------

Loomapidamise saaduste üksuse tootmise mak- sus, tasuvus.	119.
--	------

Puhastulu kokkuvõte.	120.
------------------------------	------

Tarvitatud kirjandus.	120.
-------------------------------	------

00000

1873 a. ostis vennine rüütelik Aleks mõisa oma-
selt Charlotte v. Dittmarilt talu pärisoos. Ostuhind
oli 1800 rubla. 1200 rubla tuli mõisas oos kuni 1882
a. tasuda kuni 600 rubla pantkirja võlana jät, mille
eest 5% tuli maksta ja iga aasta võla tasumiseks 1%.

1885 a. päris talu tervikuna praeguse omanik Hans.

I. MAJAPIDAMISE KIRJELDUS.

Suureaia talu № 53 asub Järva maakonna, Asukoht. Kärü valla Kullima külas.

Talu on asutatud renditaluna 1859 a. Kä- Ajalugu. ru mõisa metsa ja metsa heinamaadele. Asutaja Hans, Mihkli poeg, G r o s s teenis varem naabri Haua talus sulasena. Esimese kuue aasta jooksul talu kasutamise eest renti ei nõutud; hiljem määrati aasta rendiks 36 rubla. 1860 a. ehitati esimene elumaja ja 1861 a. ait. Talu piirid olivad algusel teistsugused, praeguse kuju omandasid nad uue planeerimise järel 1867 a. 1869 a. hindamise järel oli talul:

1) põldu.	9 vkm. 17 kappa,
2) aiamaad.	- " 8 " ,
3) heinamaad.	48 " 23 " ,
4) karjamaad.	21 " 22 " ,
5) kase metsa	- " 10 " ,
6) kuuse "	- " 18 " ,
7) männa "	1 " 3 " ,
8) koppel	1 " - " ,
9) õue.	2 " 5 " ,
10) võsastikku	8 " 19 " ,
11) kõlbmata maad.	7 " - " ,

tulu hinnati 8 taalrit 57 tenga, aasta rendiks määrati 52 rubla.

1873 a. ostis senine rentnik Kärü mõisa omanikult Charlotte v. Dittmarilt talu päriks. Ostuhind oli 1800 rubla. 1200 rubla tuli neljas osas kuni 1882 a. tasuda kuna 600 rubla pantkirja võlana jäi, mille eest 5% tuli maksta ja iga aasta võla tasumiseks 1%. 1885 a. päris talu tervikuna praegune omanik Hans,

Hansu p. G r o s s . 1904 a. tasuti lõpulikult pantkirja võlg.

Talu omanik Hans, Hansu p. G r o s s on sün- Omanik. dinud 1857 a. Hariduse sai ta 3 klassilises Kärü köst- rikoolis. Seltskondlisest tegevusest on tema oma ümbri- ses agarasti osa võtnud, olles pikemat aega Vändra põl- lumeeste ja hariduse seltside juhatuse liige, Kärü ja Vändra kaubatarvitajate ühisuste asutaja ja hiljem juha- tuse liige. Pikemat aega on tema ka Kärü vallavanem ol- nud, kuid nüüd on ta avalikust tegevusest vanaduse tõt- tu loobunud.

Suureaia talundile kuuluva maa-ala kogu suu- Terri- rus on 103,10 Riia vakamaad ehk 38,3 ha., kõik ühes toorium. tükis. Territoorium on veidi õhtust hommikusse välja- venitatud. Kärust Vändrasse viiv postmaantee jagab ta- lu kahte, õhtupoolsesse vähemasse ja hommikupoolsesse suuremasse, ossa.

Talu jagunemine kultuuralade järele:

	Riia vakamaad.	Hektarid.
Põldu.	47	17,5.
Niitusid	15	5,5.
Karjamaad.	26	9,6.
Aiamaad.	1	0,4.
Metsa-alust heinamaad. . .	5	1,9.
Õue ja hoonete alust maad .	2,1	0,8.
Põllukraavide alust maad. .	3	1,1.
Põlluteede alust maad . . .	0,75	0,3.
Kõlbmata maad (jõgi, maan- tee).	3,25	1,2.
Kokku	103,1	38,3.

Talu asub siluuri pae valdkonnas. Peas on ko- bati põige sügaval, põhjapoolsel piiril aga ainult umbes 1 mtr. sügavused. Siluuri juures oleva kaeva sügavus on

N° 1. Vaade maanteelt talu hoonete peale.

Piirid on põhjas, hommikus ja lõunas murdjoonelised, sünnitades 4 nurka $>90^{\circ}$, kuna õhtus õige käärrurika jõekesega piirdub. Naabriteks on: põhjas 50 ha. suuruse Tirsi talu põllud, hommikus riigi mets, lõunas 80 ha. suuruse Pidapa talu metsa heinamaad ja õhtus, üle jõe, 35 ha. suuruse Haua talu niidud. Naabritalude pidajad, väljaarvatud Pidapa, on edumeelsed põllumehed; vahetõrje nende kõikidega heanaaberlik. Tüliküsimusi on riigi metsavalitsusega vete mahalaskmise asjus, missugused aga veteseaduse alusel loodetavasti pea lahendatud saavad.

Talundi looduslised tingimused.

Maapind on tasane, õhtusse, jõe poole silmaga Maapinna
mitte märgatav kallak. Sarnast tasandikku kujutab eneehitus.
sest ka lähem ümbrus. Krunti läbistavad üksikud oja
kohad. Jõe süng - madal.

Talu asub siluuri pae valdkonnas. Paas on kohati õige sügaval, põhjapoolisel piiril aga ainult umbes 1 mtr. sügavuses. Elumaja juures oleva kaevu sügavus on

umbes 3 mtr., kaevu põhjas on savirikas materjal, paas veel ette ei tule. Jõgi voolab põhjapool talu piirides pae peal, kus keskmine vee sügavus suvel 25 - 50 cm. on. Lõunapool pole paasi enam näha, vastavalt muutub ka jõgi sügavamaks ning suvine vee seis on kohati 2,5 - 3,0 mtr. Talu muld on kaunis ühtlane - peenikeme liiv. T.Ü. Mullateaduse laboratooriumis üliõpilaste poolt tehtud lõimise analüüsi andmed. Proovi sügavus 3-15 cm.

> 2,0 mm.	-	
2,0 - 0,5 "	1,62 %	
0,5 - 0,2 "	10,32 %	
0,2 - 0,06 "	33,04 %	
0,06 - 0,02 "	18,48 %	
0,02 - 0,006 "	16,48 %	} 31,54 %
< 0,006 "	15,06 %	

Lõimise järele kuulub talu muld keskmiste liiv-savi muldade liiki, mis võrdlemisi kleepuv ja raske harida. Tegelikult on aga mulla kleepuvus väga veikene, ka on teda kerge harida. Tuleb oletada, et mullas võrdlemisi palju puhast Si O₂ tolmu on, millel veikene kleepuvuse võime. Maantee äärt mööda on mõni vakamaa savirikkamat mulda; lõimise andmed selle liigi kohta puuduvad. Kaugupoolisel piiril tulevad ette üksikud rändkivid, ka rühk on seal pinna lähedal. Reljeefi, lõimise ja rändkivide puudumise järele võib otsustada, et muldastik on vee, arvatavasti Kärvi jõe, sünnitus. Geoloogiliselt peab see kaunis vana olema, sest liiv on ~~vee~~ kôvasti tihenenud. Huumuse segane kiht on keskmiselt 18 cm. paks. Leetmise kiht on hästi välja kujunenud, ulatab keskmiselt 18-32 cm., värv - kollakas hall. Illuviaal kiht on rooste plekkidega kollane liiv; kohati tulevad ette ortsteini tükid. Keemist pole kuni 100 cm. sügavuseni märgata.

5.
Keemiliselt pole Suureaia talu mulda analüseeritud. Mulla geoloogilise tekkimise ja kunstväetiste mõju järel võib aga oletada, et mullalubja ja fosforhappe poolest võrdlemisi kehv on, kuna kaaliumi puudus end nii teravalt tunda ei anna..

Veeolud on võrdlemisi halvad. Põhjavesi on kuiv. Veeolud. Vematel aastaaegadel umbes 1,5 m. sügavusel, samas kõrguses on ka jõevee seis. Normaalsete sademetega suvedel ülearuse vee all ei kannata; sademete ja veerikastel aastaaegadel on aga seisukord palju halvem. Et jõesäng õige kitsas ja madal, sellepärast tõuseb vesi kiirelt kõrgele, üle ujutades madalamaid kohte. Ülearuse vee all kannatavad siis ka suur osa põldusid vaatamata tihe-
da lahtiste kraavide võrgu peale. Et maapinna üld langus jõe poole võrdlemisi veike, 0,4 ‰ ümber, sellepärast on võimalik ainult lahtiste kraavidega kuivatamine.

Imejate kraavide võrk katab kogu põllupinda. Kraavide vahel kõigub 15 - 22 m. kevadiste suurvete ajal, samuti ka vihmariikastel sügisel /1923 a. sügis/ tõuseb vesi jões harilikult nii kõrgele, et suure osa põldkraavidest vee-
ga täidab. Umbes 4 ha. poldu, suur osa jõeäärsetest heinamaadest ja osa karjamaast on harilikult iga kevadise

veetõusu ajal üle ujutatud. Üleujutatud heinamaad annavad hääd saaki, karjamaa ja põld, kuhu riigi metsa peakraavi kaudu soode vett peale valgub, kannatavad hapu vee tõttu. Kunstliku niisutamise võimalused puuduvad.

Kevadise suurevee pildistused: Pilt № 2. Osa talu põldudest. Vees näha viljaredelid, kaugemal talu hooned. Pilt № 3. Üleujutatud heinamaad. Pilt № 4. Üleujutatud karjamaa.

№ 3.

Meteoroloogilisi vaatlusi Suureaia talus pole Kliima olud. tehtud. Lähem ilmajaam asus varem Kärü mõisas, 12 klm. kaugusel Suureaialt, nüüd aga 8 klm. kaugusel, Uue-Vändra Rõusa mõisas; mõlemad 3-da järgu jaamad. Kärü jaamas on vaatlusi toimetatud 1886 - 1896 a.; andmed ümbertöötatult avaldatud Prof Sresnevsky poolt "Bericht über die Ergebnisse der Beobachtungen f.d. Liv- Est- Aurländische Regenstationennetz - 25 Jährige Mittelwerte". Uue Vändra jaam tegutseb alates 1920 a. Andmed avaldatud 1920 - 1923 a. T.U. Meteoroloogia observat. teadaannetes. Esimesest tööst saab andmeid sademete ja temperatuuride kohta, teisest sademete, äikese, rahe ja lumekatte üle.

Toon võrdluseks keskmised andmed Kärü jaama 10 a. vaatlustest
1886 - 1896 ja Tartu jaama 25 a. vaatlustest 1886 - 1910 a.

Sademed mm. kuude kaupa.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	pro a.
Kärü.	46,7	33,2	33,7	49,2	45,3	46,5	79,6	113,4	58,9	73,3	56,0	51,1	686,9
Tartu	34,9	28,1	26,0	29,8	40,6	62,4	79,6	81,2	48,1	43,3	40,0	39,3	553,3

Sademetega päevade arv.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	pro a.
Kärü.	12,8	8,8	9,7	7,6	9,0	7,9	13,6	13,8	12,4	12,6	11,2	11,4	130,8
Tartu	19,3	14,9	14,1	12,9	13,2	12,7	15,8	17,7	16,0	16,5	18,5	18,5	190,1

Keskmised temperatuurid; vaatlused hommikul kell 8.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	pro a.
Kärü.	-7,6	-8,9	-5,3	2,5	9,9	14,3	15,7	14,7	9,5	4,3	-0,7	-4,7	3,6
Tartu	-6,6	-7,5	-4,9	2,4	9,5	14,4	16,3	14,2	9,2	4,2	-0,8	-4,8	3,8

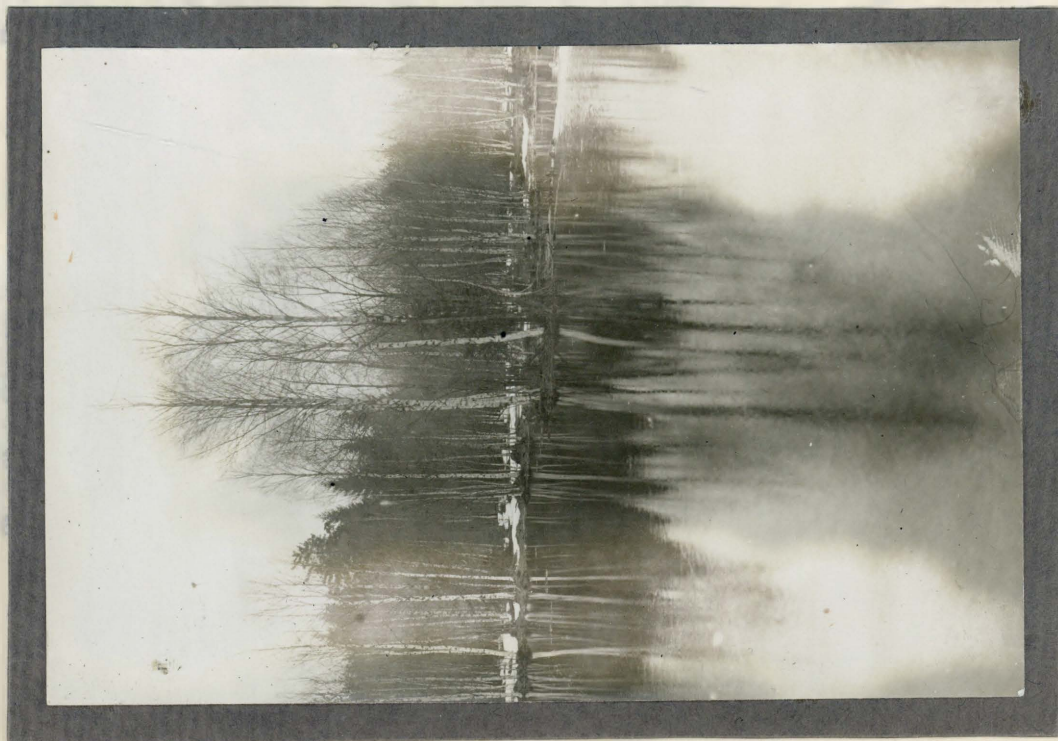
Lumekattega päevi, viimane päev lumega.

	1920/21 a.	1921/22 a.	1922/23 a.
Uue Vändra.	109; 25.III.	181; 27.IV.	110; 23.IV.
Tartu.	105; 19.III.	177; 20.IV.	141; 27.IV.

Võrreldes neid andmeid näeme, et Kärus üldiselt sademete poolest Tartust märksa rikkam on. Sademete jaotus kevade ja suve kuudel on Kärus ebasoodne; juunikuul kannatavad põllud veepuuduse all, kuna sügisekuudel vihmad vilja kokkupanemist takistavad. Tabelist näeme, et Kärus sajud ägedat iseloomu kannavad. Ehk Kärus küll sademete hulk aasta jooksul palju suurem on, kui Tartus, on seal sademetega märksa rohkem.

Relatiivse ning absoluutse niiskuste kohta pole Kärus mõõtmisi toimetatud. Võrreldes Kärus ja Tartu temperatuure, näeme et talvekuudel temperatuur Kärus madalam on, kuna suvekuudel ümber ühe kõrgusel püsib, selle tõttu ka aasta keskmine t Kärus veidi madalam. Öökülmad vegetatsiooni ajal on haruldased nähtused. On ette tulnud üksikud hilised öökülmad maikuu lõpul ehk juuni algul, mida võib siiduda väheste sademetega nendel kuudel. Kahju on toonud need öökülmad peaaesjalikult madalatele jõe-äärsetele luhahainmaadele. Varaseid öökülma juhuseid sügisel, nii et need kõrsviljadele oleks kahju teinud, ei mäleta olnud olevat, küll aga külmavad ära üksikutel aastatel hilisemate kartuli sortide päalsed.

Kevadiste põllutööde algus jääb Suureaual märke ja madalate põldude tõttu hiliseks, sest jõe veepinna alanemine ja sellega ühtlasi põldude kuivamine läheb aeglaselt. Künnitöödega on võimalik 5-6 päeva hiljem algust teha kui ümbruskonna kõrgematel põldudel, s.o. umbes 5.mail.

N4.

Vastavalt jäävad hiljemaks ka külviajad. Kaera külv on 20.- 31.mail ja odra külv - 1.- 15. juunil. Rukki külvi- ga peab sügisel kärmas olema, sest hiline külv ei talvine Suureaual pea kunagi hästi. Rukki külv aeg on harilikult 20.- 25. augustil. Vastavalt hilisele külvile jääb hari- likult sama palju hiljemaks ka suveviljade koristamine. Lina, juurvilja külvid, kartuli panek ja heinatööd sünni- vad ühtlaselt ümbruskonnaga.

Kari lastakse välja maikuu lõpul ja jääb lauta ok- toobri algul.

Ümbruskonnas puuduvad suuremad veekogud; ette tule- vad küll vähemad sood, kuid kliima peale märgatavat mõju need ei avalda. Suurte metsade mõju kliima peale on tuntav.

Võrreldes Tartu ja Uue Vändra Rõusa ilmajaamade andmeid 1920 - 1923 a. näeme, et kõuepäevi oli:

	1920 a.	1921 a.	1922 a.
Uue Vändras.	13	8	12,
Tartus.	25	14	16

ja päevi rahega

	1920 a.	1921 a.	1922 a.
Uue Vändras.	3	1	1,
Tartus.	7	5	5

T.Ü. Meteoroloogia Observatoorium - Meteoroloogia aasta- raamatud 1920 - 1922 a.

Umbrohud põllul.

Umbrohu liikide poolest on Suureauna talu ja kogu Taimestik. lähem ümbrus võrdlemisi kehv, kehvem kui Tartu ümbrus. Mõned kardetavate umbrohtude liigid, nii kui Tussilago farfara, Sinapis arvensis ja Raphanus Raphanistrum esine- vad õige vähesel arvul. Suuremal määral esinevad ja kahju

teevad kardetavatest umbrohtudest *Triticum repens* ja *Sonchus arvensis*.

Sagedamini esinevad umbrohud:

Taliviljas - *Bromus secalinus*; *Centaurea Cyanus*; *Apera spica venti*; *Capsella bursa pastoris*; *Equisetum arvense*; *Galeopsis tetrahit*; *Lamium purpureum*; *Viola arvensis*; *Vicia cracca*; *Triticum repens*; *Polygonum lapathifolium*; *Polygonum aviculare*; *Mentha arvensis*.

Suveviljas - *Triticum repens*; *Sonchus arvensis*; *Cirsium arvense*; *Chenopodium album*; *Galeopsis tetrahit*; *Lamium purpureum*; *Viola arvensis*; *Vicia cracca*; *Spergula arvensis*; *Polygonum aviculare*; *Mentha arvensis*; *Brunella vulgaris*; *Potentilla anserina*.

Põldheinas - *Triticum repens*; *Apera spica venti*; *Chrysanthemum leucanthemum*; *Anthemis tinctoria*; *Anthemis arvensis*; *Alectorolophus major*; *Rumex acetosella*; *Achillea millefolium*; *Brunella vulgaris*; *Potentilla anserina*.

Juurviljas - *Triticum repens*; *Spergula arvensis*; *Polygonum aviculare*; *Polygonum lapathifolium*; *Chenopodium album*; *Galeopsis tetrahit*; *Lamium purpureum*; *Mentha arvensis*; *Sonchus arvensis*;

Veronice Linas - *Solium remotum*; *Spergula arvensis*; *Sonchus arvensis*; *Triticum repens*; *Galeopsis tetrahit*; *Lamium album*; *Brunella vulgaris*; *Potentilla anserina*; *Achillea millefolium*; *Chenopodium album*.

Niidu taimeestik.

Punktipealseid kvantitatiivseid määramisi koosseisus pole tehtud. Tarvitan taimeestiku koosseisu hindamisel Drudõe viisi, sest teisi metode, mis koosseisu % ära määravad, pole võimalik pealiskaudse hindamise juures tarvitada. Metoodi kirjeldus antud E.Spohr'i poolt, Loodus 1923.

11.

Niitusid võib vee-olude järel kolme osasse rühmitada, millele vastavalt ka taimestiku koosseis muutub.

1) Mitte ülenjutatavad kõrgemad niidud: *Dactylis glomerata* sol.; *Poa pratensis* cop.; *Festuca pratensis* sp.; *Avena pubescens* sp.; *Avena elatior* sp.; *Agrostis vulgaris* sp.; *Aira caespitosa* cop.; *Anthocanthum odoratum* cop.; *Briza media* sp.; *Trifolium medium* cop.; *Trifolium spadicum* sol.; *Lathyrus pratense* cop.; *Scorzanera humilis* cop.; *Melampyrum nemorosum* gr.soc.; *Knautia arvensis* sol.; *Trollius europeus* sp.; *Primula farinosa* cop.; *Polygala comosa* gr.cop.; *Geum rivale* sp.; *Lychnis flosculi* sp.; *Alectorolophus major* gr.cop.; *Chrysanthemum leucanthemum* sp.; *Leontodon autumnalis* sp.

Niit on sammeldanud. Taimekattes tulevad hääd kõrrelised ja liblikõislased ette, kuid nii kui kirjelduses näeme, vähesel arvul. Taimekasv on kõhn.

2) Kõrgemad, suurvee ajal ülenjutatavad niidu osad, luhad. - *Poa pratensis* cop.; *Festuca pratensis* cop.; *Briza media* cop.; *Dactylis glomerata* sol.; *Aira caespitosa* sol.; *Agrostis vulgaris* sol.; *Avena pubescens* sol.; *Trifolium repens* sp.; *Lathyrus pratense* cop.; *Rumex acetosa* sp.; *Lychnis flosculi* sp.; *Brunella vulgaris* sp.; *Veronica longifolia* sp.; *Alectorolophus major* gr.cop.; *Ranunculus acer* cop.; *Trollius europeus* sp.; *Ulmaria pentapetala* cop.; *Geum rivale* sp.; *Valeriana officinalis* sol.; Samblaid on vähesel arvul.

Need on talu paremad niidu osad. Taimekattes tulevad hääd kõrrelised ja liblikõislased palju suuremal arvul ette kui mitte ülenjutatavatel osadel. Taimekasv on lopsakas.

3) Soostunud jõekaldad ja loigu põhjad. Suurema osa taimekattest kujutavad mitmesugused *Carex* liigid. Peale selle on esitatud:

Caltha palustris cop.; *Eriophorum angustifolium* sp.; *Galium palustre* cop.; *Calamagrostis neglecta* gr.cop.; *Meyanthes trifolia* gr.soc.; *Equisetum palustre* sp.;

Loikude põhjad on tugevasti sammeldanud.

Karjamaa taimekatte botaaniline koosseis:

Puu liikidest on esitatud suuremal arvul kased, lepad ja kuused; männid esinevad natuke vähemal arvul. Tulevad ette ka üksikud kadakad, paakspuud ja pajud. Rohukate koosneb peaaesjalikult järgmistest liikidest:

Suurel arvul on esitatud *Carex*'i ja pinous'e liigid. *Aira caespitosa* gr.cop.; *Agrostis vulgaris* cop.; *Poa trivialis* cop.; *Trifolium repens* cop.; *Trifolium medium* gr.; *Potentilla anserina* cop.; *Alchemilla vulgaris* sp.; *Ranunculus acer* cop.; *Achillea millefolia* sp.; *Leontodon autumnalis* sp.; *Brunella vulgaris* sp.; *Cirsium lanceolata* sol.; *Geum rivale* sp.

Väärtuslisi karjatoidu taimi on vähe liikisi ja vähesel arvul esitatud. Taimekasv kõhn.

Talirukki juures esinevad ja sünnitavad kahju Taimehaigused ja kahjurid.
järgmised haigused:

- Uromyces occulta* - sünnitab keskmist kahju.
- Glaviceps purpurea* - " " "
- Fusarium* - aastate järele sünnitab palju kahju.
- Puccinia dispersa* - sünnitab vähe kahju.
- Puccinia graminis* - " keskmist kahju.

Kaeral esinevad haigused:

- Ustilago avenae* - sünnitab vähe kahju.
- Puccinia graminis* - " rohkesti kahju.
- Puccinia coraeisifera* - " " "

Odral esinevad haigused:

- Ustilago hordei* - sünnitab keskmiselt kahju.
- Puccinia graminis* - " " "

13

Puccinia simplex - sünnitab vähe kahju.
Lehe laik-haigus - " keskmiselt kahju.

Tali-nisul esinevad:

Piletia tintici - sünnitab keskmist kahju.
Ustilago " " "
Puccinia glumarum - " "
Puccinia graminis - " "
Puccinia tritiaeina - " vähe "

Kartulil esinevad haigused:

Phytophthora infestans - lehtedel ja mugulatel sünnitab keskmist kahju aastate järele.

Kärnatõbi - sünnitab vähe kahju.

Pehme mädanik - " " "

Ristikheinal esinevad haigused:

Sclerotinia trifoliorum - sünnitab aastate järele keskmist kahju.

Pernospora trifoliorum - sünnitab keskmist kahju.

Uromyces trifolii - " vähe "

Linal esineb: Melampsora lini - sünnitab vähe kahju.

Tähtsamad kahjurid, mis märgatavat kahju sünnitavad:

Kõrsviljadel:

Agriotes lineatus ja Agriotes obscurus'e tõugud.

Agriolimax agrestis; Agrotis segetum; Macrosiphum cereale;

Tarsonemus sperifex.

Kartulil - Agriotes tõugud.

Linal - Plusia gamma.

Ristikheinal - Agriolimax agrestis; Apion Apricans.

Naeril - Phyllobotreta liigid. Mujal väga

kardetud. Phaedon cochleariae esineb õige väikesel määral.

See on arvatavasti seletatav ristõistlaste vähese levinemisega.

15
14
Postkontor asub Talundi majanduslised tingimused. Kullima

Ümbruskonna tähtsamaks põllumajandusliste saaduste müügituruks on Tallinn; vähema tähtsusega - Kärü alev ja Kärü laadad. Osa produktidest müüakse juba kodus ära, kas ülesostjatele ehk ümbruskonna maata inimestele. Tallinna viiakse peaaesjalikult või, mida ühispiimatalituse puudumise tõttu kodus valmistatakse, ja kanamunad; üksikutel juhustel ka tapetud loomad. Kärü turgu viiakse ainult juhulikult ja vähemal arvul mune, võid ja teravilja. Ülesostjatele müüakse peaaesjalikult elusloomad ja linad, samuti ka laatadel. Müügile mineva teravilja ostavad kodus ümbruskonna maata inimesed. Müügi ühisusi läheduses ei ole. Tarbeasjad ostetakse enamalt jaolt Kärü ja Vändra kaubatarvitajate ühisustest, osalt ka Tallinnast. Tallinnani on Suureaualt 86 klm. Sellest postmaanteed kuni Kärü raudtee jaamani 13 klm. ja Kärüst Tallinnani kitsaroopalist raudteed 73 klm. Vändra alevini on 13 klm. postmaanteed. Administratiiv keskkohaks on Järva maakonna linn Paide, kuhu Kärüst 30 klm. kitsaroopalist raudteed.

Müügi ja ostuko-
had.

Kärü poole viiv postmaantee jätab palju soovida. Teed. Kevade suurvee ajal ja viimasel sügisel on mainitud postmaantee peaaegu läbipaasematu, sest Kärü jõgi ujutab tee mitmest kohast üle, sellejuures tihti ka sildasid ära lõhkudes. Vändra poole viiv tee läheb kõrgematest kohtadest läbi ja on märksa parem.

Lähemas ümbruses puuduvad ühistegelised asutused peale ehitusel oleva ühispiimatalituse, 3 klm. kaugusel Suureaualt, mida võib seletada õredalt asutatud talude ja halbade läbikäimisteedega. Ligemad ühistegelised asutused ja seltsid asuvad Kärü ja Vändra alevites, mõlemad 13 klm. kaugusel Suureaualt. Ligema arsiini on 13 klm., loomaarstini 10 klm., apteegini 13 klm.

Mitmesugused asutused.

Postkontor asub Kärü alevis, 13 klm. kaugusel. Kullima külal on oma postkast, mida igapäev tühjendatakse ja mis asub 1 klm. kaugusel Suuraualt. Kärü vallamaja ja algkoolini on 8 klm. Kõrgem algkool ühes majapidamise täiendusklassiga on Kärü alevis. Vändra alevis on Vändra haridusseltsi põllumajanduslik gümnaasium. Lähem veski on Vändra klaasivabrikus, 3 klm. kaugusel. Turba raba on riigi metsas 1 klm. talust. Rabast saab kõlbulikku allapaneku materjaali. Asutatud on turba-ühisus, mis aga korralikult ei tegutse. Turba muretsimine sünnib erateel.

Töölise saamise võimalused on halvad, sest ümbruskonnas on vähe maata inimesi, kes end põllutööst elatavad. Iseäranis raske on leida ajutist tööjõudu. Kõige kergem on saada alalist naistööjõudu, kuna alalisi meestöölisi kaugemalt tuleb muretseda. Ka karjaseid pole võimalik lähemast ümbrusest saada. Samasugune seisukord on ehitus- ja kraavitöolistega. Alalist võõrast tööjõudu on Suureaual senini võrdlemisi vähe tarvitatud, harilikult on üks alaline naistööline. Tööd, mis suuremal arvul inimesi nõuavad, nii kui rehepeksmine, saavad naabritega vastastikuse abiga läbi viidud. Viimasel ajal on talus töötanud peale omaniku ja perenaise kaks meestööjõudu (omaniku pojad) ja üks võõras naistööline.

Töölise saamise võimalused.

Tähtsamate põllumajanduslike saaduste hinnad Müügi ja viimasel 5 aastal on töödud alljärgnevas tabelis. Hinnad on saadud talu kassaraamatust. Et hinnad mõne juhusliku müügi läbi normaalsetest hindadest väga kõrvale ei kalduks, on silmas peetud Tallinna turu hindasid statistika kuukirja järele.

Müügi ja ostuainete hinnad, tööpalgad.

Lina kind.	100	105,2	76,1	92,7
Lina seeme	100	93,4	88,6	93,0

Saaduse nimetus.	Kaalu üksus.	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	Keskmine.
Või.	kg.	168.-	168.-	204.-	223,20	220,98	197.-
Tapetud sead . .	"	61,05	61,05	79,36	88,52	88,52	75,70
Tapetud veised .	"	43,95	41,51	42,73	54,94	61,05	48,84
Munad.	Paar	15.-	16.-	15.-	16.-	15.-	15,50
Rukis.	dz.	1800.-	1500.-	1470.-	1600.-	1380.-	1550.-
Kaer	"	1320.-	1200.-	1140.-	1320.-	1140.-	1224.-
Oder	"	1320.-	1320.-	1290.-	1410.-	1260.-	1320.-
Lina kiud. . . .	"	9600.-	6900.-	8400.-	13200.-	7200.-	9060.-
Lina seeme . . .	"	1620.-	1500.-	1620.-	1980.-	1800.-	1704.-

Müügi saaduste hind % %, keskmine hind
arvatud 100%.

Saaduse nimetus.	Keskmine hind.	1921.	1922.	1923.	1924...	1925.
Või.	100	85,2	85,2	103,5	113,3	112,1
Tapetud sead . .	100	80,6	80,6	104,8	116,9	116,9
Tapetud veised .	100	89,9	84,9	87,4	112,4	125,0
Munad.	100	96,7	103,2	96,7	103,2	96,7
Rukis.	100	116,1	96,7	94,8	103,2	89,03
Kaer	100	107,8	98,0	93,1	107,8	93,1
Oder	100	100	100	97,7	106,8	95,4
Lina kiud. . . .	100	105,9	76,1	92,7	145,6	79,4
Lina seeme . . .	100	95,0	88,0	95,0	116,1	105,6

187

Tähtsamate ainete ostu väärtused talu kassaraamatu ja
majanduse ühisuse andmete järele.

Aine nimetus.	Kaalu üksus.	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	keskmise.
Superfosfaat.	dz.	600.-	900.-	710.-	710.-	720.-	728.-
Toomasjahu.	"	925.-	850.-	420.-	610.-	700.-	701.-
Kaalisool 30%	"	450.-	480.-	635.-	660.-	720.-	589.-
Väävlihappe ammonjak.	"	-	3360.-	3300.-	3300.-	3120.-	3270.-
Tshiili salpeeter	"	-	-	-	-	2880.-	-
Norra -"	"	-	-	-	2500.-	-	-
Punase ristikheina seeme.	"	18000.-	18000.-	15000.-	19800.-	21000.-	18360.-
Timotheina seeme	"	12000.-	9600.-	7800.-	13200.-	14400.-	11400.-
Keedusool.	"	432.-	480.-	360.-	480.-	480.-	447.-
Linaseemne koogid	"	-	-	-	2220.-	2070.-	2145.-
Päevalille koogid	"	-	-	-	2196.-	2160.-	2168.-
Teguri ader I	"	100,0	102,0	3000,7	3045,1	3045,1	3030,1
Petrooleum.	"	-	-	270.-	300.-	290.-	287.-
Latt raud.	"	-	-	320.-	320.-	320.-	320.-

Ostu ainete hind %-des, keskmine hind

arvatud 100%.

Aine nimetus.	Keskmine hind.	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.
Superfosfaat...	100	82,4	123,6	97,5	97,5	98,9
Toomasjahu.	100	131,9	121,2	59,9	87,0	99,8
Kaalisool.	100	76,4	81,5	107,7	112,0	122,2
Väävlihappe ammonjak.	100	-	102,8	101,1	101,1	95,4
Punase ristikheina seeme.	100	98,0	98,0	81,6	107,7	114,3
Timoti seeme.	100	105,2	84,1	68,4	115,8	126,3
Keedusool.	100	96,6	107,4	80,5	107,4	107,4
Teguri ader I	100	-	-	91,0	100,5	100,5
Petrooleum.	100	-	-	94,0	104,5	101,0
Latt raud.	100	-	-	100,0	100,0	100,0

Kohalikud kuutööliste tööpalgad
rahas.

	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	Keskmine.
Meestöölised suve- kuudel. . .	3500.-	3700.-	4250.-	3800.-	3800.-	3800.-
Meestöölised talve- kuudel. . .	1400.-	1400.-	1600.-	1500.-	1600.-	1500.-
Naistöölised suve- kuudel. . .	1800.-	1900.-	2200.-	2000.-	2100.-	2000.-
Naistöölised talve- kuudel. . .	800.-	900.-	1200.-	1000.-	1100.-	1000.-

Kuutööliste tööpalgad %-des, 5-e aasta kesk-
mine, arvatud a.100%

	Keskmine.	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.
Meestöölised suve- kuudel. . .	100,0	92,1	97,3	111,4	100,0	100,0
Meestöölised talve- kuudel. . .	100,0	93,3	93,3	106,6	100,0	106,6
Naistöölised suve- kuudel. . .	100,0	90,0	95,0	110,0	100,0	105,0
Naistöölised talve- kuudel. . .	100,0	80,0	90,0	120,0	100,0	110,0

Müügi saadustest on vôi ja liha hinnad järjekindlalt tõusnud, teravilja ~~lan~~ hinnad langenud, näidates tõusu 1924 a. Linakiu hindades ei saa mingisugust järjekindlust ära tähendada.

Ostuainete hindade juures võib tähele panna P väetiste hindade langemist esimestel aastatel, 1923 a. alates aga järjekindlat veikest tõusu, jäädes selle juures siiski alla 5 a. keskmise hinna. K väetised näitavad järjekindlalt tugevat tõusu. Hinnas on palju tõusnud punase ristikheina ja timoti seeme. Rauda hind on viimase kolme a. jooksul püsiv olnud, samuti ka põllutööriistade hinnad, mille esitajana too-

20.
19
dud Teguri ader.

Võrreldes tähtsamate müügi ja ostuainete väärtuste tõusu ja langemist, võib tähele panna, et tähtsamad müügi ained, piimasaadused ja liha, hinnas suuremat tõusu näitavad kui ostu ained.

Veikest tõusu näitavad ka tööpalgad.

Suureana talu peal lasuvad järgmised maksud ja kohustused: 1) Liikumata varade maks. 2) Tulumaks. 3) Kinnituskohustused. 4) Küüdi kohustused. 5) Teede tegemise kohustused. 1903 a. hindamise järelle hinnati talu puhas sissetulek 75 puhtakasu rubla peale. Selle järelle on määratud nüüd talule liikumata varanduste maksu 21 mk. iga puhtakasu rubla pealt - kogusummas Mk. 1575.- Tulumaksu suurus on juhuslik- 1924 a. oli Mk. 1500.- Hooned on kinnitatud Käru valla vastastikusel tulekinnituse seltsis. 1923 a. olivad hooned hinnatud Mk. 422.500.- väärtuses, aasta kinnituskohustuse keskmiselt 500 mk. Küüdi kohustuste arvel tuleb talul iga aasta keskmiselt 1 suve ja 2 talve hobusemehe päeva. 1 hobusemehe päev talvel - Mk. 286,40, suvel - Mk. 413,80. Kogusummas kulutab talu küüdi kohustuste arvel Mk. 987.-

Teede tegemise kohustused nõuavad talult keskmiselt 3 talve hobusemehe päeva - Mk. 2291.- ja 3 suve hobusemehe päeva - Mk. 1242.-, kokku Mk. 3533.-

Maksude ja kohustuste kokkuvõte.

Liikumata varade maks.	Mk. 1575.-
Tulumaks.	" 1500.-
Küüdid.	" 987.-
Teede tegemine.	" 3533.-
Kokku:	Mk. 7595.-

Iseäralisi eesõigusi talul ei ole. Laenusaamise võimalused on halvad. Pikaajalist madala % laenu on Laenusaamise võimalused.

ainult maaparanduse otstarbeks võimalik saada. Lühikese-
ajalise kõrge %% laenu saamine on kergem. Juhuslikult võib
lühikeseajalist madala %% laenu ümberkaudsetelt maapida-
jatelt saada, samuti ka kaubatarvitajate ühisuse kaudu väe-
tisainete ja jõutoidu ostmiseks.

II. SENIAEGNE KASUTAMINE.

Suurena talul on, nii kui eelpool tähendatud: Kultuur-
alade va-
hekord.

	ha.	boniteedi klass.	%% kogu talu pinnast.
põldu.	17,5	VI-VIII	45,7;
niitusid	5,5	IV-VI ^b	14,4;
karjamaad.	9,6	I	25,1;
aiamaad,	0,4	VII	1,0;
metsa-alust maad	1,9	FII	5,0;
õue ja hoonete- alust maad.	0,8	-	2,0;
põllukraavide alust maad.	1,1	-	2,9;
põlluteede alust maad.	0,3	-	0,8;
kõlbmata maad.			
jõgi.	0,7	-	} 3,1;
maantee	0,5	-	

Kokku: 38,3 100,0.

Suurena talu põllud on kasvatades kultuuri, s.t.
et uusaja põllupidamise viisid on osalt tarvilikele
võetud, kuid kapitali puudusel ja osalt ka omaniku puuduli-
ku põllumajanduslike erihariduse tõttu pole põldusid uu-
datud häda kultuuri seisukorda viia.

1903 a. hindamise andmed.

Kultuurala nimetus.	Riia vakamaad.		Boniteedi klass.	Puhtakasu rublad.
		Kokku.		
Põld.	5,35		VI	
"	25,55		VII	
"	0,95	31,85	VIII	25.-
Niidud.	11,05		IV ^b	
"	12,55		V ^b	
"	16,65		VI ^b	
"	4,60	34,85	VII ^b	39.-
Karjamaa.		23,95	el.	7.-
Mets		3,40	FII	4.-
Mitte haritav maa		9,05	-	-
		103,10		75.-

Peale 1903 a. pole ümberhindamist olnud, kuna vahepeal suur osa karjamaast ja metsa heinamaad on põlluks muudetud; samuti on karjamaa arvel metsa pind suurenenud. (Kultuuralade iseloom on pikemalt kirjeldatud mullastiku juures.)

Talu põllud on asetatud õue ümber. Põhjapoolle on kaugema põllu servani umbes 350 mtr., sama palju ka õhetusse; lõunasse ja hommikusse - umbes 150 mtr. Karjamaa lähema piirini on umbes 150 mtr ja kaugema piirini 550 mtr.

Kultuur-
alade
kaugus
õuest.

Põllu kasutamine.

Suureana talu põllud on keskmises kultuuris, s.t. et uuema aja põllupidamise viisid on osalt tarvitusele võetud, kuid kapitali puudusel ja osalt ka omaniku puuduliku põllumajandusliku erihariduse tõttu pole põldusid suudetud häässe kultuuri seisukorda viia.

Palju tähelepanu on maaparandusele pööratud, ilma Maaparandus. milleta põllupidamine halvade vee-olude tõttu täiesti võimata oleks. Maaparanduse töödest on laiemas ulatuses läbi viidud kuivatamise tööd. Kraavitamine on otstarbekohaselt läbi viidud, taluomaniku kavade järel e. Põldude kuivatamine sünnib lahtiste kraavide võrgu abil. Kraavitatud on kõik 47 vkm. põldu. Imejate kraavide laius on 1,06 mtr., peakraavide - 1,2 - 2,2 mtr. Imejate kraavide kaugus üksteisest on 15 - 22 mtr. Imejad kraavid on võimalikult rööbasjooneliselt asetatud, ka on püütud pikki kraave kaevada, mis harimistöid märksa lihtsustab. Kogu põllukraavide pikkus ühes peakraavidega on umbes 7,6 klm.

Karjamaad, käämustikku ja metsaheinamaid on järjekindlalt põlluks muudetud. 1903 - 1925 a. on 6 ha. põldu juurde tehtud.

- 1) $\frac{1}{2}$ haljas, viki kesa, $\frac{1}{2}$ umbrohu kesa; Külvikord.
- 2) talirukis + talinisu;
- 3) põlluhein;
- 4) d^o ;
- 5) põllu karjamaa;
- 6) $\frac{1}{2}$ oder + $\frac{1}{4}$ lina;
- 7) kaer;
- 8) kaer.

Keskmine välja suurus 2,2 ha. Kartulil ja juurviljal külvikorras kindlat kohta ei ole; kartulaid kasvatatakse iga aasta umbes 0,5 ha, juurvilja aga 0,2 ha.

Maaharimise riistadeks on: pöörsahk, vedru-äke, Maaharimine. kerged äkked ja puu-rull; taldrek-äket võib naabritalust tarvitamiseks saada. Sügisel küntakse 15 cm. sügavuselt ümber, esimeses järjekorras ristikheina sööt, hiljem ka teised põllud peale kesa, kartuli ja juurvilja põldude, kui see võimalik on aja ja vee-olude tõttu. Kevadel äes-

tatakse küntud ristiku sööt taldrek-äkega ja hiljem kahel korral vedru-äkega; teisi põldusid esiteks kergete äketega, selle järel 1 - 2 korda vedru-äkega. Järgneb käsitsi külv. Seemendamine sünnib vedruäkega, peale selle tasandatakse kerge-äkega ja rullitakse. Kesa osale, mis haljaviiki kesana külvikorda tuleb, veetakse kevadel vara sõnnik, umbes 300 dz hektarile ja küntakse 10-12,5 cm. sügavuselt sisse. Üks kuni kaks nädalat hiljem äestatakse kord kerge-äkega, veel umbes nädal hiljem äestatakse kord vedru-äkega. Järgneb külv. Seemendatakse vedruäkega, äestatakse kerge äkega ja rullitakse. Umbrohu kesale veetakse juuni kuu esimesel poolel sõnnik umbes 300 dz. hektarile, küntakse sisse 10 - 12 cm. sügavuselt ja jäetakse künd seisma. Kündi äestatakse kerge-äkega esimest korda umbes juuli algul ja teist korda juuli teisel poolel. Juuli lõpul ehk augusti algul järgneb 15 cm. sügavune kordus künd. Peale selle äestatakse kesa kerge äkega. Enne külvi, mis peale 20 augusti sünnib, äestatakse üks kord vedru äkega. Seemendatakse vedru äkega. Haljalt kesalt niidetakse vikk augusti kuu algul, peale selle küntakse põldu 13 - 15 cm. sügavuselt ja umbes nädal peale kündi äestatakse kerge äkega. Rukki mahategemine on samasugune kui umbrohu kesal. Kartuli ja juurvilja põllule veetakse võimalikult vara sõnnik välja ja küntakse 15 cm. sügavuselt sisse. Nädal hiljem äestatakse kerge äkega. Enne kartulite mahapanekit ja juurvilja külvi, mis hiljem sünnib, äestatakse 1-2 korral vedru äkega, hiljem kerge äkega. Järgneb kartulivagude ajamine. Juurvili külvatakse vagudeta maale. Mineraal väetisi antakse: toomasjahu ehk superfosfaati ja kalisoola talivilja põllule, à 2 dz. hektarile. Külvatatakse väetised enne kesa äestamist kerge äkega, pärast kesa kordus kündi. Samaselt väetatakse kevadel ka kartuli ja juurvilja põldu. Proovitud on põlluheina põllule esimest suuremal, teist vähemal arvul süvisoka varajaseks

varakevadel toomasjahu ja kaalisoola külvata; silma järel otsustades on see häid tagajärgi andnud. Mineraal-väetised võeti Suureaual umbes 1910 a. tarvitusele. Sõja ajal neid ei tarvitatud; peale sõja võeti tarvitusele 1923a. Mineraal lümmastikku pole tarvitatud.

Kaera ja odra seeme sorteeritakse viljasorteerija "Triumphiga".

Külvitöödest on kõige esimene põldheina külv talivilja sisse, mis umbes mai keskpaigas sünnib. Heina segu koosneb 4 osast punasest ristikehinast ja 1 osast timotheinast, kokku umbes 20 kg. hektarile. "Viki" külv haljakesale on 15 - 31 mail. "Viki" seguks tarvitatakse 2 osa kaeru ja 1 osa sõõda herneist. Külvi tihedus umbes 200 kg. ha. le. Mai lõpul sünnib ka kaera külv; külvi tihedus umbes 185 kg. ha. le. Peale kaera külvi, mai viimastel ehk juuni esimestel päevadel, on kartulipanek; 3000 kg. mugulaid ha. le. Juuni keskpaigas on odra külv; külvi tihedus umbes 180 kg. ha. le. Juuni keskpaigas ehk teisel poolel on lina külv; külvi tihedus 130 kg. ha. le. Kõikide ülesloetud viljade külv sünnib käsitsis.

Juurviljadest külvatakse ainult naerist. Külvamine sünnib ridade viisi, tasasele maale külvimasin - "Planeediga"; ridade vahe - 30 cm.; külvi määr umbes 11,0 kg. ha. le; külvi aeg juuni teisel poolel.

Talirukist külvatakse umbes 20 aug.; 180 kg. ha. le. Nädal hiljem on talinisu külv, 185 kg. ha. le.

Kultiveeritavate taimede sordid on suuremalt jaolt teadmata. Kaera "Võit" seeme on toodud 1916 a. Vigalast. Oder on 6-e realine maa-oder; kust ja kunas seeme toodud, on teadmata. Linaseeme saadakse enamalt jaolt omast majapidamisest; aastatel, kus seemne saak ebaõnnestub, on seeme naabritelt muretsetud. Sort teadmata. Kartulid kasvatakse kahte sorti - "Imperator" ja varajane punane, - esimest suuremal, teist vähemal arvul, suviseks varajaseks

25

tarvitamiseks. Mõlemad sordid on majapidamisesse ammu toodud. Naireid külvatakse "Oestersundöm" ja "Pedigra Bortfelder", mõlemaid umbes ühepalju. Seeme muretsetakse Vändra kaubatarvitajate ühisuselt... Loomanaerist on Suuraul hakatud kasvatama 1910 a. Talirukki sort - teadmata. Talinisu seeme on 9 a. eest Vigalast sisse toodud - sort teadmata. Punase ristikheina ja timoti seemet kasvatatakse majapidamises harva, seeme ostetakse enamalt jaolt Vändra kaubatarvitajate ühisuselt.

Külvide eest hoolitsetakse talivilja, kartuli ja juurvilja põldudel. Talivilja põllule aetakse hark-adraga kohe peale külvi vesivaod, et ära hoida vee kogunemist üksikutesse lohkudesse. Vesivaod aetakse pikku kraavi vahesid, neid lõikavad risti suunas üksikud vaod, mis kraavidesse jooksevad. Vesivagude kaugus 3 - 4 mtr. Kartuli põllu eest hoolitsemine seisab äestamises ja muldamises. Kartulid äestatakse enne ülestulemist umbrohu hävitamise otstarbel. Äestamine sünnib kerge äkega, diagonaalselt põllule. Kartulid mullatakse hark-adraga keskmiselt 4 korda; ajad ripuvad ära kartuli kasvust, umbrohist ja ilmastikust. Naire külvi eest hoolitsemine seisab naire harvendamises ja vahelt harimises. Harvendamist toimetatakse kahel korral. Lõpulik vahe, teistkordse harvendamise järel, jäetakse umbes 25 cm. Vahelt harimist umbrohu hävitamiseks toimetatakse kõbladega ja käsi-kultivaatoriga "Planeet Jr." harilikult kaks korda suve jooksul, mis vähe tundub. Keeduvilja aia peale on Suureaul senini vähe tähelepanu pööratud; samuti vähese tähelepanu osaks saanud on viljapuu aial.

Maaharimise riistadest on kõneldud maaharimise juures. Külvi abinõudest on käsi- "Planeet Jr." millele ka kultivaatori osad külge käivad. Lõikuse riistadeks on käsivikatid, heinaniidu masin "Deering" ühes külgepan-dava rukkilõikuse aparaadiga ja hobuseriha. Rehe-peksmi-

Masinad
ja riis-
tad.

26

seks tuuakse naabritalust 6-8 jõuline auru-rehepeksumasin. Terade tuulamiseks on "Triumph" tuulik. Linaluie murdmiseks tarvitatakse käsi linamasinat.

Põlluheina koristamisega tehakse algust umbes Lõikus. 1 juulil; kestab soodsate ilmadega 1 nädal. Heinakoristamise abinõud on kirjeldatud masinate ja riistade osas. Põlluhein kogutakse harilikult teisel päeval peale niitmise redelite peale n.n. "auna". Redelitele jäetakse ta kuni lõpuliku kuivamiseni; peale selle paigutatakse küüni. Põlluheina saak väetamata põllult on esimesel aastal keskmiselt 4200 kg. ha.⁻¹ ja teisel aastal 2250 kg. Hädal karjatakse loomadele.

"Viki" koristamine on 1 augusti paiku. Kuivatamise viis samasugune kui põlluheina juures. Keskmise saak hektarilt 3440 kg.

Talirukki lõikus sünnib augusti kuu esimesel päevadel. Rukist lõigatakse heinaniitjaga, millele külge kinnitatud rukkilõikamise aparaat, mis rukki lahtiste vihkudena masina järele maha jätab. Vihud köidetakse ja laotakse hakkidesse. Hakkidena seisab rukis põllul kuival ajal umbes 1 nädal, missuguse aja jooksul küllalt kuivaks muutub viljaküüni vedamiseks, kus peksmine ühel ajal suiviljadega sünnib. Keskmise terasaak hektarilt 1500 kg., põhu saak - 3000 kg.

Talinisu lõikus on augusti kuu keskpaigas. Nisu niidetakse heinaniitjaga vihkudesse; vihud laotakse köitmata auna, kuhu sissevedamiseni jäävad. Keskmise terasaak - 1150 kg. hektarilt, põhusaak - 1900 kg.

Lina kitkutakse augusti kuu lõpul. Põllul puhastatakse lina kupardest; kuprad asetatakse kuivama lattidest üleslaotud rõngule, kuna kolkmed likku veetakse. Linalaad on kaevatud oja põhja. Linalao vesi on kõlbulik leotamiseks, veepuudust ei ole. Leost võetud

kolkmed istutatakse kuivama ja pleekima. Paarinädalise pleekimise järelle köidetakse kolkmed saja viisi puntrasse ja asetatakse vihma varju kuni välised tööd on lõppenud ning linaharimisele võib asuda. Linaharimise hooaeg algab oktoobri lõpul ehk novembri algul. Kolkmed kuivatatakse partel kuni luu hästi murdub. Luu murdmine sünnib käsimasinatega. Murtud linaad ropsitakse luiest puhtaks isearaliste puust möökade abil. Puhtad linaad pakitakse leesika raskustesse puntidesse, missugusel kujul müügile saadetakse. Takud jäävad majapidamisesse, millest suveks takust tööriiet valmistatakse. Lina kuprad kuivatatakse partel. Seemnete väljapeksmiseks laotakse kuprad viljaküüni savist põrandale ja söidetakse nende peal vankritega kuni peeneks muutuvad ja neist seemned vabanevad. Seemned tuulatakse välja tuulikuga. Keskmise kiu saak hektarilt on 450 kg ja keskmine seemne saak - 395 kg.

Odralõikus on septembrikuu esimesel poolel. Oder niidetakse heinaniitjaga ja riisutakse hobuserühaga kokku. Peale aunas kuivamist veetakse viljaküüni. Keskmisaak - 1400 kg. teri ja 2700 kg. põhku hektarilt.

Kaeralõikus on septembri keskpaigas. Lõikuse viisid samasugused kui odralgi. Saak - 1230 kg. teri ja 2500 kg. põhku hektarilt.

Kartulivõtmine on septembri lõpul ehk oktoobri algul. Kartulivaod aetakse hark-adraga lahti. Kartulikogujad on varustatud konksudega, millega kartulaid mullast välja kaabivad. Väikesed kartulid sorteeritakse välja sigade toiduks; peale selle paigutatakse nad maakiivist keldrisse. Keskmise saak - 15.000 kg. hektarilt.

Naire kiskumine on oktoobri keskpaigas. Naire pealsed pandakse rõuku, et karjale ära sööta, kuna juurikate jaoks põllule koobas valmistatakse, kust talvel osade kaupa karjalauta veetakse. Naire saak hektarilt on kesk-

miselt 49.000 kg.

Kõrsviljade peksmine sünnib viljaküünis 6-e jõulise auru rehepeksumasinaga. Põhud jäävad osalt viljaküüni, osa veetakse karjalauda laele ja osa tehakse kuhja. Terad kuivatatakse plekk kuivatisel; peale kuivatamist puhastatakse tuulikuga ja asetatakse vilja aita.

Niidu kasutamine.

Suureaia talu niidud kuuluvad looduslikkude n.n. "aasaheinamaade" hulka; asuvad talu läänepiiril jõe kallast mööda. Taimestiku ülevaate juures jagasin veeolude järele niidud kolme ossa: 1) suurvee ajal mitte üleujutatavad ehk kohapeal n.n. põngad, 2) suurvee ajal üleujutatavad osad, 3) alaliselt vee all kannatajad jõe madalad kaldad ja loigud. Kuivatamist vajaks ainult p.3) all tähendatud niidu pindala; see oleks aga võimalik läbi viia ainult jõe veepinna langetamisega.

Maaparanduse töödest on läbi viidud niitude laastamine ja mätastest puhastamine. Puudon kasvama jäetud ainult jõe äärde, mujalt on niidud täiesti lagedad. Mingisuguseid muid maaparanduse ega harimise töid pole läbiviidud. Niidud on väetamata, väljaarvatud üks põnk, missugust laudasõnnikuga prooviks väetati. Silma järele otsustades olivad väetamise tagajärjed väga head; kaalumist ega ka botaanilisi määramisi selle juures ette ei võetud.

Heinatööde algus niitudel on umbes 1 juulil, kestvus soodsate ilmadega - 2 - 2½ nädalat. Heinatööriistadest on kõneldud masinate ja riistade osas. Et niidud kividest, põõsastest ja mätastest lagedad, sellepärast on võimalik pea igalpool masinatega töötada, väljaarvatud madalad jõe kaldad ja vesisemad loigud. Hein veetakse kuival

heinaajal kohe peale kokkuriisumise küüni, kuna sademete-
rikkal heinaajal vahel enne ka saadu pannakse. Keskmise
heinasaak hektarilt - 1500 kg. Sügisel karjatakse niidu
hädalhein karjale. Karjatatakse niidul keskmiselt 5 nädala
jooksul.

Ns. kari niidul.

karjamaa kasutamine.

Suureana talul on looduslik karjamaa. Osa karjamaast, umbes 3 ha., on selleks jäetud 10 a. tagasi metsheinamaast. See on võrdlemisi lage, mätasteta ja kändude-
ta, ühtlasi ka kõige parem ja rohurikkam karjamaa osa. Umbes 1 ha. karjamaast on kännustik. Metsa raiumine on mitmel aastal sündinud, sellepärast ka kändude lagunemine ja rohukasv mitmesugune. Suurem osa karjamaast on enam ehk vähem tihedalt kase- ja lepa võsastikuga ja üksikute teiste puiega kaetud. Peale selle tuleb sagedasti ette sambala mättaid. Nii kui karjamaa botaanilise koosseisu juures kirjeldatud, on selle kvalitatiivne koosseis võrdlemisi halb. Maaparanduse töid peale magistraal kraavi, mis karjamaa laanepiiril kaevatud, pole läbi viidud. Osa karjamaast kannatab sellepärast veerohketel aastaaegadel vee all.

Karjamaale lastakse kari harilikult maikuu teisel poolel. Karjatatakse kariloomi, hobuseid ja lambaid. Kari aetakse karjamaalt välja ainult lüpsi aegadel, suvel kolm korda päevas, ja kuumade ilmaga, kui palju söödikuid on. Öösiti on kari harilikult karjamaal. Hobused, arvu poolest 3, aetakse karjamaale öösiti ja töövabadel päevadel, kuna töövaheaegadel neid maantee kallastel ja mujal köietatakse. Lambad, keskmiselt arvu poolest 6, käivad igal ajal vabalt karjamaale ja lauta. Ühes põllukarjamaaga /3-dat a. põlluheina väli/ ja kesaga, mis kuni sõnnikuveoni karjamaaks on, kasutatakse karjamaad kuni karja põlluheina hädalheinale laskmiseni, mis augustikuu esimesel poolel sünnib. Et ühes karjamaaga ka põldkarjamaad kasutatakse, sellepärast pole võimalik karjamaa kasutamise päevi välja arvata. Kokku põllukarjamaaga on keskmiselt kariloomade karjapäevi $80 \times 11 = 880$ päeva; hobuste karjapäevi $3 \times 40 = 120$ päeva; lammaste karjapäevi $6 \times 105 = 630$ päeva.

Karjamaa ravitsemise alal pole siiani midagi ära tehtud.

Aed ja selle kasutamine.

Talul on viljapuu- ja keeduvilja aed. Viljapuu-aed on võrdlemisi noor, asutatud umbes 20 a. tagasi. Praegu on viljapuu aias 10 kandjat punapuud ja 10 punasesõstra pöösast. Viljapuude eest kantakse vähe koolt, ka pole maapind viljapuude jaoks väga sünnis, sellepärast on puud kidurad ja saak veike; punased sõstrad annavad hää saagi.

Keeduvilja aias kasvatatakse oma tarvitamiseks kapsaid, kaalikaid, porgandid, sibulaid, peete ja kurke. Kõige rohkem tähelepanu pööratakse kapsaste peale, kuna teised keeduviljad kõrvalise tähtsusega on.

Mets ja selle kasutamine.

Pindala - 1,9 ha. Metsa puudest on valdav enamus kuuskedel, sellele järgnevad kased, männad ja lepad. Ette tulevad üksikud haavad, pihlakad ja kadakad. Mets on umbes 70 a. vanune III boniteedi kuusemets, 55 - 55 - 65 jalga kõrge. Metsast saadakse ehituste tarvis remont materjaali ja muud tarbepuud. Kütte materjaliks oma tarvituseks raiutakse ainult hagu ja kuivanud puid, kuna paremaid küttepuid vahetevahel suuremal hulgal raiutakse ja Kärü jaama müügile saadetakse. Omale tarvis minevaks küttematerjaliks ostetakse riigimetsast murtuid ja kuivanud puid.

Metsa kuivatatakse riigimetsast tulev peakraav. Mets üleliigse vee all ei kannata.

Loomakasvatus.

Talus kasvatatakse veiseid, hobuseid, sigu, lambaid ja kanu.

Veisekari koosneb praegu 7 lehmast, 2 lehm-mulli- Veised. kast, 1 pullist ja 3 vasikast, ja kujutab enesest angleri, airshirei ja H.Friisi tõugude s juhuslikku segu. Karja algmaterjali kohta puuduvad andmed. Viimase kahekümne aasta jooksul on ostetud pullvasikaid mitmest ümbruskonna mõisast: anglerisi - Kärü mõisast, H.Friise - V.Vändrast ja airshire - Kolust. Viimasel ajal võtab kari natüühtlasema ilme angleri tüübi järele, sest kasuvasikateks on püütud punasevärvilisi jätta, ka oli viimane sissetoodud pullvasikas segavereline angler. H.-Friisi tõu tüüpi loomi enam ette ei tule, kuna veel on olemas mõned valgepunase kirjud airshire tüübiliste sarvedega loomad. Eks-terjööri hindamisi ja mõõtmisi pole karja juures läbi viidud. Keskmise lüpsilehma eluskaal kõigub 390 kg. ümber.

Lüpsi kari. Loodas toltmine. Lüpsikarjale antakse päevas umbes 10,5 kg. toidust, millest 5,5 kg. piima ja 5 kg. heina. Kõlbmatud lüpsilehmad ja 2 a. vanused pullid müüakse lihaloomadeks ehk tapetakse samal otstarbel omale.

Piim separeeritakse kodus käsi-separaatoriga. Koor hapendatakse ja tehakse puntsu kujulises käsimasinas võiks. Läbiaetud piim söödetakse sigadele. 1926 a. saab loodetavasti valmis aurumeierei, mis 3 klm. kaugusel Suureaualt ehitatakse.

Kariloomad on kõik oma talu vasikatest kasvatatud. Kasuvasikateks valitakse tugevamad ja parema väljanägemisega vasikad, selle juures püütakse, nii kui eelpool tähendatud, rohkem punase värvilisi jätta. Vanemate peale valiku juures rõhku ei panda. Võõrast verd tuuakse karja pull vasikate ostmisega täiesti juhuslikult, nii kui eelpool tähendatud. Kui pündub mõnel aastal talu karjas pull, siis paaritatakse lehmi naabritalude pullidega, missugused karjad samasugust kirjut iseloomu kannavad. Pullijaama lähedas ümbruses ei ole. Karja lüpsma tulek on kevade kuudel - veebruarist kuni juulini.

Noor kari. Vasikatele antakse 1 päeva kuni 2 nädala vanuseni 0,5 - 5,5 ltr. täispiima päevas, suurendades annust vähehaaval. 2 - 4 nädala vanaduselt jääb piima annus üldiselt püsima 5,5 ltr. peale, kuid täispiima hulka segatakse järjest rohkem lahja piima, nii et 4 nädala vanuselt kõik 5,5 ltr. lahja piim on. Kahe nädala vanustele vasikatele hakatakse jahu ja niiduheina andma; jahu antakse umbes 0,4 kg. päevas, niiduheina - 1,0 kg. Niiduheina annuseid suurendatakse, kuid umbes 2 kuu vanuste vasikatele hakatakse lahja piima veega segama. Nelja kuu vanuselt jäetakse jootmine täiesti järele ja edasi toidetakse karjamaal ehk laudas heinte, põhu ja jahudega.

*) Märkus: Kontroll andmetega võrdlemise lihtsustamiseks on toidu ühused ja seeduv-munavalge käesolevas tabelis arvatud.

Lüpsi kari. Landas toitmine. Lüpsikarjale antakse päevas umbes 10,5 kg. koremat toitu, millest 5,0 kg. suve- ja talivilja põhk ja 5,5 kg. niidu-, põllu- ja viki-heinad. Kinnised lehmad saavad 6,5 kg. põhku, 4,0 kg. heinu ja vikke. Peale selle saavad jõutoitu odra ja kaera segaste jahude kujul, kinnised lehmad umbes 0,3 kg. ja lüpsjad lehmad 0,5 - 3,2 kg. saagianni järele. Juurvilja saab kogu kari ühtlaselt - 3 - 3,2 kg. päeva kohta. Toidetakse ja joodetakse veiseid 2 korda päevas, kell 6 ja kell 16.

Karja keskmine aasta toodang on 1844 kg. piima. Toodang.

Talu sügisene karjatoidu eelarve.

Karja-
toidu
eelarve
ja ta-
susvus.

Toidu nime- tus.	Saak dz.	Seem- dz.	Ini- mes- tele.	Siga- dele. dz.	Hobus- tele. dz.	Lam- mas- tele. dz.	Ka- na- del. dz.	Alus- põhk.	Veistele.				
									T o i d u k s				
									dz.	dz.	nl.	t.ü. +)	smv.nl.
Rukis:													
1)terad....	33	3,5	9,5	8,0	-	-	-						
2)põhk....	60,2	-	-	8,0	3,2	5,0	-	11,0	33,0	7920	1584	39,60	
Oder:													
1)terad....	20,0	3,3	1,0	10,0	-	2,0	1,0	-	3,4	816	747	51,41	
2)põhk....	38,0	-	-	-	-	-	-	-	38,0	9120	2230	90,40	
Kaer:													
1)terad....	42,0	3,3	0,2	-	13,8	2,0	-	-	22,7	5448	4953	408,60	
2)põhk....	80,0	-	-	-	30,0	-	-	-	50,0	12000	3000	120,60	
Naeris:													
1)juured...	80,0	-	-	-	-	-	-	-	80,0	19200	1600	76,80	
2)lehed...	13,5	-	-	-	-	-	-	-	13,5	3240	216	19,44	
Kartul.....	80,0	15,0	10,0	55,0	-	-	-	-	-	-	-	-	
Viki hein..	34,0	-	-	-	-	-	-	-	34,0	8160	3264	399,84	
Põlluhein..	120,0	-	-	-	60,0	-	-	-	60,0	14400	5760	676,80	
Niiduhein..	80,0	-	-	-	30,0	13,0	-	-	37,0	8880	2960	346,32	
Kokku										26314	2229,80		

+) Märkus: Kontroll andmetega võrdlemise lihtsustamiseks on toidu üksused ja seeduv munavalge käesolevas töös naeltes arvatud.

Eluskaalu ja saagianni järele võib karja toidutarvet järgmiselt kindlaks määrata, arvates, et karja laudas keskmiselt 250 päeva jooksul toidetakse ja et karja saagiand aasta jooksul lehma kohta 1844 kg. piima on, millest 922 kg. laudas olemise aja peale langeb:

Lüpsja lehm -	t.ü.	nl.smv.
elatis toiduks.....	1500	146,30;
piima produtseerimiseks.....	750	101,25;
loode kasvatamiseks.....	405	54,45.
Kokku	2655	302,00.

Kogu kari koosneb 9,75 üksusest, kelledest 7 lüpsilehmad. Kogu karja toidutarve:

	t.ü.	nl.smv.
7 lüpsjat lehma...	18.585	2114,0;
2,75 mitte lüpsjat loomaüksust.....	4.125	402,0.
Kokku	22.710	2516,0.

Kari on saanud laudatoiduna 3604 t.ü. rohkem kui teoreetiliselt tarvis, seeduvad munavalget aga 287 nl.vähem. T.ü. on saanud mitmesuguste toitudega:

Suветoiduks vajab kari 115 päeva jooksul:

a) 1 lüpsja lehm -	t.ü.	nl.smv.
elatis toiduks.....	690	67;
piima produtseerimiseks.....	750	101,25.
Kokku	1440	168,25.

b) kogu kari -	t.ü.	nl.smv.
7 lüpsjat lehma...	10.080	1177,75;
2,75 mitte lüpsjat looma üksust.....	1.898	184,25.
Kokku	11.978	1362,00.

1914 a.a. oli talu kontrolli allas 11,978 t.ü. ja 1362,00 nl. piima.

Suvised toiduga saavad veised tähendatud arvu t.ü. ja seeduvat munavalget karjamaadelt ja hädalheinalt. Et talvise toitmise juures nõuetav toidu üksuste ja seeduva munavalge hulk teoreetiliselt tegeliku annusega kokku ei lähe, tuleb lüpsilehmade tegelikku toiduainete äratarvitamist, teoreetilise arvu proportsionaalselt tõstmisega t.ü. puhul ja vähendamisega seeduva munavalge juures, välja arvutada.

Lüps 1) t.ü. 22710 - 18585
lõunal 12 - 1 ja õhtul kell 18 - 18585
26314 - 7x
x = 3076.

2) seeduv munavalge

2516 - 2114
2229,8 - 7y

y = 268.

Aasta jooksul on lüpsilehm saanud 3076 + 1440 = 4516 t.ü. ja 268 + 168,25 = 436,25 nl. seeduvat munavalget.

Teoreetiliselt peaks a. jooksul saama 4095 t.ü. ja 470,25 nl. seeduvat munavalget, seega 421 t.ü. vähem ja 34 nl. smv. enam.

T.ü. on saanud mitmesuguste toitudega:

	t.ü.	%
Teraviljaga	666	14,7.
Juurviljaga	210	4,7.
Kõrstoiduga	2200	48,7.
Karjamaaga	1440	31,9.
Kokku	4516	100.

100 t.ü. on andnud 100,4 nl. piima.

Rasva % kohta puuduvad igasugused andmed ja sellepärast pole võimalik võirasva hulka välja arvutada.

Mingisugust tasuvuse kontrolli praegu ei ole. 1913, 1914 a.a. oli talu kontroll ühise liige; sõja ajal lagunes

ühisus ja uuesti pole seda kuni siiani asutatud.

Karjalaut on sõnnikulaut. Karja laudas oleku ajal Tali-

säetakse asemeid üks kord päevas, lõunase toitmise ajal. tamine.

Aluspõhuks tarvitatakse purustatud turvast ja rukki õlgi.

Loomi kammitakse ja puhastatakse juhuslikult. Suvel tasu-

takse asemeid ja pannakse aluspõhku tarviduse järele.

Lüpsetakse kolm korda päevas, hommikul kell 5, lõunal 12 - 1 ja õhtul kell 7 - 8. Enne lüpsmist puhasta-

takse udarad kuiva lapiga. Lüpsmine sünnib vedamise me-

toodi järele.

Talit on 3 hobuseid. Hobuste töö kohta puudu-
vad andmed. Talus üleskasvatatud on ainult 1, kuna teised
juhuslikult lastadelt ostetud on. Hobuseid kasutatakse
peamiselt põllutöö juures, talvel ka kõrvaltöötamiseks
puude veo juures riigiteenist Kõru jaama, mis juhuslikku
iseloome kannab.

Talit koosneb peamiselt koredest toidust, Toitmi-

37

ühisus ja uuesti pole seda kuni siiani asutatud.

Karjapidamise juures tarvisminevatest riistadest Lauda-
rõis-
tad.
võiks nimetada toidusõimesid ja lüpsi abinõusid. Toidusõi-
med on puust, nelja looma jaoks ja asetatud risti lauta.
Sõimed on kindla põhjaga, ääred püsti pool viltu varvadest.
Iga looma jaoks on oma toidu auk. Kummagi sõimeotsa külge
on üks mold kinnitatud vee jaoks. Loomad on sõime külge
kinnitatud raudahelatega. Lüpsmiseks tarvitatakse harilik-
ke plekist kurnaga lüpsikuid. Piimakurnamiseks on kahekord-
se põhjaga "Ulex" kurn.

Kaev on umbes 5 sülla kaugusel laudast; vesi
on juhitud lauta pumba abil. Pumba all on vee tünn, mis
enesesse terve päeva vee mahutab. Loomade puhastamise juu-
res tarvitatakse raudset kammi ja harja. Arstiriistu ei
ole.

Hobused.

Talul on 3 tööhobust. Hobuste tõu kohta pundu-
vad andmed. Talus üleskasvatatud on ainult 1, kuna teised
juhuslikult laatadelt ostetud on. Hobuseid kasutatakse
eestkätt põllutöö juures, talvel ka kõrvalteenistuseks
puude veo juures riigimetsast Kärvi jaama, mis juhuslikku
iseloomu kannab.

Toit koosneb peamiselt koredast toidust, Toitmi-
ne.
mida põllu- ja niidu-heinana ning hekseldatud suvevilja-
põhuna, segatud kaertega, antakse. Heinu antakse päeva
jooksul kuni 14 kg., kõvema tööajal d sellele lisaks um-
bes 3 kg. kaeru. Toitmise ajad pole kindlad; ette antakse
täiesti juhuslikult selle järele, kuidas sõimed tühjaks
söödud on, 4 - 5 korda päevas. Tallis viibimise ajal joo-
detakse 2 korda päevas - hommikul ja õhtul; suvel toi-
detakse hobuseid karjamaal, kõvemat tööajal ketitatakse
aga põlluheinale ehk selle hädalal ja maantee kallastel, kus
hää rohi kasvab.

Hobuseid puhastatakse talvel kord päevas kammi ja harjaga, samuti kohendatakse asemeid kord päevas. Aluspõhuks tarvitatakse turvast, linaluid ja põhku. Rautatakse kodus. Tori Roadsteri tõugu täkujaam on 3 klm. kaugusel Vändra klaasivabrikus.

Sigu on talul praegu 4, nendest 3 nelja kuu ja üks Sead. 1 a. vanused. Kolme aasta eest toodi talusse üks Inglise suurt valget tõugu emis, kelle järeltulijate hulka nüüdsed sead kuuluvad, segatult kohaliste sigadega. Sead kasvatakse harilikult oma majapidamises saadud pörsastest, harmujalt va ostetakse pörsaid juurde. Seakasvatamise eesmärk on eestkätt - kasvatada lihaloomi oma majapidamise tarvis, ja teiseks - müügi tarvis. Mingisugust tõu arendamist pole silmas peetud. Kuldujaamasid ümbruses pole.

Kultisid peetakse juhuslikult, kui kult oma majapidamises puudub, siis paaritatakse emiseid naabritaludes.

Sigu toidetakse lahja piima, kartulite ja teraviljaga. Umbes 40 kg. eluskaaluga pörsas saab päeva jooksul 6,5 ltr. lahja piima, 1,4 kg. odrajahu ja 2 kg. keedetud kartuleid; kune kuu vanune sugu siga - 5,5 ltr. lahja piima, 2 kg. jahu, 10 kg. keedetud kartuleid ja 2 kg. linaseemne haganaid ehk ristikheina puru. Toitu antakse ette 3 korda päevas; karjas sead ei käi; toidetakse puumoldidest.

Toitmine ja talitamine.

Sigade laut on sõnniku laut. Aluspõhuks tarvitatakse turvast ja rukkiõlgi. Landa ees on aiaga piiratud sigade õue, umbes 30 x 15 mtr., mis soojemal ajal sigadele, väljaarvatud nuumsead, on avatud.

Lambad.

Lambaid on 10. Tõu kohta pole andmeid olemas. Lambaid kasutatakse majapidamisele villi ja liha produtseerimiseks. Lambad kasvatakse üles omas majapidamises.

vahete vahel ostetakse, ehk vahetatakse vööra vere juurde toomiseks, cinaid. Kodu kari saab laudas olles päeva kohta umbes 6 kg. niidu heina ja lkg. odra- ja kaera jahu segu. Ühes jahudega antakse vahetevahel soola. Toidetakse ja joodetakse 2 korda päevas.

Lambalaut on sõnnikulaut. Aluspõhuks tarvitatakse rukki õlgi. Toitmiseks on seinä ääres sõim, sõime küljes mold. Suvel käivad lambad päeval vabalt karjamaale ja lauta, kuna öösel laudas kinni hoitakse. Lambaid niidetakse 2 korda aastas, aastane villasaak on umbes 2,0 kg. villa lamba pealt.

Kanadepidamine.

Majapidamises on 9 kana ja 1 kukk. Tõu kohta puuduvad andmed. Kanu kasvatatakse munade, sulgede ja liha produtseerimiseks oma majapidamisele ja ka munade müügi otstarbel. Noorte kanade juurde kasvatamiseks lastakse igal kevadel üks pesakond lauduma. Vööra vere juurde toomiseks vahetatakse mujalt kukkesid. Talvel toidetakse kanu odra teradega ja mitmesuguste majapidamise jäätistega. Et kanadel loomalauta ja põhu hoiuruumi vaba pääs on, siis koguvad suure osa toitu varisenud teradest. Suvel käivad kanad vabalt väljas ringi ja koguvad säält suurema osa oma toidust. Kanadel on oma eri ruum lammaste lauda juures. Pesade jaoks on seinä külge kastid kinnitatud. Keskmise saak kana kohta on 120 muna aastas.

E h i t u s e d.

Talul on järgmised ehitused: 1) elumaja, 2) karjalaut, ühes põhuküüniga, 3) tall ühes sealauda ja vankrikuuriga, 4) rehi ühes kuivatisega, 5) viljaait ühes pooleli

40

oleva osaga, 6) toidutagavarade ait, 7) saun, 8) puu-kuur, 9) keller, 10) heinaküün.

Elumaja on ehitatud 1902 a. Välised mõõdud - Elumaja. - $19\frac{1}{2} \times 8$ mtr. Hoone on puust, vooderdatud ja värvitud, 50 cm kõrgusel kivist soklil. Peale kahe sissekäigu, köögi, sahvri ja pööningukambri mahutab ta endas veel 5 ruumi. Köögil, sahvril ja tööruumil on tsement põrandad, kuna teised ruumid laudpõrandaga on. Ruumid on köetavad kahe ahjuga. Elumaja on ehitatud otstarbekohaselt, sest ta on ruumikas, soe ja valge. Elumaja on korteriks kogu talu perele. Remondid, mis lähemas tulevikus vaja, oleks värvimine ja katuse parandus.

Elumaja kestvus - 75 a.; hind uuel 451.770 marka; amortiseerub 1 a. jooksul Mk. 5824.- Praegune väärtus - Mk. 436.770 - $(24 \times 5824) =$ Mk. 296.994.-

Karjalaut on ehitatud 1900 a. Põhja mõõdud - Karjalaut. - $23\frac{1}{2} \times 8\frac{1}{2}$ mtr.; läisnurga all külge ehitatud põhuküüni suurus - 7×5 mtr.; kõrgus 290 cm.; kaugus elumajast 50 mtr.; maakivist sokli kõrgus 90 cm.

Hoone on jagatud 4 ruumiks: I. ruum - $3 \times 8\frac{1}{2}$ m. on lammastele ühes kanadega. Ruum on karjalaudast eraldatud palkidest vaheseinaga, neid ühendab ühepoollega uks. Lammaste lauta viib väljast 1 ühepoollega uks. Lammaste laudal on 2 akent, $\text{à } 1 \times 0,8$ mtr. Lambad on kanadest eraldatud laudadest aiaga. II. on karjaruum. Põranda pinna suurus - $14 \times 8\frac{1}{2}$ mtr. Lauta viib väljast üks kahepoollega uks, teine kahepoollega uks viib lauda vaheruumi. Aknaid on kaks, pinna suurus - 70×70 cm. Ventilatsioon sünnib kahe, laudadest läbi katuse viiva, korstna kaudu. Põrand on mullast, ühekõrgusel välise maapinnaga. III. - lauda vaheruum. Välja viib üks kahepoollega uks, noorekarja ruumi ühe poollega üks ja põhu küüniga ilma ukseta

41

ühendatud. Põranda pind - 3 x 8½ mtr. On läbikäigu ~~raa~~-
ja sissesõidu ruumiks heina ja põhukoormatele, ühtlasi
ka turvapõhu hoiuruumiks. IV. - noorekarja ruum, 3½ x 8½ mt.
on ühe 30 x 30 cm. aknaga.

Lauda lagi on kahekordne; lae peal hoitakse põh-
ku. Lauda katus ja alumised palgid vajavad remonti. Lau-
das on õhuruumi, kui sõnnik väljas, 345 mtr.³, sellega
ruumi umbes 17 loomale. Laut on väga pime, sest aknapin-
na vahetõrge põrandaga on kõigest 1 : 120. Palvel on lauda
temperatuur madal. Lammastel ja karjal on sõnnikulaudad.

Karjalauda iga - 40 aastat; hind uult -
Mk. 272.820.- Aasta jooksul amortiseerub Mk. 6820.- Prae-
gune väärtus Mk. 272.820.- -(Mk.6820 x 26) = Mk. 95.500.-

Põhuküüni iga - 60 a., hind uult-Mk.44.530.-
Aasta jooksul amortiseerub Mk. 742.- Praegune väärtus -
Mk. 44.530 - (742 x 17) = Mk. 31.916.-

Hobuste tall on ehitatud 1903 a. Ühe katuse Hobuste
all talliga on vankri kuur ja sigade laut. Hoone välised vankri-
möödu - 12 x 6 mtr.; ruumi kõrgus - 2,70 mtr. Ehitus sealaut.
on puust. Kaugus elumajast - 20 mtr. Vankri kuuri suurus
- 3 x 6 mtr.; talli ruum - 6 x 6 mtr ja 2 sigade ruu-
mi, à 3 x 3 mtr. Talli ja vankrikuuri viilvad kahepoollega
uksed ja kumbagisse sigade lauta ühepoollega uks. Vankri-
kuuril on 1 aken, 30 x 60 cm, sama suur aken on ka hobus-
te tallil ja kummagil sigade laudal on 1 aken, à 60 x 90 cm.
Tall ja sigade laudad on sõnniku laudad.

Ehituse iga - 40 a.; hind uult - Mk. 119.280.-
Aasta jooksul amortiseerub Mk. 2982.-; praegune väärtus on
Mk. 119.280 - (23 x 2982) = Mk. 50.694.-

Hobuste ruumi väärtus on proportsionaalselt suurusele 25.347.-

Sigade	-"	-"	-"	-"	-"	12.674.-
Vankrikuuri	-"	-"	-"	-"	-"	12.674.-

Rehi on ümberehitatud vanast elumajast 1912 a. Rehi. Välised mõõdud - 28 x 8 mtr. Ehitus on puust; kaugus elumajast - 120 mtr. Rehi mahutab eneses järgmised ruumid: 1) viljaküün - 24 x 8 mtr, 2) partega kuivatis - 4 x 4 mtr., 3) plekkidega kuivatis 4 x 2½ mtr. ja 4) kuivatise kütmise ruum - 4 x 1½ mtr. Viljaküüni viivad kummagist küljest 2 kahepoolega ust, viljaküünist kuivatamise ruumi 1 ühepoolega uks ja kuivatisest kütmise ruumi 1 ühepoolega uks, kütmiseruumist välja 1 ühepoolega uks. Viljaküünil on laadadest põrand, samuti ka partega kuivatamise ruumil, missugune ruum rehepeksmise ajal ühtlasi terade hoiuruumiks on. Kuivatised on mõlemad ühe ahjuga köetavad; partega kuivatisele lastakse sooja ahju kerisest, kuna plekkidega kuivatis alt kuumadelt plekk-torudelt sooja saab. Ehitus on ruumikas ja vastab nõuetele.

Hoone iga - 45 a.; hind uelt - Mk. 221.445.-
 Aasta jooksul amortiseerub - $\frac{221445}{45} = 4921.-$
 Praegune väärtus - Mk. 221.445 - (4921 x 14) = Mk. 152.551.-

Vilja-ait on ehitatud 1895 a. Hoone välised mõõdud - 11 x 4½ mtr. Ehitus on puust; kaugus elumajast 40 mtr. 1914 a. kavatseti ehitada hoone põhjapoolsesse külge otsa piima- ja või hoiuruum ühes separaatori ruumiga. Sõja puhkemisega jäivad aga kavatsused teostamata. Põhjapoolne ots on praegugi veel pooleli; ajutiselt on sinna talu sepikoda sisse seatud. Viljaaida suurus - 4,0 x 4,5 mtr., seesmiselt valmishitamata hoone osa suurus on 7 x 4½ mtr.

Hoone iga - 60 a.; hind uelt - Mk. 41.100.-
 Aasta jooksul amortiseerub - $\frac{41.100}{60} = 685 \text{ mk.}$ Praegune väärtus - Mk. 41.100 - (685 x 31) = Mk. 19.865.-

Toidu tagavarade ait on vanast aidast 1902 a.üm- Toidu taga-
 berehitatud. Välised mõõdud - 4 x 6 mtr. Ehitus on varade
 puust. Kaugus elumajast - 20 mtr. Ait on jagatud risti ait.
 vaheseinaga kaheks ühesuuruseks ruumiks.

Ehituse iga - 40 a.; hind uuelt - Mk. 25.620.-
 Aasta jooksul amortiseerub $\text{Mk. } \frac{25.620}{40} = \text{Mk. } 640.-$ Prae-
 gune väärtus - $\text{Mk. } 25.620 - (24 \times 640) = \text{Mk. } 10.260.-$

Saun on ehitatud 1904 a. Mõõdud - 3½ x 5 mtr. Saun.
 Kaugus elumajast - 40 mtr. Hoones on 3 ruumi: karjaköök,
 pesemise ruum ja riistade hoiuruum.

Hoone iga - 35 aastat; ehitamise hind - Mk. 43.800.-
 Amortiseerub aasta jooksul $\text{Mk. } \frac{43.800}{35} = \text{Mk. } 1251.-$

Hoone praegune väärtus - $\text{Mk. } 43.800 - (1251 \times 24) = \text{Mk. } 13776.-$

Puukuur - puust ehitus; ehitatud vanadest palki- Puukuur.
 dest 1916 a. Mõõdud - 5 x 3½ mtr.; kaugus elumajast 30 mt.

Hoone iga - 40 a.; ehitamise hind Mk. 13.350.-
 Aasta jooksul amortiseerub $\text{Mk. } \frac{13.350}{40} = \text{Mk. } 334.-$ Prae-
 gune väärtus - $\text{Mk. } 13.350 - (334 \times 10) = \text{Mk. } 10.010.-$

2 küüni on niidu- ja 1 põlluheina jaoks. I. niidu- Heina-
 heina küün on palkidest ehitatud 1906 a.; põhja mõõdud küünid-
 - 9½ x 5½ mtr. Küüni viivad kummagilt poolt kahepoolega
 ukсед; on võimalik koormaga sisse ja välja sõitmine. Hoo-
 ne on korralik, suuremaid remonte pea ei vaja.

Hoone iga - 60 a.; ehitamise hind Mk. 63.910.-
 Aasta jooksul amortiseerub $\frac{63.910}{60} = \text{Mk. } 1065.-$ Praegune
 väärtus - $\text{Mk. } 63.910 - (20 \times 1065) = \text{Mk. } 42.610.-$

II. niiduheina küün on ehitatud palkidest 1910 a.
 Põhja mõõdud - 4 x 5½ mtr. Heinte sisse-ja välja-ajami-
 ne sünnib otsas oleva ukse ja luugi kaudu. Hoone on korra-
 lik, suuremaid remonte pea ei vaja.

Hoone iga - 50 a.; hoone väärtus ehitamise aegu
28.656 mk. Aasta jooksul amortiseerub $\frac{\text{Mk. 28.656}}{50} = \text{Mk. 573.-}$

Praegune väärtus - $\text{Mk. 28.656} - (573 \times 16) = \text{Mk. 19.484.-}$

Põlluheina küün on 1924 a. laudadest ehitatud. Põh-
ja mõõdud - 11 x 6 mtr. Küüni viivad kummagilt poolt
kahepoollega uksed; on võimalik koormaga sisse ja välja
sõitmine. Hoone iga - 50 a.; ehitamise hind - Mk. 46.620.-

Aasta jooksul amortiseerub $\frac{\text{Mk. 46.620}}{50} = \text{Mk. 932.-}$; prae-
gune väärtus - $\text{Mk. 46.620} - (2 \times 932) = \text{Mk. 44.756.-}$

Kokku küünid, ühes arvatud viljaküün, lauda- ja talli peal-
sed, mahutavad enesesse niidu- ja põlluheina ja suivilja
põhu. Talivilja põhk tehakse kuhja.

Kartuli keller on maakividest, mullaga kaetud; ehi- Kartu-
tatud 1887 a. Seesmised põhjamõõdud - 22 x 3 mtr. Keldri- li kel-
ruum on talu jaoks veikene. Keldri iga - 150 a.; ehitamise
hind Mk. 17.000.- 1 a. jooksul amortiseerub $\frac{\text{Mk. 17000}}{150} =$

$= \text{Mk. 113.-}$ Praegune väärtus - $17.000 - (39 \times 113) = \text{Mk. 12.593.-}$

Kõik hooned on sindli katusega.

Üksikud kapitalid, nende suurus, ja vahetord,
kapitalide peal lasuvad %, amortisatsiooni, remondi-
ja kinnituskulud.

	Arv.	a Mk.	Kokku.	Kapitali %%.	Amorti- satsioon.	Remont ja kinnitus ehk rii- siko.
	ha.			5%		
I. MAAKAPITAL.						
Põllumaa.	17,5	7000.-	122.500.-	6125.-		
Aiamaa.	0,4	7000.-	2.800.-	140.-		
Niidu.	5,5	7000.-	38.500.-	1925.-		
Karjamaa.	9,6	3000.-	28.800.-	1440.-		
Metsamaa.	1,9	5000.-	9.500.-	495.-		
Kokku			202.100.-			

	Arv.	à Mk.	Kokku Mk.	Kapitali %%.	Amortisat- sioon.	Remont ja kinnitus ehk riisiko.
	<u>mtr.</u>			<u>6%</u>		
II. MAAPARANDUSE KAPITAL.						
2,13 m.laiust kraavi.	600	30.-	18000.-	1080.-	1800.-	
1,06 m.laiust kraavi.	7000	6.-	42000.-	2520.-	7000.-	
Maad lahtiste kraavide all. . .	1 ha.	7000.-	7000.-	420.-	-	
Kokku			67000.-	4020.-	8800.-	
III. EBITUSKAPITAL.						
A. Kõrged ehitused:				<u>6%</u>		<u>2%</u>
Elumaja	0,5	296994.	148997.-	8940.-	2662.-	2720.-
Rehi.	1		152551.-	9153.-	4921.-	3051.-
Laut.	1		95500.-	5730.-	6820.-	1910.-
Põhuküün.	1		31916.-	1915.-	742.-	638.-
Tall sealauda ja vankrikuuriga	1		50691.-	3042.-	2982.-	1014.-
Tagavarade ait. . .	1		10260.-	616.-	640.-	205.-
Vilja-ait.	1		19865.-	1192.-	685.-	447.-
Põlluheina küün	1		44756.-	2685.-	932.-	895.-
Niiduheina küün I.	1		42610.-	2557.-	1065.-	852.-
Niiduheina küün II.	1		19484.-	1169.-	573.-	390.-
Puukuur.	1		10010.-	601.-	334.-	200.-
Saun.	1		13776.-	827.-	1251.-	276.-
Kokku			640419.-			
B. Madalehitused:				<u>6%</u>		
Keller.	1		17000.-	1020.-	113.-	170.-
Puuaiad.	2350 m.	10.-	23500.-	1410.-	4700.-	500.-
Traataiad.	1000 m.	3.-	3000.-	180.-	200.-	100.-
Veekaevud.	2	1500.-	3000.-	180.-	150.-	100.-
Sillad.	9	250.-	2250.-	135.-	450.-	250.-
Kokku			48750.-			

	Arv.	Mk.	Kokku.	Kapitali % 7%.	Amortis., re- mont, riisiko.
B. Hobuse ja sõidu- riistad:					
Hobuseriistad.	4	2000.-	8000.-	560.-	1360.-
Loogad.	4	250.-	1000.-	70.-	170.-
Koormakõied.	3	150.-	450.-	32.-	77.-
Raudsed trengid.	2	150.-	300.-	21.-	51.-
Hobuse ja vankri tekid.	2	500.-	1000.-	70.-	170.-
Kokku			10750.-	753.-	1828.-
C. Põllutööriistad:					
Pöörader, kolkidega	1	2275.-	2275.-	159.-	340.-
Hark-ader-	1	200.-	200.-	14.-	50.-
Raud pulkadega äked	3	300.-	900.-	63.-	225.-
Vedru-äkked, kolki- dega.	1	4250.-	4250.-	298.-	450.-
Puurull.	1	150.-	150.-	11.-	30.-
Kokku			7775.-	545.-	1095.-
D. Masinad:					
Heinaniidu masinad	1	20000.-	20000.-	1400.-	3000.-
d ² rukki lõikamiseks	1	5000.-	5000.-	350.-	1000.-
Hobuse reha.	1	2000.-	2000.-	140.-	800.-
Käsi külvimasin					
Pl.Jr. 2osa		2000.-	1000.-	70.-	250.-
Tuulimasin.	1	9000.-	9000.-	630.-	600.-
Vilja sorteeriija 1osa		4000.-	1000.-	70.-	250.-
Linamasinad.	2	1000.-	2000.-	140.-	250.-
Kokku			40000.-	2800.-	6150.-
E. Käsiriistad:					
Vikatid.	5	200.-	1000.-	70.-	425.-
Puurehad.	4	25.-	100.-	7.-	60.-
Hangud.	1	150.-	150.-	11.-	20.-
Hargid.	4	100.-	400.-	28.-	60.-
Kühvlid.	3	100.-	300.-	21.-	35.-
Labidad.	2	150.-	300.-	21.-	70.-
Kangad.	1	150.-	150.-	11.-	3.-
Kõplad.	2	60.-	120.-	8.-	15.-
Kartuli konksud.	4	20.-	80.-	6.-	20.-
Tahud.	4	15.-	60.-	4.-	20.-
Käiad.	2	300.-	600.-	42.-	250.-
Kokku			3260.-	229.-	978.-

	Arv.	à Mk.	Kokku.	Kapitali 7%.	Amortis.,remont, riisiko.
F. Käsitööriistad:					
Höövlipink.	1	500.-	500.-	35.-	100.-
Höövliid.	4	150.-	600.-	42.-	70.-
Puurid.	4	50.-	200.-	14.-	50.-
Vindlad.	2	25.-	50.-	4.-	10.-
Vinnalpea.	1	150.-	150.-	11.-	20.-
Pöitlid.	3	50.-	150.-	11.-	20.-
Pussid.	2	100.-	200.-	14.-	50.-
Metsasaed.	1	300.-	300.-	21.-	80.-
Käsisaag.	1	150.-	150.-	11.-	20.-
Vibusaed.	2	150.-	300.-	21.-	40.-
Haamer.	1	80.-	80.-	6.-	5.-
Tangid.	1	100.-	100.-	7.-	8.-
Kirved.	4	200.-	800.-	56.-	160.-
Sepikoja riistad.			8000.-	560.-	800.-
Kokku			11580.-	813.-	1433.-
G. Landa- ja tali-riistad:					
Veiste sõimed kü- nadega.	4	375.-	1500.-	105.-	500.-
Lõad.	13	100.-	1300.-	91.-	120.-
Kärjatamise ketid	8	200.-	1600.-	112.-	320.-
Jahukast.	1	500.-	500.-	35.-	100.-
Ämbrid.	3	50.-	150.-	11.-	50.-
Kapad.	1	50.-	50.-	4.-	17.-
Kammid.	2	35.-	70.-	5.-	20.-
Harjad.	2	35.-	70.-	5.-	20.-
Latern.	1	200.-	200.-	14.-	20.-
Sõnnikuhark.	1	100.-	100.-	7.-	10.-
Seamollid.	3	50.-	150.-	11.-	50.-
Hobuste sõimed.	2	200.-	400.-	28.-	80.-
Kanalauda riistad (õrred, kastid).		100.-	100.-	7.-	10.-
Võpump.	1	300.-	300.-	21.-	70.-
Veetünn.	1	100.-	100.-	7.-	30.-
Kokku			6590.-	462.-	1417.-

	Arv.	à Mk.	Kokku	Kapitali %%.	Amortis., remont, riisiko.
				7%	
H. Aida riistad:					
Viljasalved			600.-	42.-	40.-
Kirstud.	2	400.-	800.-	56.-	80.-
Tünnid	2	300.-	600.-	42.-	40.-
Kaal.	1	8000.-	8000.-	560.-	200.-
Viljakotid.	12	70.-	840.-	59.-	170.-
Hiljavakk.	1	150.-	150.-	11.-	5.-
Külimateid.	3	50.-	150.-	11.-	30.-
Kokku			11140.-	781.-	565.-
I. Piimatalituse riistad:					
Koorelahutaja. . . .	1	4000.-	4000.-	280.-	1000.-
Võimasin.	1	3000.-	3000.-	210.-	500.-
Piimakann.	1	2000.-	2000.-	140.-	150.-
Koorenõu	1	800.-	800.-	56.-	100.-
Kurn.	1	300.-	300.-	21.-	20.-
Lüpsinõud	3	100.-	300.-	21.-	130.-
Kokku			10400.-	728.-	1900.-
J. Talu juhatamis ja teenijatetoa inventar.					
Voodid.	4	1500.-	6000.-	420.-	1020.-
Voodiriided	4	1500.-	6000.-	420.-	1020.-
Lauad.	3	250.-	750.-	53.-	128.-
Toolid	4	150.-	600.-	42.-	102.-
Kokku			13350.-	935.-	2270.-
K. Mitmesugune inventar.					
Viljaredelid.	85	50.-	4250.-	298.-	1200.-
Sarjad, sõelad, . . .			300.-	21.-	60.-
Kõrvid	5	40.-	200.-	14.-	120.-
Lasipuu.	1	50.-	50.-	4.-	5.-
Kokku			4800.-	337.-	1385.-

	Arv.	à Mk.	Kokku. Mk.	
VII. JOOKSEV KÄITUS KAPITA- TAL:				
A. Tagavara kapital t/V.				
a) Koresööt: dz.				
Niiduhein.	20	270.-	5400.-	13,2 %
Põlluhein.	30	360.-	10800.-	4,4 %
Suivilja põhk.	28	150.-	4200.-	45,4 %
Talivilja põhk	15	120.-	1800.-	8,4 %
Kokku			22200.-	13,7 %
b) Alusmaterjal:				9,1 %
Turvas.	8	50.-	400.-	6,8 %
Kokku			400.-	
c) Teravili, kar- tul ja seemned:				
Rukis.	4	1500.-	6000.-	
Oder.	7	1320.-	9240.-	
Kaer.	12,5	1200.-	15000.-	
Kartul.	31	240.-	7440.-	
Linaseeme	1,30	1800.-	2340.-	
Kokku			40200.-	
d) Metsasaadused:				
Põletispuud.	1 sld.		1200.-	
Kokku			1200.-	

			Kap.% - 10%.
Kokku tagavara kapital.			Mk. 63.800.- 6380.-
B. Rahakapital:			
Puhas-raha.			Mk. 25.000.- 2500.-
Kokku jooksev käituskapital -			Mk. 88.800.- 8880.-

Dr. A. Sisen-
Tartu

III. TARTU MAAKONNASTA TALUSMÄÄRATUSE KOKKUVÕTE
KAPITALIDE KOKKUVÕTE.

I. Maakapital.	Mk.	202.100.-	13,2 %	} Taluka- pital 71,4 %
II. Maaparanduse kapital.	"	67.000.-	4,4 %	
III. Ehituskapital.	"	694.669.-	45,4 %	
IV. Taimkapital.	"	128.250.-	8,4 %	
V. Kodulooma kapital.	"	210.500.-	13,7 %	} Rentniku kapital 28,6 %
VI. Masinate ja riistade kapital	"	139.245.-	9,1 %	
VII. Jooksev käitus kapital.	"	88.800.-	5,8 %	
Kokku majapidamise kapitalid: Mk. 1.530.564.-				100,0

4) hobuse tööpäeva maksumus,
5) vaetamise kulud kultuuride järele.

1) Kapitali Toon võrdluseks Dr. A.Eisenschmidt poolt tehtud kokkuvõtte kapitalide kohta 7-s Tartumaa talus (Dr.A.Eisenschmidt, - Väikepõllupidamine Tartu maakonnas, lhk.117).

Maakapital:	Maapõhi	-	52,2 %	
	Hooned	-	20,9 %	Mk. 6265.-
Maaparanduskapital:	Eluta invent.	-	5,8 %	" 11528.-
Ehituskapital:	Elav	-	13,4 %	
	Tagavarad	-	7,7 %	

Seda vahetõrka peab Dr. Eisenschmidt enam vähem normaalseks. Silma paistab suur hoonete ja veikene maa kapitali koormatus käesolevas talus. Seletada võib seda osalt nüüdse madala maahinnaga, võrreldes ennesõja-aegsega, kuna ehitamise hinnad ennesõjaaegsetest kõrgemad on.

Põllutööriistad.	"	1.640.-	
Masinate 60 %	"	5.370.-	
Käsitööriistad 50 %	"	604.-	
Aida riistad.	"	1.345.-	
Mitmesugune inventar.	"	1.722.-	" 13.118.-
Tagavara kapital	"	1.338.-	
Kokku		Mk.	60.236.-

Talundi juhtimise kord.

Talundit juhib omanik, osa võttes selle juures te-
gelikult tööst.

Talundit juhib omanik, osa võttes selle juures tegelikult tööst.

1 ha. põllu ja aiadega kohta 60.236 - Mk. 3360.4
17,9

B. Karkk.

III. TÄHTSAMATE SAADUSTE TOOTMISE SENISED

Maakapital . KESKMISED TASUVUSNORMID.

Mk. 1.440.-

Maaparanduse kapital 5 %

" 646.-

Tulundusharude tasuvuse kalkulatsioonide jaoks on

tarvis välja arvata:

1) tulundusharude järele kapitalide % %, amortisatsioon, remondi- ja kinnituse-ehk riisiko kulud, Mk. 495.-

2) tulundusharude järele maksude- ja kohustuste- ja juhtimiskulud, tal. " 7.695.-

3) inimese tööpäeva maksuse, Mk. 9.836.-

4) hobuse tööpäeva maksuse, = 4651 mk.

5) vaetamise kulud kultuuride järele.

D. Niidud.

1) Kapitalide %%, amortisatsioon, remont ja kinnitus ehk riisiko lasuvad üksikute tulundusharudel inimese ja hobuse tööjõul. Niiduhelna küün 1. Mk. 4.474.-

A. Põld ühes aiamaaga.

Maakapital:

Põllumaa ühe aiamaaga Mk. 6265.-

Maaparanduskapital 90 % " 11528.-

Ehituskapital: Mk. 3.580.-

Rehi. Mk. 17.925.-

Vilja-ait " 2.324.-

Põlluheina küün " 4.512.- " 4.623.-

Sõiduriistade kuur 50 % " 1.408.- Mk. 13.436.-

Keller. " 1.303.-

Sillad kraavidel. " 835.-

Ehituste ja teedealune maa 66% " 220.- " 27.727.-

Masinate ja riistade kapital:

Mk. 11.020.-

Veoriistad 50 % Mk. 2.438.-

Põllutööriistad. " 1.640.-

Masinaid 60 % " 5.370.-

Käsiriistad 50 % " 4604.-

Aida riistad. " 1.346.-

Mitmesugune inventar. " 1.722.- " 20.13.118.-

Tagavara kapital 18 %

" 1.598.-

K o k k u

Mk. 60.236.-

1 ha. põllu ja aiamaa kohta $\frac{60.236}{17,9} = \text{Mk. } 3360.-$

40.805.-

B. Karjamaa.

Maakapital	Mk. 1.440.-
Maaparanduse kapital 5 %	" 646.-
K o k k u	Mk. 2.086.-
1 ha. kohta	2086 : 9,6 = 217 mk.

C. Mets.

Maakapital	Mk. 495.-
Maaparanduse kapital. 5 %	" 646.-
Taimkapital.	" 7.695.-
K o k k u	Mk. 8.836.-
1 ha. kohta	8836 : 1,9 = 4651 mk.

D. Niidud.

Maakapital, niidumaa.	Mk. 1.925.-
Ehituskapital:	
Niiduheina küün I.	Mk. 4.474.-
Niiduheina küün II.	" 2.132.-
Veoriistade kuur 10 %	" 282.-
Masinate ja riistade kapital:	
Masinaid 40 %	Mk. 3.580.-
Veoriistad 7,5 %	" 440.-
Käsiriistad 50 %	" 603.-
K o k k u	Mk. 13.436.-
1 ha kohta	13436 : 5,5 = 2443 mk.

E. Veised.

Loomakapital	Mk. 11.020.-
Ehituskapital:	
Laut 90 %	Mk. 12.134.-
Põhuküün.	" 3.295.-
Veoriistade kuur 25 %	" 704.-
Aiad 60 %	" 4.254.-
Kaev.	" 215.-
Ehituste, teedealune maa. 20 %	" 66.-
Masinate ja riistade kapital:	
Veoriistad 12,5 %	Mk. 734.-
Lauda ja talliriistad 70 %	" 1.315.-
Piimatalitus riistad.	" 2.628.-
Tagavara kapital 40 %	" 4.440.-
K o k k u	40.805.-

F. Sead.

Loomakapital. Mk. 1.710.-

Ehituskapital:

Laut. Mk. 1.408.-

Veoriistade kuur 5 %. " 141.- " 1.549.-

Masinate ja riistade kapital:

Veoriistad 2,5 %. Mk. 147.-

Lauda riistad 3 %. " 56.- " 203.-

Tagavarade kapital 20 %.

" 888.-

K o k k u

Mk. 4.350.-

G. Lambad.

Loomakapital. Mk. 1.425.-

Ehituskapital:

Mk. 19.124.-

Laut 7 %. Mk. 1.012.-

Aiad 5 %. " 355.- " 1381.-

Veoriistade kuur 6,5 %. " 14.- " 1.981.-

Lauda ja talliriistad 1 %. " 19.-

Tagavara kapital 2 %. " 178.-

K o k k u

Mk. 3.003.-

H. Kanad.

Loomakapital. Mk. 143.-

Laut 3 %. " 433.-

Lauda ja talliriistad 1 %. " 19.-

K o k k u

Mk. 595.-

I. Töölised.

Ehituskapital:

Elumaja. Mk. 13.322.-

Saun. " 2.354.-

Fuukuur. " 1.135.-

Tagavarade ait. " 1.461.- Mk. 18.272.-

Teenijatetoa inventar. " 3.205.-

K o k k u

Mk. 21.477.-

J. Hobused.

Loomakapital. Mk. 8.200.-

Ehituskapital:.

Tall. Mk. 2.816.-
 Veoriistade kuur 12,5%. " 352.-
 Aiad 35 % " 2.482.-
 Kaev 50 % " 107.-
 Ehituste, teedealune maa
 14 % " 46.- " 5.803.-

Masinate ja riistade kapital:

Vecriistad 5 % Mk. 294.-
 Lauda ja talliriistad 25% " 470.-
 Hobuseriistad. " 2.581.- " 3.345.-

Tagavara kapital 20 % " 1.776.-

K o k k u Mk. 19.124.-

K. Kõrvalteenistus (metsa vedu).

Vecriistade kuur 8 % Mk. 225.-
 Vecriistad 22,5 % " 1.320.-

K o k k u Mk. 1.545.-

Üksikute kapitalide kulud, mis mitmel tulundusharul lasuvad, on harude vahel ära jaotatud, silmas pidades maa pinna suurust, loomade arvu ehk tööpäevade tarvitamist.

2) Maksude, kohustuste ja juhtimiskulud.

Liikumata varade maks 75 puhtakasu rubla x 21 - Mk. 1.575.-

Tulumaks " 1.500.-

Teede/tegemise kohustus (lhk. 19.) " 3.533.-

Küüdid. (ldg.) " 987.-

Majapidamise juhtimine 3 mehe ja 2,6 hob.päeva. " 990.-

K o k k u Mk. 8.585.-

Maksud, kohustused ja juhtimise kulud jaotaneⁿ maa kapitali peale puhtakasu rublade järele. Ühe puhtakasu rubla peale väljaminekuid - $8585 : 75 = \text{Mk. } 114.-$

Praeguse tulundusharude ulatuse juures on puhtakasu rublasid ja vastavalt kulusid:

			ha. de	1 ha kohta.
põllul	44 pkr. x 114 = Mk. 5.016.-	arv.	17,9	280.-
niidul	20 " x 114 = " 2.280.-		5,5	415.-
karjamaal	7 " x 114 = " 798.-		9,6	83.-
metsal	4 " x 114 = " 456.-		1,9	241.-

Hooldusvõime ja söötmine 1/3 naha palga " 7.030.-
Artikuleid. 3. Inimese tööpäeva maksus. " 1.000.-
Rahapalk. " 6.000.-

a) Korter. Arvesse võttes, et ühes omanikuga talus 5 alalist töölisi on, tuleb kuus korterikulud 1 töölise kohta
 $\frac{21477 \text{ (1hk. 4.)}}{5.12} = \text{Mk. } 358.-$

Talvekuudel on korteri peal veel lisa väljaminekuid kütte ja valgustuse eest, mis umbes 200 margale kuus võrdub.
Korterikulud talvekuudel - $200 + 358 = \text{Mk. } 558.-$

b) Toitmine. Töölise toidukulud 1 kuus = Mk. ~~2860.-~~ ^{1500.-}

c) Rahapalk.

Meestöölise rahapalk suvekuudel	-	Mk. 3.800.-
Naistöölise	-	" 2.000.-
Meestöölise	-	talvekuudel " 1.500.-
Naistöölise	-	" 1.000.-

	Raha.	Toitmine	Korter.	Kokku.
Meestöölise kuupalk suvekuudel	3800.-	1500.-	358.-	5658.-
Naistöölise	2000.-	1500.-	358.-	3858.-
Meestöölise	1500.-	1500.-	558.-	3558.-
Naistöölise	1000.-	1500.-	558.-	3058.-

Põllutöölise tööpäevi on suvekuudel umbes 160 ja talvekuudel 140. Tööpäeva maksus:

meestöölistel suvekuudel	$5658 : (160 : 6) = \text{Mk. } 212,80;$
naistöölistel	$3858 : (160 : 6) = " 143,40;$
meestöölistel talvekuudel	$3558 : (140 : 6) = " 152,40;$
naistöölistel	$3058 : (140 : 6) = " 131.-$

Organilise aine väärtus, arvatud 20% töötajate väärtusest 13006 : 20 = 2751.-
Kokku 211 dz. sönniku väärtus - 16407.-

4. Hobuse tööpäeva maksus.

kulud 3-e hobuse pidamise juures.

Kapitalide % % jne.	Mk. 19.124.-
Hoolitsemine ja söötmine $\frac{1}{8}$ mehe palka	" 7.030.-
Arstikulud, valgustus.	" 1.000.-
Rautamine.	" 6.000.-

Toitmine ja aluspõhk:

60 dz. põlluheina, a` Mk. 360 =	Mk. 21.600.-
30 " niiduheina, a` " 240 =	" 7.200.-
30 " suvevilja põhku à 150 =	" 4.500.-
13,8 "kaeru à Mk. 1200 =	" 16.560.-
3,2 "talivilja põhku à 120 =	" 384.-
11,5 "turvast à 50 =	" 575.-
360 päeva karjamaalà Mk. 30 =	" 10.800.-
	<u>" 61.619.-</u>

K o k k u

Mk. 94.773.-

Hobuste sõnniku väärtus.

Hobused produtseerivad sõnnikut, saades kuivollust toiduga, aasta jooksul $\frac{130,4 \cdot 85}{100} = 110,8$ dz.

aluspõhuga $\frac{14,7 \cdot 85}{100} = 12,5$ dz.

Schneidewind`i järele saab sellest kuivollusest sõnnikut $(\frac{110,8}{2} + 12,5) \cdot 4 = 271,6$ dz.

Tallis toidetakse hobuseid 735 päeva, nendest käivad väljas 330 päeval, kumas umbes 2 osa sõnnikust kaotsi läheb.

Talli jääb sõnnikut $271,6 - \frac{271,6 \cdot 165}{735} = 211$ dz.

Lauda sõnnik sisaldab keskmiselt mitmete väetisõpetuste järele:

	Kättesaadavuse vahel	Kergesti lahustuva	à dz.	Toitainete väärtus
des kergesti lahuvates väetistest leiduvate toitainetega.				
K ₂ O (0,63%); $\frac{211 \cdot 0,63}{100} = 1,33$ dz.	1,33 dz.	1,33 dz.	$\frac{700}{0,3} = 2333$.	3103.-
P ₂ O ₅ (0,26%); $\frac{211 \cdot 0,26}{100} = 0,55$ dz.	0,8:1	0,44"	$\frac{710}{0,18} = 3944$.	1735.-
N (0,45 %); $\frac{211 \cdot 0,45}{100} = 0,95$ dz.	0,5:1	0,48"	$\frac{2880}{0,155} = 18580$.	8918.-
orgaanilist ainet 20%; $\frac{211 \cdot 20}{100} = 42,2$ dz.				13756.-
Orgaanilise aine väärtus, arvatud 20% toitainete väärtusest $\frac{13756 \cdot 20}{100}$				2751.-
Kokku 211 dz. sõnniku väärtus				16407.-

58.
1 dz. sõnnikut maksab $\frac{16.407}{211} = \text{Mk. } 77,80.-$

Sõnniku väärtust hobuste peale tehtud kuludest maha arvates jääb /Mk. 94773 - 16407/ = Mk. 78.366.-

Töötavad hobused suvel umbes 90 päeva ja talvel 60 päeva. Arvates tööpäeva pikkuse ja töö raskuse järele, $\frac{2}{3}$ suve hobusepäeva vääriliseks 1 talve päevale, saame ühe suve ja talve hobusepäeva maksuse.

Suve päeva maksus $\frac{78366}{(60 \cdot \frac{2}{3} + 90) \cdot 3} = 201 \text{ mk.}$

Talve päeva maksus $\frac{201 \cdot 2}{3} = 134 \text{ mk.}$

Väetamise kulude jaotamine üksikute kultuuride järele.

Lisada sõnniku
produksioon.

Veised. Veised saavad kuivollust koreda ja jõutoiduga, arvates, et koredas ja jõutoidus 85 %, juurviljas 9,2% ja kartulis 25% kuivollust on, $\frac{291,6 \text{ dz.} \cdot 85}{100} = 248 \text{ dz.}$

juurviljaga $\frac{80 \cdot 9,2}{100} = 7 \text{ "}$

Kokku toiduga 255 dz.

Aluspõhku 2,4 kg. looma kohta päevas, kokku aluspõhku talve jooksul $2,4 \cdot 9,75 \cdot 250 = 58,5 \text{ dz.}$
aluspõhku suve kuudel $3,0 \text{ "}$

K o k k u 61,5 dz.

Kuivollust aluspõhus $\frac{61,5 \cdot 85}{100} = 52 \text{ dz.}$

Vastavalt kuivollusele saadakse sõnnikut: ~~ühe~~ ühe päeva jooksul $\frac{(255 + 52) \cdot 4}{2} = 718 \text{ dz.}$

Suve 1 jääb sõnnikut ühe päeva jooksul lauta umbes 10 korda vähem kui talvel, suvine päevane sõnniku ~~hulk~~ on

$\frac{718}{240 \cdot 10} = 0,3 \text{ dz.};$

suve jooksul kogub lauta $0,3 \cdot 125 = 37 \text{ dz.}$ sõnnikut. Veiste aastane sõnniku produktsioon $718 + 37 = 755 \text{ dz.}$

Sead. Sigadelt saadakse aastas sõnnikut, majapidamisest saadud andmete järele, umbes 85 dz.

Lambad. 10 lamba kohta saadakse aastas sõnnikut, majapidamisest saadud andmete järele, 48 dz.

Kokku saadakse sõnnikut:

Hobustelt	211 dz, à Mk. 77,80	=	Mk. 16.407.-
Veistelt	755 ", " "	=	" 58.739.-
Sigadelt	85 ", " "	=	" 6,420.-
Lammastelt	48 ", " "	=	" 3.734.-
Kokku	1099 dz, à Mk. 77,80	=	Mk. 85.300.-

Mineraalväetiste tarvitamine.

Mineraalväetisi on tarvitatud rukki, ristikheina ja kartuli väetamiseks viimastel aastatel kokku:

5 kotti superfosfaati, à Mk. 728.-	Mk. 3.640.-
5 "- toomasjahu , à " 701.-	" 3.505.-
4 "- kaalisoola . à " 690.-	" 2.760.-
K o k k u	Mk. 9.905.-

Tööpäevad põldude väetamisel laudasõnnikuga ja mineraal väetistega:

Sõnnikuvedu ühes laotamisega .	3,6	17,4	17,4
Mineraalväetiste vedu	-	0,6	1,2
"-- külv	-	1,0	-
K o k k u:	3,6	19,0	18,6
à Mk.	143,4	212,8	201.-
K o k k u:	Mk. 516.-	7748.-	3739.-
			8263.-

Ühe kültikorra väetamise kulud:

Laudasõnnik	Mk. 85.300.-
Mineraalväetised	" 9.905.-
Tööpäevad	" 8.263.-
Kokku	Mk.103.468.-

60

Väetisainete äratarvitamise ja tegeliku väetamise kulu väljaarvamine
1 külvikorras.

Vilja nimetus	Kogu saak kg.	N % kg. 185,80	K ₂ O % kg. 23,33.	P ₂ O ₅ % kg. 39,44.	Mineraalväetis- te väärtuse jä- rel kokku ü- les võtnud toitaineid. Mk.	Koeffitsient tegeliku ku- lu väljaar- vamiseks.	Tegelik kulu	Kulu pro ha.
Vikihein, 0,8 ha.	3400	1,64%; 55,76 2/3 37,17 Mk. 6907.-	1,6%; 54,40. 1269.-	0,73%; 24,82 979.-	9155.-	103468 102417	9249.-	11561.-
Rukis 2,1 ha. põhk terad.	6020 3300	0,45%; 27,09 1,4 %; 46,20 73,29 Mk. 1361.-	1,0%; 60,20 0,6%; 19,80 80,00 1866.-	0,26%; 15,65 0,85%; 28,05 43,70 1724.-	17207.-	"-	17384.-	8009.-
Põlluhein 4,2 ha.	12000	150,0 75,0 Mk. 13935.-	1,2%; 144,0 335.-	0,44%; 52,80 208.-	19376.-	"-	19575.-	4565.-
Oder 1,5 ha. põhk. terad.	3800 2000	0,5%; 19,00 1,5%; 30,00 Mk. 9104.-	1,0%; 38,00 0,55%; 11,00 1143.-	0,20%; 7,60 0,85%; 27,00 1365.-	11612.-	"-	11731.-	7566.-
Lina 0,5 ha. õhukuivad varred seeme. haganad.	1380 197 350	0,62%; 8,56 3,8 %; 7,49 ? 16,5 Mk. 2982.-	0,97%; 13,39 1,0 %; 1,97 1,76%; 6,16 21,52 502.-	0,42%; 5,80 1,35%; 2,66 0,55%; 1,92 10,38 409.-	3893.-	"-	3933.-	7610.-
Kartul 0,5 ha.	8060	0,32%; 25,79 Mk. 4792.-	0,6 %; 48,36. 1128.-	0,14%; 11,28 444.-	6364.-	"-	6429.-	12440.-
Maires 1/6 ha. juured. lehed.	8000 1350	0,21%; 16,80 0,34%; 4,59 21,39 Mk. 3974.-	0,35%; 28,00 0,42%; 5,67 33,67 786.-	0,11%; 8,80 0,20%; 2,70 11,50 454.-	5114.-	"-	5167.-	29988.-
Kaer 3,7 ha. põhk. terad.	8000 4200	0,65%; 52,00 1,80%; 75,60 127,60 Mk. 23708.-	1,6 %; 128,00 0,5 %; 21,00 149,00 3476.-	0,35%; 28,00 0,85%; 35,70 63,70 2512.-	29696.-	"-	30.000.-	7843.-
					102417.-		103468.-	

- Märkused tabeli juurde: 1) N, K₂O ja P₂O₅ % on võetud Mentzel ja Lengerkes Landw. Kalender 1924.
- 2) Lina hakanate K₂O ja P₂O₅ % on võetud Walfff'i tabelitest.
- 3) Põlluheinal on arvestatud ainult 2 põllult ära viidud N, arvestades sellega, et ristikhein osa N õhust kogub ja et ühes ristikheinaga timothein kasvab.
- 4) Vikiheinal on 2/3 N arvestatud, silmas pidades, et põld hiljuti laudasõnnikut sai ja taimed sellest nitraat N assimileerivad; ka kasvavad ühes söödaheernega kaerad.

Põllu, niidu, karjamaa ja metsa kultuuride produtseerimise kulud pr. ha.:

Rukki produtseerimise kulud.			
	Tööpäevad.	n.	m. h.
Sõnniku sisseküünd.		-	1,5 3,0
Äestamine, 4 x		-	0,8 1,6
Kordusküünd		-	1,4 2,8
Äestamine, 1 x		-	0,2 0,4
Äestamine vedruäkega 1 x		-	0,6 1,2
Külv.		-	0,3 -
Seemendamise vedruga.		-	0,6 1,2
Äestamine 1 x.		-	0,2 0,4
Veetõrjude ajamine ja hooldamine.		0,5	0,3 0,2
Lõikus, kokkupanek, kõrreriisimine.		4,5	2,0 1,3
Vedu ja rehepeks.		3,0	3,0 1,5
Kuivatamine, tuulamine, aita panek.		1,0	1,5 0,1
K o k k u		9,0	12,4 13,7
Töö takistus ilmaga arvel 10%		0,9	1,2 1,4
K o k k u		9,9	13,6 15,1
à Mk.		143,40; 212,80; 201.-	
K o k k u:		Mk. 1420.-	2894.- 3035.- = Mk. 7349.-

Ülekanne:				Mk. 7349.-
Väetamine.				" 8009.-
Kapitalide kulu 12 a.				" 5040.-
Maksud, kohustused, juhatamine 1,5 a.				" 420.-
Rehepeksu maks, 30 vakka à Mk. 20.-				" 600.-
Kuivatise ja lokomobiili kütmine.				" 250.-
Seemendamise vedru äkega				
Kerge äkega äestamine				
Rullimine.				
Niitmine ja kokkupanek				
O d e r.				
Ristiku süüdi künd.	n.	m.	h.	
Äestamine taldrek äkega.		0,5	1,0	
Äestamine vedru äkega 2 x.		1,2	2,4	
"- kerge äkega 1 x		0,2	0,4	
Seemne sorteerimine.		0,2		
Külv.		0,3		
Seemendamise vedru äkega.		0,6	1,2	
Äestamine kerge äkega		0,2	0,4	
Rullimine.		0,2	0,2	
Niitmine ja kokkupanek.	1,2	0,8	1,0	
Vedu ja rehepeks.	3,0	3,0	1,5	
Kuivatamine, tuulamine, aita-panek.	1,0	1,5	0,1	
Kuivatise ja lokomobiili kütmine	5,4	10,3	11,4	
Seeme 130 kg.	0,5	1,0	1,1	
Ilmade arvel 10 %				
K o k k u				5,9 11,3 12,5
à Mk.				143,40; 212,80; 201.-
K o k k u:				846.- 2405.- 2513.- = Mk. 5764.-
Väetamine.				" 7566.-
Kapitalide kulu.				" 3360.-
Maksud, kohustused, juhatamise kulu.				" 280.-
Rehepeksumine, 28 vk. x 20.-				" 560.-
Kuivatise ja lokomobiili kütmine puud				" 250.-
Seeme 130 kg.				" 2660.-
K o k k u				Mk. 20440.-
20%				
Kokku				3,6 6,6 9,1
à Mk.				143,40; 212,80; 201.-
Kokku Mk.				518.- 1404.- 1827.- = Mk. 3743.-

K a e r.

	n.	m.	h.	
Kõrre küünd.	-	1,5	3,0	Mk. 3749.-
Vedru äkega aestamine	-	0,6	1,2	" 11561.-
Kerge "- "-	-	0,2	0,4	" 1680.-
Seemne sorteerimine.	0,2	0,2	-	" 120.-
Külv.	-	0,3	-	1608.-
Seemendamise vedru äkega	-	0,6	1,2	596.- " 3204.-
Kerge äkega aestamine	-	0,2	0,4	Mk. 20314.-
Rullimine.	-	0,2	0,2	
Niitmine ja kokkupanek.	1,2	0,8	1,0	
Vedu ja rehepeks.	3,0	3,0	1,5	
Kuivatamine, tuulamine ja aitapanek.	1,0	1,5	0,1	
	5,4	9,1	9,0	
10 % ilmade takistus	0,5	0,9	0,9	
Kokku	5,9	10,0	9,9	
à Mk.	143,40	212,80	201.-	
Kokku Mk.	846.-	2128.-	1990.-	= Mk. 4964.-
Väetamine.				" 7843.-
Kapitalide kulu.				" 3360.-
Maksud, kohustused, juhatajase kulu.				" 240.-
Rehepeksimine, 37 vk. x 20.-				" 740.-
Kuivatise ja lokomobiili kütte puud.				" 250.-
Seeme 185 kg. à Mk. 1320.-				" 2442.-
Kokku				Mk. 19839.-

Viki hein.

	n.	m.	h.	
Sõnniku sisseküünd.	-	1,5	3,0	
Aestamine kerge äkega 2 x	-	0,4	0,8	
Külv.	-	0,3	-	
Seemendamise vedru äkega.	-	0,6	1,2	
Aestamine kerge äkega.	-	0,2	0,4	
Rullimine.	-	0,2	0,2	
Niitmine, segamine kokku tõstmise.	1,5	0,8	1,0	
Ära vedu ühes küüni tõstmisega.	1,5	1,5	1,0	Mk. 1434.-
	3,0	5,5	7,6	" 4200.-
Töö takistus ilmade poolt 20%.	0,6	1,1	1,5	" 300.-
Kokku	3,6	6,6	9,1	12511.-
à Mk.	143,40	212,80	201.-	Mk. 1167.-
Kokku Mrk.	516.-	1404.-	1829.-	= Mk. 3749.-
Väetamine.				" 4065.-
Kokku				Mk. 11666.-

Märkus: Maeharimise kulused pole põlluheina peale arvatud, silmas pidades, et põlluhein juure jäänused sul-
da rohken jätab kui teised vi

Ülekanne	Mk. 3749.-
Väetamine.	" 11561.-
Kapitalide kulu. 3360: 2	" 1680.-
Maksud, kohustused, juhatamine, 240:2	" 120.-
Seeme: 67 kg. sööda/hernest, à Mk.2400.-	1608.-
133 kg. kaera.	1596.- " 3204.-
Vagude ajamine.	K o k k u Mk. 20314.-

Kartulipanek	1000	4,0	2,0	1,7
hinnaga.				
Kestamine.	Põlluhein I. a.	0,4		
Muldamine.		3,0	3,0	
Kartulivõetamine.	n. m. h.	1,2	1,2	1,2
Seemne muretsemise.		0,1	0,1	
Külv.		0,3		
Niitmine, segamine ja				
kokkupanek.	1,6	0,8	1,0	
Aravedu küüni panekuga	1,5	1,5	1,0	
	1,3	3,1	2,7	2,1
Töö takistus ilmade				
arvel 20 %	0,6	0,5	0,4	
Kokku	3,7	3,2	2,5	

Väetamine.	Põlluhein II. a.			
Niitmine, segamine ja				
kokkupanek.	1,3	0,7	0,9	
Aravedu küüni panekuga.	1,0	1,0	0,5	
Kokku	2,3	1,7	1,4	

Töö takistus ilmade				
arvel 20 %	0,5	0,3	0,3	
Kokku	2,8	2,0	1,7	

Kokku tööpäivi I. ja II a.				
põlluheina juures. . . .	6,5	5,2	4,2	

Keskmine tarvitus 1 ha.				
peale.	3,2	2,6	2,1	
à Mk. 143,40; 212,80; 201.-				

Kokku Mk. 459.- 533.- 422.-	=	Mk. 1434.-
-----------------------------	---	------------

Kapitalide kulu, 3360 x 1¼ a.	"	4200.-
---------------------------------------	---	--------

Maksud, kohustused, juhatamine, 240 x 1¼ a. .	"	300.-
---	---	-------

2/5 Seemet: 13,5 kg. punast ristikut, à Mk. 186.-	2511.-
---	--------

3,5 kg. timutit, à Mk. 116.-	406.-
------------------------------	-------

Töötakistus ilmade 1000	2917.-
-------------------------	--------

Väetamine.	"	4565.-
--------------------	---	--------

Kokku 73,5 20,3 15,2	K o k k u	Mk. 11666.-
----------------------	-----------	-------------

à Mk. 143,40; 212,80; 201.-		
-----------------------------	--	--

K o k k u Mk. 10540.- 4320.- 3035.-	=	Mk. 17.895.-
-------------------------------------	---	--------------

Märkus: Maaharimise kulused pole põlluheina peale arvatud, silmas pidades, et põlluhein juure jäänuised mulda rohkem jätab kui teised viljad.

Väetamine " 34.002.-
Kapitalide kulu " 3.360.-
Maksud, kohustused, juhatamise kulu " 240.-

K a r t u l .

Seene: 11 kg., à Mk. 251.- n. m. h. " 2.761.-

Sõnniku sissekünd.	-	1,5	3,0	
Äestamine kerge äkega 2 x.	0,4	0,8		
Vagude ajamine.	-	1,0	1,0	
Kartülipanek kinni ajamisega.	4,0	2,0	1,7	
Äestamine.	-	0,2	0,4	
Muldamine.	-	3,0	3,0	
Kartulivõtmise.	27,0	1,2	1,2	
Kartülite sorteerimine.	2,0	-	-	
Äravedu.	0,7	1,5	1,5	
Kokku	33,7	10,8	12,6	
Töötakistus ilmade läbi 5 %.	1,6	0,5	0,6	
Kokku	35,3	11,3	13,2	

à Mk. 143,40; 212,80; 201.-

K o k k u: Mk. 5062.- 2405.- 2653.- = Mk. 10.120.-
Väetamine " 12886.-
Kapitalide kulu " 3360.-
Maksud, kohustused, juhatamise kulu. . 240.-
K o k k u: Mk. 26.606.-

Sööda naired.

Sõnniku sissekünd.	-	1,5	3,0	
Äestamine kerge äkega 1 x	-	0,2	0,4	
-"- vedru -"- 2 x	-	1,2	2,4	
-"- kerge -"- 1 x	-	0,2	0,4	
Rullimine.	-	0,2	0,2	
Külv planeediga.	2,0	-	-	
Harvendamine, umbrohu kitumine ja vahelharimine planeediga.	40,0	6,0	-	
Ülesvõtmine.	22,0	-	-	
Kokku vedamine ja kuhjamine.	8,0	8,0	8,0	
Kokku	70,0	19,3	14,4	

Töötakistus ilmade läbi 5 %.... 3,5 1,0 0,7 Mk. 35.403.-

Kokku 73,5 20,3 15,1

à Mk. 143,40; 212,80; 201.-

K o k k u Mk. 10540.- 4320.- 3035.- = Mk. 17.895.-

66

	Ülekanne	Mk. 17.895.-
Väetamine.	"	34.002.-
Kapitalide kulu.	"	3.360.-
Maksud, kohustused, juhatamine.	"	240.-
Seeme: 11 kg., à Mk. 251.-	"	2.761.-
	K o k k u	Mk. 58.258.-

L i n a.			
Suve päevi.	n.	m.	h.
Künd.	-	1,5	3,0
Äestamine vedru äkega 2 korda -	-	1,2	2,4
"- kerge "- 2 "-	-	0,4	0,8
Külv.	-	0,3	-
Seemendamine kerge äkega -	-	0,2	0,4
Rullimine.	-	0,2	0,2
Kakkumine.	13	-	-
Raatsimine.	-	5,0	-
Leotamine, pleegitamine, äravedu.	13,0	8,0	5,0
Kugarate kuivatamine, katki sökkumine, tuulamine, aita-panek.	2,0	2,5	2,0
Kokku suvepäevi	28,0	19,3	13,8
à Mk.	143,40;	212,80;	201.-

K o k k u: Mk. 4015.- 4107.- 2774.- = Mk. 10.896.-

Talve päevi.	n.	m.	h.
Kuivatamine.	1,0	2,0	-
Luumurdmine.	-	25,0	-
Ropsimine.	56,0	-	-
Turgu viimine.	0,3	1,0	2,0
Kokku talve päevi	57,3;	28,0;	2,0.
à Mk.	131.-;	152,40;	134.-
Kokku Mk.	7506.-	4267.-	268.-

Väetamine.	"	7.866.-
Kapitalide kulu.	"	3.360.-
Maksud, kohustused, juhatamine.	"	240.-
Puud kuivatise kütteks.	"	800.-
valgustus linaharimise juures	"	200.-
	K o k k u	Mk. 35.403.-

Sissetulek, väljaarvatud küla eest:

Seemet. 395 kg.
Seemneks. -130 "
Märkus: Väetisainete kulu 265 kg. à Mk. 18.- = Mk. 4770.-
Takud. " 1000.-
Haganad. 300 kg. à Mk. 1,5.- = " 450.-
Luud aluspõhuks. 1800 kg. à Mk. 0,5.- = " 900.-
riistade ja masinate kulu K o k k u: Mk. 7120.-

Lina kiu produktsiooni kulud - Mk. 35403 - 7120 = Mk. 28.283.-

N i i d u d.

Kapitalide kulu. Mk. 4651.-
Maksud, kohustused, juhtimine. " 241.-
n. m. h.
K o k k u: Mk. 4892.-
Kevadine koristamine. 0,8 - -
Niitmine ja kokkupanek. 1,9 6,6 0,9
Küüni paigutamine. 1,0 1,0 0,5
Kokku 3,7 1,6 1,4
Töötakistus ilmade läbi Badenari toogi tabelite järel
20 % 0,7 0,3 0,3
Kokku 4,4 1,9 1,7
à Mk. 143,40; 212,80; 201.-
K o k k u: Mk. 631.- 404.- 342.- = Mk. 1377.-
Kapitalide kulu. " 2443.-
Maksud, kohustused, juhtimine. " 415.-
K o k k u: Mk. 4235.-
3) küttepuid 39 jalga, à Mk. 12. " 468.-
K o k k u: Mk. 2088.-
Karjamaa.

Kapitalide kulu. Mk. 217.-
Maksud, kohustused ja juhtimine. " 83.-
K o k k u: Mk. 300.-

Põllu karjamaa.

1/5 Seeme arvel. Mk. 584.-
Kapitalide kulu 1 ha. peale. " 3360.-
Maksud, kohustused, juhtimine. " 240.-
K o k k u: Mk. 4184.-

Märkus: Väetisainete äratarvitamist pole põllukarjamaal arvesse võetud, sest suur osa taime toitaineist jääb väljaheidetega põllule; ka on kapitalide kulu suurem arvatud kui see tegelikult on, sest riistade ja masinate kulu jääb karjamaal ära.

M e t s.

I. Rukis, terad
 " põkk Kapitalide kulu. Mk. 4651.-
 " Maksud, kohustused, juhatamine. . . " 241.-
 II. Oder, terad
 " põkk A o k k u: Mk. 4892.-

Sissetulek metsast.

70 a. vanune Ill.boniteedi kuusemets, 55 - 63 jalga kõrge, annab Vargas de Bademar'i toogi tabelite järele ha'lt juurdekasvu a.jooksul 120 kant jalga. 1923 a. Metsavalitsuse peakasutuse kokkuvõtte järele läheb puumaterjalist keskmiselt 68 % tarbepuuks ja 32 % küttepauks. Sellega juurdekasvus

$$1) \text{ tarbepuud } \frac{120 \cdot 68}{100} = 81 \text{ jalga}^3, \text{ à Mk. 20.-} \quad \text{Mk. 1620.-}$$

$$2) \text{ küttepund } 39 \text{ jalga}^3, \text{ à Mk. 12.} \quad \text{" 468.-}$$

$$\text{A o k k u:} \quad \text{Mk. 2088.-}$$

$$\text{Ruhaskahju ha'lt} \quad - \quad \text{Mk. 4892 - 2088} = \text{Mk. 2804.-}$$

Põllu, niidu, karjamaa ja metsa kultuuride üksuse tootmise ja toidu üksuste maksuse, tasuvuse (absoluutse ja % tootmise kuludest) ja tasuvuse võrdluste (pinna üksuste)

tabel.

Kultuuri nimetus.	dz. ha'lt.	à dz. tura hind	ha. saagi tu- ruvaartus a x b.	ha produt- seerimi- se mak- sus.	Toidu- üksuseid ha'lt. a x 244 nl.t.ü.	Toidu üksuse maksus. f.	dz. maksus. f x 244 nl. t.ü.	± Tulu ha'lt. c - d.	ha' de arv.	± Kogu kultuuri tasuvus. i x h.	± Tasuvu- se % tootmise kuludest. 100 x h. d	Kultuuri- de tasu- vuse võrd- lus arva- tes kar- tuli ta- suvus ha- lt.100%. l.
	a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	j.	k.	l.
I. Rukis, terad. . .	13,20 ⁺	1500.-	19800.-)		3168.-	5,10	1244.-)					
-"- põhk. . .	30,00	120.-)	3600.-)	21668.-	1440.-	3,82	186.-)	1732.-	2,1	+ 3637.-	+ 7,99	+ 22,3
Kokku:			23400.-		4608.-							
II. Oder, terad. . .	14,00	1320.-	18480.-)		3105.-	4,70	1043.-)					
-"- põhk. . .	27,00	150.-)	4050.-)	20440.-	1647.-	3,55	217.-)	2090.-	1,5	+ 3014.-	+ 10,60	+ 26,9
			22530.-		4752.-							
III. Kaer, terad. . .	12,30	1200.-	14760.-)		2728.-	5,12	1136.-)					
-"- põhk. . .	25,00	150.-)	3750.-)	19839.-	1525.-	3,84	234.-)	1329.-	3,7	- 4917.-	- 6,85	- 17,1
			18510.-		4253.-							
IV. Vikihein.	42,50	360.-	15300.-	20314.-	4148.-	4,90	478.-	-5014.-	0,8	- 4011.-	+ 24,68	- 64,6
V. Põlluhein.	28,57	360.-	10285.-)		2789.-	3,50						
Hädalhein.			1902.-)	11666.-	951.-	2,00	342.-	+ 621.-	4,2	+ 2608.-	+ 5,32	+ 8,0
			12187.-									
VI. Kartul.	143,20 ⁺	240.-	34368.-	26606.-	6988.-	3,85	187.-	+7762.-	0,5	+ 3881.-	+ 29,17	+100,0
VII. Naired, juured. .	480,00	100.- ⁺⁺	48000.-)		9760.-	5,26	107.-)					
-"- Pealsed.	81,00	85.- ⁺⁺	6906.-)	58258.-	1318.-		86.-)	-3352.-	0,17	- 570.-	+ 0,58	- 43,2
			54906.-		11078.-							
VIII. Niidud, hein. . .	14,55	270.-	3929.-)		1183.-	3,00	244.-)					
hädal.			673.-)	4227.-	673.-	1,00	-	+ 375.-	5,5	+ 2063.-	+ 8,87	+ 4,8
			4602.-		1856.-							
IX. Karjamaa.	-	-	300.-	300.-	599.-	0,50	-	-	-	-	-	-
X. Põllukarjamaa. . .	-	-	4184.-	4184.-	1945.-	2,11	-	-	2,1	-	-	-
XI. Lina kiud.	4,00	9600.-	38400.-)		-	-	7071.-)					
" seeme.			7120.-)	35403.-	-	-	-	+10117.-	0,5	+ 5058.-	+ 28,58	+130,3
			45520.-									
XII. Mets.	jalga ³ 120	-	2088.-	4892.-	-	-	-	- 2804.-	1,9	- 5328.-	- 57,32	-

Piima Märkused tabeli juurde: +) kogusaagist on seeme maha ar-
vatud, teistel on seeme arvestatud produtseerimise kulude
juures.

++) Turuhind on välja arvatud kartulite hinna jä-
rele, proportsionaalselt t.ü. sisaldavusele.

Kokkuvõtte järele on kõige kõrgem absoluutne ta-
suvus pinna üksuselt linal, kuna tasuvuse%tootmise kulu-
dest kartulil kõige kõrgem on. Kõige odavam t.ü. teravil-
jades on odral, koreas toidus - niidubeinal.

Puhaskaru põllu, niidu, karjamaa ja metsa

kultuuridest, kokkuvõtte tabeli
järele:

Lahtres j. on kokku võetud ± puhastulu üksikute kultuuride
järele

Kokku + Mk. 20.261.-

-" - " 14.826.-

Puhastulu Mk. 5.435.-

Loomapidamise saaduste produtseerimise kulud
ja tulud saadustest 1 a. kestusel.

põllukarjamaa. 2820 t. d. I. V e i s e d. (Kogu kari).

A. Kulud.

Veisekari tarvitab tööpäevi suvel:

n. m. h.

130 9 3

à Mk. 143,40; 212,80; 207.-

Kokku: Mk. 18628.-1915.- 603.- = Mk. 21.146.-

n. m. h.

150 30 7

à Mk. 181.- 152,40; 134.-

Kokku: Mk. 19650.-4572.-938.- = Mk. 25.160.-

Ülekanne Mk. 46.306.-

Ülekanne: Mk.46.306.-

Piima separeerimine, koorehoidamine, vôi-valmistamine ja turgu toimetamine:

suvel	n.	m.	h.	
	40	2	2	
à Mk.143,40;212,80;201				
Kokku	Mk.5736.-	426.-	402,-	" 6.564.-

Pitalvel	n.	m.	h.	
	20	2	2	
à Mk. 131.-;152,40;134.-				
Kokku	Mk.2620.-	305.-	268.-	" 3.193.- Mk.56.063.-

Teitmine ja aluspõhk:				
	dz.	à Mk.	Kokku.	
odrad...	3,4	1320.-	4.388.-	
kaera	22,7	1200.-	27.240.-	
naireid.	80,0	100.-	8.000.-	
põlluhain.	60,0	366.-	21.600.-	
vikihain.	34,0	360.-	12.240.-	
niiduhain.	37,0	270.-	9.990.-	
naire lehed.	13,5	85.-	1.148.-	
talivilja põhk.	33,0	120.-	3.960.-	
suivilja põhk.	88,0	150.-	13.200.-	
lakja piim	1400 kg.	2,50	3.500.-	
Karjamaa.	3290 t.ü.	0,53	1.744.-	
põllukarjamaa.	2820t.ü.	2,11	5.950.-	
põlluheina hädal	2820t.ü.	2.-	5.640.-	
niitude hädal.	2920 t.ü.	1.-	2.920.-	Mk.121.520.-

Aluspõhk:	dz.	à Mk.	Kokku.	
linaluud.	9,0	50.-	450.-	
turvas.	29,0	48.-	1.304.-	
talivilja põhk.	11,0	120.-	1.320.-	" 3.074.-
Kapitalide kulu.				" 40.805.-
Valgustus.				" 300.-
Loomaarsti kulud				" 1.000.-
Sool 0,5 dz.		à Mk. 384.-		" 192.-

K o k k u: Mk.222.954.-

B. Tulud.

B. T u l u d.

Sõnnik 755 dz. à Mk. 77,80	-	Mk. 58.739.-
Vasikaid müügiks 3, à Mk. 500.-	-	" 1,500.-
Karja väärtuse juurekasv +)-(arvatud 3 vasika ja 3 mullika kohta, kokku 3 looma juurdekasv 0 - 2 a. à Mk.6000.-)-	-	" 18.000.-
Vanemate loomade müügist	-	" 12.000.-
Piima saak 1 looma - 12915 liitr.		
Vasikatele tais-		
piima. - 250 -"		
Jääb separeerimiseks 12665 liitr.		
Piimast saadakse 473 kg.vôid, à Mk. 219,60	*	" 103.871.-
Lahja ja vôipiima 12100 kg, à Mk. 2,50	=	" 30.250.-
Kokku tulusid		Mk. 224.360.-

+)Märkus: Karja väärtuse juurdekasv on arvatud selleparast, et karja arvu praegu suurendatakse. Aimult Mk.6200.- on arvatud 1 looma väärtuse juurdekasvu selleparast, et noorkarja juurdekasv ühtlasi vanema karja amortisatsioonini peab katma.

II. S e a d.

A. 1 kümnekuulise sea kasvatamise ja nuumamise kulud:

Põrsa hind (10 kg)	Mk. 1150.-	
Kapitali % ja riisiko põrsa pealt (9 kuud, 10%)	" 86.-	Mk. 1.236.-
Kapitalide kulu, 2640:6	-	" 440.-

Tööpäevad:

suvel naise päevi 5, à Mk. 143,40	=	Mk. 717.-
talvel -"- 5, -"- 131.-	"	655.-
suvel mehe päevi 1/3, -"- 152,40	"	51.-
-"- hobuse -"- 1/3, -"- 134.-	"	45.-
		" 1.468.-

Toitmine: ja odra		
135 kg.kaerajahu, à Mk. 12,60	=	Mk. 1701.-
530 " kartulaid, -"- 2,40	"	1272.-
740 " lahja piima, -"- 2,50	"	1850.-
		" 4.823.-

Aluspõhk: 1 dz. talivilja põhku	"	120.-
Arstimise kulud	-	" 50.-

Kokku kulusid Mk. 8.137.-

B. Tulud.

7 dz. sõnnikut, à Mk. 77,80.-	Mk. 588.-
Liha 75 kg., à Mk. 85,40	" 6.405.-

Kokku tulusid: Mk.6.993.-

III. L a m b a d.

A. 1 lamba pidamise kulud.

1 lammas tarvitab tööjõudu:

naise päevi suvel	0,8, à Mk.143,40=Mk.115.-
"- " talvel	1,5, à " 131.- " 197.-
mehe "- "	0,2. à " 143,40 " 29.-
hobuse "- "	0,2, à " 134.- " 115.- Mk. 368.-

Kapitalide kulu, 3003.- : 10	" 300.-
------------------------------	---------

Toitmine:

	dz.	à Mk.		kokku.
niiduheina ..	1,3	270.-	Mk.	351.-
odrajahu..	0,2	1320.-	"	264.-
kaerajahu..	0,2	1200.-	"	240.-
karjamaa. . .	90 t.ü.	à Mk.0,50	"	45.- " 900.-

Aluspõhk: 0,5 dz. talivilja põhku	" 60.-
-----------------------------------	--------

K o k k u Mk.1.628.-

B. Tulud.

4,7 dz sõnnikut, à Mk. 77,80	Mk. 369.-
1½ talle, à Mk. 120.-	" 180.-
2 kg. villa, à Mk. 375.-	" 750.-

K o k k u: Mk.1.299.-

IV. K a n a d.

A. 10 kana pidamise kulud.

Tööpäevad:naise päevi talvel	4, à Mk.131.- =Mk.524.-
"- " suvel	2, à " 143,40 " 287.- Mk. 811.-

Toitmine, 1,5 dz otre, à Mk. 1320.-	" 1980.-
-------------------------------------	----------

Kapitali kulu	" 595.-
---------------	---------

K o k k u: Mk.3386.-

B. Tulud.

Aasta jooksul saab keskmiselt 1080 muna, à Mk.7,5	= Mk.8100.-
---	-------------

Loomapidamise saaduste üksuste tootmise maksuse, looma liikide järel absoluutse tasuvuse, t.ü. tasuvuse ja tasuvuse % tootmise kuludest, tabel.

Looma liigi nimetus.	Ük- sus- te arv.	Tarvi- tanud toidu- üksusi	Mk. t.ü. Mk.	Toitmise kulud Mk.	Muud kulud Mk.	Kokku kulusid	Sissetu- lek pii- ma, liha, villa ehk mu- nade eest	Muid sissetu- tule- kuid.	Kokku sissetu- tulnud.	Puhas tulu ehk kahju.	Toodang.	Üksu- se toot- mise hind	t.ü. ta- su- vustulu	100 t.ü. annud % tulu	ta- suvu- se % järel- le.	Ta- su- vus % toot- mise kulu- dest.
	a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	j.	k.	l.	m.	n.	o.	p.
1) Veised.	9½	38733	3,13	121374.-	101583.-	222954.-	134121.-	90239.-	224360.-	+1406.-	piima litr.	12665	9,71	3,17	+4	+1,28 +0,63
2) Sead.	6	4824	6,00	28938.-	19884.-	48822.-	38430.-	3528.-	41598.-	-7224.-	liha kg.	450,0	100,65	4,50	-150	-250 -148
3) Lambad.	10	2845	3,16	9000.-	7280.-	16280.-	7500.-	5490.-	12990.-	-3290.-	villa kg.	20,0	540	2,01	-115	-3640 -2027
4) Kanad.	10			1980.-	1406.-	3386.-	8100.-	-	8100.-	+4714	mune	1080	3,13	-	-	- +13922

Kokkuvõtte järele on kõige kõrgem absoluutne tasuvus kanadest, sellele järgnevad veised, kuna sead ja lambad kahju annavad. Kanade kõrge absoluutne tasuvus on seletatav sellega, et nende toitu, mis suvel vabalt liikudes väljast koguvad, samuti ka talvel karjalandast, arvestada ei saa.

1. Intensiivne Lahtris i. on kokku võetud + puhastulu looma liikide järele:

Kokku	+ Mk.	6120.-
"	"	10514.-
Puudujääk loomapidamisest.	Mk.	4394.-

Kõrvalteenistus.

Talvel teenitakse puudeveoga riigimetsast Kärü jama keskmiselt 450 mk. päevas. Tasuvust üldtöödud normidega

arvutades Tööpäeva oma maksus:

mehe talve päev	Mk.	152,40;
hobuse -" -" -"	"	131.-
Kokku	Mk.	283,40.

Keskmiselt on talve jooksul 60 veopäeva.

Sisse tulnud vedudest 60 x 450.- = ~~Mk. 27.000.-~~ Mk. 27.000.-

Kulud:

Tööpäeva oma maksus 60 x 283,40 = Mk. 17.004.-

Kapitalide kulu " 1.545.- " 18.549.-

Puhas tulu kõrvalteenistusest Mk. 8.451.-

Puhastulu kokkuvõte.

Puhastulu maast	Mk.	5.435.-
" -" -" kõrvalteenistusest	"	8.451.-
	Mk.	13.886.-

Puudujääk loomakasvatusest - " 4.394.-

Jääb puhast tulu - Mk. 9.492.-

Puhastulu % aktiivkapitalidest / Mk.1.530.564.- / = 0,62 %.

IV. OLUDELE VASTAVA SÕSTEEMI ÜLESSEADIMINE

Põllu ja niidu kultuuride tasuvuse tõstmise võimalused.

I. Intensiivsem väetamine. - Väetiskatseid käesolevas majapidamises pole korraldatud. Katse andmeid väetisainete tasuvuse kohta meie oludes on veel võrdlemisi vähe. Katsejaamad ja ühiskatsete korraldajad on meil tarvitamisele võtnud enamalt jaolt Saksamaa mineraalväetiste keskmised normid, pr. 1 ha. 40 kg. P_2O_5 , 50 kg. K_2O ja 30 kg. N. Eranditega on leitud need annused hästi tasuvadena, eriti KPN talirukki, kartuli ja juurviljade juures, KP põldheinadel ja niitudel. Differentsiaal väetiskatseid pole meil korraldatud ja sellepärast on võimalik tasuvust ülaltoodud normidega arvutada.

Väetiskatsete andmeid on avaldatud:

- 1) A.Nõmmiku poolt "Agronoomia" 1923.nr.nr.4,5,6. Katsed korraldatud suiviljaga a.a. 1921,1922 Raadil ja Tartu ümbruskonna taludes. Väetamine polnud enamalt jaolt tasuv. Väetamata põldude saagid kõikusid 68-137 puuda kaera teri tiinult. K P väetatud põldude saagid tõusivad üksikute juhustel kuni 167 puudani kaera teri tiinult.
- 2) Põllumajanduse Peavalitsuse, Asunikkude Liidu ja Tartu Maakonnaavalitsuse 1924 a. ühiskatsete aruanne, kokkuvõetud ja avaldatud K.Liidemanni poolt 1925 a. Ülemaalse Asunikkude ja Riigirentnikkude väljaandes Nr.7.

Tabel Nr.1, 23. Kukki päältväetuse katsed salpeetriga. Saadud keskmine enamsaak tiinult 9 pd. salpeetriga 31 pd. 27 nl. teri.

Tabel Nr. 2, 51. Katsed kartuliga. K P N väetis on andnud keskmise enamsaagi tiinult 344 pd. kartulaid. Rahas oli keskmine puhaskasu tiinult umbes Mk. 15.000.-

Tabel Nr. 3; 45. Katsed põlluheinaga. K P väetis on andnud keskmise enamsaagi tiinult 111 pd. 39 nl. Rahas keskmine puhaskasu tiinult umbes Mk. 5.500.-

Tabel Nr. 4; 13. Katsed niiduheinaga. K P väetis on andnud parematel niitudel enamsaake tiinult 50 - 170 pd.

Tabel Nr. 5; 24. Katsed juurviljaga, enamalt jaolt naires. K P N väetise keskmine enamsaak on tiinult olnud 1376 puuda juurikaid.

3) Agrikultuurkeemia katsejaamas 1923 a. korraldatud juurviljade väetamise katse. (A. Nõmmik. - "Agronomia" № 5, 1924, lhk. 174.) Saadi KPM väetisega tiinult enamsaagina 3281 pd. naireid.

Vanematest katsetest olgu meelde tuletatud 1910 ja 1911 aastal Tartu E. Majand. Üh. korraldusel tehtud katsed. Andmed avaldatud Dr. A. Eisenschmidt'i poolt aruannetes 1910 a. ja Põllutöölehes 1911 ja 1912 a. Tulemused umbes sarnased K. Liidenanni poolt avaldatuile.

Tähelestatud aruannete põhjal võib oletada, et mineraal väetisainete tarvitamine toodud normide järele ka käesolevas majapidamises tasuv on. Peale mineraal väetiste tuleks anda niitudele pikemate vaheaegade järele 8 - 10 aasta tagant laudasõnnikut ehk komposti ~~maia~~ umbes 300 dz. ha'le. Meie oludes puuduvad lauda väetuse tasuvuse uurimused niitudel. Saksamaal on niitude väetamine laudasõnnikuga õige laialdaselt tarvitusele võetud ja sellega saakisid tuntavalt tõstetud.

II. Seemne uuendamine.

Oder. odra sortidest on 1925 a. majapidamises ja katsejaamades korraldatud võrdluskatsetes mitmesugustel muldadel esimesele kohale kaherealine "Hanna" oder tulnud. Oder oli võrdluskatsetes läinud aastal esimest korda, kuid silmas pidades hääd õnnestumist, võib arvestada tähelestatud sordi

tarvitamiseks võtmisega käesolevas majapidamises. Intensiivsema kultuuri ja väetamise juures võiksoletada, et saak 19,0 dz. teri hektarilt on.

Kaer. Meil korraldatud kaerasortide võrdluskatsete järele pole sortisid mulla lõimise järele rühmitatud. Väljamaa andmete järele soovitatakse kergematele maadele "kuldvihma" külvata. Et tähendatud kaerasort sortide võrdluskatsetes võrdlemisi häid saakisid andis (1925 a. Saemnevilja näituse nimekirj), võib praeguse sordi asemele tuua "Kuldvihm". Loodetav saak 15 dz. pr. ha.

Kartul. - Jõgeva sordikasvanduses on 3-me a. jooksul võrdluskatseid sortidega korraldanud. Paremate sortide keskmised saagid on avaldatud instr. R. Tamm'e poolt "Uus Talu" 1925, lhk. 213. Sööda kartulitest on osutunud kõrge kogu saagianni ja kõrge tärklise %-ga Sangaste Topaas; saak - 1281,8 pd. tiinult. Topaas on roostekindel sort. Sangaste Topaasi seemet kergesti võimalik saada, siis tuleb seda sööda kartulina kasvatama hakata. Käesolevas majapidamises võiks saaki umbes 200 dz. ha'lt arvata.

Turu kartulitest on nõuetavam, R. Tamm'e poolt avaldatud andmete järele ka kõrge saagianniga (1416,3 pd. tiinult), Pepo. Ka siin võiks umbes sama kõrge saagiga arvestada kui Topaasi juures - 200 dz. ha'lt.

III. Külviseemne beitsimine.

Kuias seemne beitsimine ennast tegelikult iga aasta ära tasub, on võimata ennustada. Esiailgu tuleks beitsida ainult talirukis Fusarium'i vastu, sest kevadatel on sagadasti märgata tähendatud seente hävitustööd. T.Ü. Taimehaiguste katsejaamast saadud andmete järele läheb 1 puuda seemne beitsimine sublimaadiga umbes Mk. 25.- maksm.

IV. Intensiivsem maaharimine.

Maaharimise intensiivsuse astmete tasuvuse, samuti üksikute maaharimise riistade tasuvuse, võrdluste kohta

puuduvad meie oludes igasugused andmed. Raske on leida konkreetseid andmeid, mis meile üle saab tulla, ka väljamaa kirjanduses, kuna küll teoreetilisi oletusi üksikute harimisviiside ja riistade kohta teha võib. Et kõrgema saagianniga kultuurtaimed ekstensiivse harimise juures halvasti tasuvad, on kirjanduses üldiselt toonitatud. Maaharimise riistadest tuleks eestkätt kooremise ader, kultivaator ja niidu äke juurde muretseda. Maaharimine tuleks vähehaaval muuta sügavamaks. Niitused tuleks äestada.

V. Põllutöömashinate juurde soetamine.

Tuleb juurde muretseda reaskülvi masin. Reaskülvi masina tarvitamisega saab keskmiselt kokku hoida ha kohta 32,5 kg. seemet, arvates kg. hinnaks 13,8 marka, annab see hektari kohta Mk. 448.- Talus külvatakse teravilja 7,3 ha. 1 külvikorra kohta oleks seemne ülejääki 448.- x 7,3 = Mk. 3170.- 2 hobuse taldrek-reaskülvaja maksab praegu umbes Mk. 28000.-, selle kulu oleks a. jooksul: 1) kapitali protsente - Mk. 1960.-, 2) amortisatsioon, remont, riisiko - Mk. 1500.-, kulusid oleks sellega a. kohta Mk. 3460.- Enamsaagi kohta hektaril on raske ennustusi teha. Dots. Rootsi andmete järele (Uus Talu 1926 a. lhk. 18) võib see kuni 47,4 puuda kaeru tiinult olla. Seemne ülejäägiga jäi 1 a. jooksul kuludest katmata 3460 - 3170 = Mk. 290.- Oletada võib, et saab nii palju enamsaaki, et see summa saab kaetud ja ka puhast tulu üle jääb.

Arvesse võttes ette loodud mudatuse väetamise, sortide, maaharimise ja põllutööriistade muretsemise alal, võib arvestada järgmiste keskmiste saakidega hektarilt:

Talirukis	- teri	22 dz.,	põhku.-	31,0 dz.
Põlluhein	-	-	heina	- 60,0 "
Kärtulid	-	196 "		
Maerid	-	533 "		
Oder	- teri	19 "	põhku	27,5 "
Lina	- kiudu	4,5 dz.	seemet	5,8 "
Kaer	- teri	15 dz.	põhku	28 dz.
Niiduhein	-	36 "		

Karjamaa saagi tõstmise võimalused.

Maaparandus.

Vähese languse tõttu on võimalik kuivatada lahtiste kraavidega. Pääle selle tuleb karjamaa kändudest ja põõsastest puhastada. Lahtiste kraavide võrk peaks katma karjamaad nii et 1 mtr. laiuste kraavide vahe oleks 40 mtr. Et uue peakraavi kaevamist t arvis pole, siis tuleb 1 ha. kuivatamine maksma - 250 mtr. x 9.- = Mk. 2250.- 1 ha. puhastamine kändudest ja põõsastest, silmas pidades, et kändusi ja põõsaid hõredalt on ja et kändud juba tugevasti langenud, maksab umbes Mk. 6000.- 1 ha. maaparandus maksab 2250 + 6000 = Mk. 8250.-

Karjamaa tuleb ümber künda. I-sel aastal mineraalväetisega, 2 dz. toomasjahu ja 2 dz. kaalisoola hektarile, kaer külvata. II-sel aastal landasõnnikuga, 200 dz. hektarile, rohu segu välja külvata. Rohu segu võiks olla, nii kui see agr. J.Metsa poolt 1925 a. Põllumehe kalendrikäsiraamatus, lhk 23., niiskemate kestvate karjamaade jaoks soovitatud - hektarile: valget ristikheina 2 kg., Rootsi ristikheina 1 kg., aruheina 10 kg., timutit 4 kg., keraheina 2,3 kg., rebasesaba 2 kg., aasnurmikut 4,25 kg., hari-likku nurmikut 4,75 kg., inglise raiheina 4 kg., kasteheina 3,75 kg. Tähendatud segu hind on umbes Mk. 10.400.-

Eoaspidi tuleks väetada iga aasta 1 dz. toomasjahu ja 1 dz. kaalisoolaga. Harimistööst tuleks vahetevahel äestamist ette võtta.

Kamara uuendamine.

Tööpäevi hektarile:	n.	m.	h.
Söödi ümberkündmine.	-	3,0	6,0
Äestamine taldrek äkega	-	0,5	1,0
Kultivaatoriga	-	1,0	3,0
Äestamine kerge äkega	-	0,3	0,6
Kokku-		4,8	10,6
à Mk.		212,80;	201.-
Kokku Mk.	1021.-	2131.-	= Mk.3.152.-

1-sel aastal saaks/ külitud kaer väetades seda mineraalväetisega.
Kaera saak umbes 15 dz teri ja 30 dz põhku.

Kaera külvi, seemendamise, lõikuse ja peksu tööde peale läheb tööpäevi:

n.	m.	h.
5,4	7,2	3,0

à Mk. 143,40; 212,80; 201.-

Kokku Mk.	774.-	1532.-	604.-	Mk.	2.910.-
Kapitalide kulu.				"	3.360.-
Maksud, kohustused, juhatamine.				"	83.-
Rehepeksmine, 45 vakka x 20.-				"	900.-
Kuivatise ja lokomobiili küttepuid				"	300.-
Seeme 185 kg., à Mk. 13,40				"	2.479.-

Kokku kapitali kulu 1 ha kohta Kokku: Mk. 10.032.-

2-sel kevadel saaks väetatud laudasõnnikuga 300 dz.pro ha.,
maa külviks ette valmistatud ja kestva karjamaa rohuseeme
välja külitud. Kulud selle juures on:

tööpäevi:	m.	h.
	3,8	6,8
à Mk.	212,80;	201.-
Kokku Mk.	809.-	1367.-
kapitali kulu.		
Kokku Mk.		4.176.-

Kulud on 1 ha. kultuurkarjamaa ettevalmistamise
juures:

Puhastamine põõsastest ja kändudest	-	Mk.	6.000.-
Kraavitamine.	-	"	2.250.-
Söödi harimine.	-	"	10.032.-
Ettevalmistus rohuseemne külviks	-	"	4.176.-
2 dz. toomasjahu, à Mk. 701.-	-	"	1.402.-
2 dz. kaalisoola, à " 690.-	-	"	1.380.-
Rohu seeme kestvatele karjamaadele	-	"	10.400.-
Kokku	-	Mk.	38.792.-

Ülekanne

Mk. Mk. 382792.-

Kaera saak: teril 5 dz. à Mk. 1200.- = Mk. 18000.-

põhku 30 dz. à Mk. 150. - " 4500.-22500.-

1 ha rohumaa sisseseadimine maksab Mk. 16292.-

Sellest summast läheb maaparanduse kapitali arvele Mk. 2250.- ja karjamaa maakapitali arvele Mk. 14.042.-

Kapitalide kulu ha kohta tõuseb:

Maaparanduse kapital Kokku; amortis. kap. a. jooksul. %.

1 m. laiust kraavi
250 mtr. à Mk. 9.- 2250.- 125.- 135.-

Maakapital. . . 14042.- - 702.-

Kokku: 125.- 837.- = Mk. 962.-

Praegu on kapitali kulu 1 ha kohta - " 217.-

Kokku kapitali kulu 1 ha kohta - Mk. 1.179.-

Väljaminek a. jooksul 1 ha. kestva kultuurkarjamaa kohta:

Kapitalide kulu. Mk. 1.179.-

Maksud, kohustused ja juhatamine " 150.-

Väetamine: loodangu võtse kohta, ratsionaalsena tootmise juures, laudasõnnikut 300 dz., à Mk. 77,80 = Mk. $\frac{23340}{8}$ = 2918.-

sõnnikuvedu ja laotamine - $\frac{2000}{8}$ = 250.-

1 dz. toomasjahu. 701.-

1 dz. kaalisoola. 690.-

mineraalväetiste vedu ja külv. 150.- " 4.709.-

Hoolitsemine (1 mehe päev). " 218.-

Kokku Mrk. 6.256.-

Meie cludes puuduvad andmed kestvate karjamaade saagi üle. Oletada võib, et kestvad karjamaad 1 hektarilt mitte vähem t.ü. ei anna kui niidud heinana (hädal arvestamata) s.o. umbes 3000 t.ü.

1 t.ü. maksus oleks $-\frac{6256}{3000} = 2,09$ marka.

Karja juures oli t.ü. tasuvus 3,17 marka, sellega tasub end kestva kultuurkarjamaa sisseseadimine. Praegu annab karjamaa hektar umbes 340 t.ü., à 0,50 mk. Silmas pidades, et praeguses karjamaa botaanilises koosseisus väheske toiteväärtusega taimed domineerivad, on praeguse karjamaa teoreetiliselt väljaarvatud t.ü. ka vähema tegeliku väärtusega, eriti munavalge sisaldavuse poolest. Et t.ü. 1 ha'lt uue kava järele umbes 10 korda rohkem saab ja sellega suurema-arvulise karja pidamist võimaldab, on tegelik tulu 1 ha'lt suurem kui praeguse korralduse juures.

Piimakarja tasuvuse tõstmise võimalused.

Karja toodangut, võttes praegusel kujul, on võimalik toitmise parandamisega tõsta. Praeguse toitmise olude kirjeldamise juures lhk. 35. tehtud kokkuvõtte järele saab 1 lüpsilehm seeduvat munavalget vähem kui teoreetiliselt vaja, kuna toiduüksuseid isegi üle määra saab. Järjekult tuleb munavalgerikkaid jõutoite lisaks anda. Kaesoleva karja toodangu võime kohta, ratsionaalsema toitmise juures, puuduvad andmed. Oletusi võib teha karja kontroll ühisuste arvustiku andmete kokkuvõtete järele. Kokkuvõtted on avaldatud 1921 - 1924 a. eest Eesti Karjakontroll-Ühisuste II. aastaraamatus. Lhk. 22, Tab.3 on toodud kontroll-ühisuste keskmised ~~andmed~~ arvud kokkuvõtete järele 1922-1924.

Kontroll aasta.	Ühisusi.	Karju.	Lehmi.	Toidukulutus lehma kohta.			Toodang nl.	
				Kokku t.ü.	Sellest jõutoitu. Kokku %	Õlikooke%.	Piima.	Võirasva.
1922	27,0	488	7112	4186	18,7	3,6	4305	154,8
1923	54,2	1108	13435	4156	19,1	5,4	4501	161,9
1924	85,2	1929	19076	4192	20,7	8,4	4772	173,7

Tabelist võib näha, et t. ü. keskmine t. ü. hulk 3 aasta jooksul on umbes ühe suurune, kuid tõusnud on antud jõutoidu hulk üldiselt, kuid eriti munavalgerikaste õlikookide annus, kuna teiste jõutoitude hulk isegi on vähenenud. Piima hulk on tõusnud jõutoitude mõjul 4305 nl. kuni 4772 naelani, seega enamsaak 467 nl. Käesolevas majapidamises pole õlikooke üldse antud, on antud aga jõutoitu teraviljade kujul ja kõigest 14,7 % üldisest toidukulutusest. Kui juurde osta iga piimalehma kohta 82 kg. linaseemne ja 32 kg. päevalille kooke, arvates ühes veokuludega kg. hinnaks keskmiselt Mk. 22.- siis teeks see lehma kohta lisakulusid Mk. 3564.- 164 kg. päevalille ja linaseemne kookides on 444 t. ü. ja 114 nl seeduvat munavalget. Kõrstoitu võib vastav hulk t. ü. järele vähem anda, see vastab 5,6 dz. niiduheinale, à Mk. 270.- Kokku Mk. 1312.- Lisakulusid oleks lehma kohta Mk. 3564 - 1312 = Mk. 2252.- See T. ü. vahekord, antud lehmale, üksikutes toitutes, kujuneks nüüd järgmiseks:

	t. ü.	%
Teravili -	666	14,7
Õlikoogid -	440	9,7
Juurvili -	210	4,6
Kõrstoidud -	1760	39,1
Karjamaa -	1440	31,9
Kokku	4516	100.

Võrreldes neid arvusid eelpool toodud kontrollühisuste omadega, võiks nende põhjal oletada piimasaagi tõusu 1850 kg. pealt 2260 kg. peale lehma kohta. Meiereides on makstud 1924 a. keskmiselt 11,44 mk. (Põllumees 1926 a. lhk. 85. T. kind. - Piimakarja tasuvus.) piima kg. eest. Lehma kohta suureneks sissetulek Mk. 4690.- Puhastulu on Mk. 4690 - 2252.- = Mk. 2438.- Veel kõrgemate jõutoidu annustele vastavate piima saakide kohta ei saa kontrollühisuste kokkuvõtete järele oletusi teha. Kokkuvõtetes

tulevad küll ette karjad, kus palju rohkem jõutoite tarvitatakse ja ka toodang märksa kõrgem on, kuid neil juhusel on enamalt jaolt tegemist ka rohkem vääristatud karjadega, missuguseid andmeid pole võimalik ülasustada.

Karja toodangut tõsta pikema aja jooksul, on võimalik sihikindla karja vääristamisega. Selleks on vaja koha peal ellu kutsuda eestkätt kontroll ühisused.

Vääristamise sihtpunktiks tuleb võtta kõrgema saagianniga kultuurkari. Et majapidamises Angleri karja algmaterjal olemas on ja et lähemas ümbruses tõukarjadest ainult Angleri karjasid olemas on, sellepärast on loomulik üleminek Angleri karja peale. H. Siimanni poolt on avaldatud "Agronoomias" 1925 a. artiklis, "Eesti angeli karja saagiand", Tabel № 5, keskmine toodang lehma kohta kontrolli all olevatest Angleri karjadest. 1923/24 a. tarvitatud t.ü. 4248,5, toodang 4822,1 nl piima ja 175,44 nl. võirasva. See saak on võrdlemisi madal. Artikli autor seletab keskmist madalat saaki sellega, et paljudes kohtades karjasid väga halvasti on toidetud.

Kõrgem keskmine saagiand on olnud 1923/24 a. Võhma kontroll ühisuses 5216,7 t.ü. on andnud 8821 nl. piima ja 312,38 nl. võirasva. Enne sõda on üksikute paremate karjade keskmine saagiand 9417 nl. olnud. Siin on pidades käsitatud andmeid, võib tõu vääristamisega, otstarbekohase toitmise juures keskmist saaki lehma kohta karjas kuni 2870 kg. tõsta (7000 nl.)

Peale tõu vääristamise ja toitmise tuleb veel järgnevaid tegureid silmas pidada, mis tarvilikud on karjast saadava tulu tõstmiseks:

1) Asutatud on piimatalituse ühisus. Piimatalitus hakkab töötama 1926 a. suvel. 1924 a. oli keskmine piimahind meiereides, nii kui eelpool lhk. 74. tähendatud, 4,69 marka naelast = 11,44 marka kg. Selle juures antakse tagasi lahja ja võipiim, mille väärtus kg. piima kohta 1 marga peale

võib arvata. Meiereisse viies oleks sellega 1 kg. piima hind 12,44 marka. Kalkuleerides praegust majapidamise seisukorda, leidsin, et koduse võivalmistamise juures 1 kg. piima eest on saadud (tabel lhk. 44. järel) 10,58 marka. Viies piima meiereisse, saab 1 litr. pealt 1,86 marka enam.

2) Suurema osa karja lüpsma tulek seadida juuni ja juuli kuude peale. "Uns Talu" 1925 a. lhk. 493, on toodud G.Põhjakas'i poolt "Pellervo" järel Soome piimaühisuste keskühisuse "Valic" poolt kokkuseatud kõvera joone võihindade kõikumiste kohta kuude viisi viimaste aastate jook-sul. Või hinnad on kõige kõrgemal püsimumd ^{suurimad} ~~suurimad~~ ja kõige madalamal aprillil ja mais.

Seakasvatuse tasuvuse tõstmise võimalused.

Seakasvatamise tasuvust saab tõsta, kui sigadele toite anda, kus t.ü. odavam tuleb. Praeguse korralduse juures ei käi sead üldse karjamaal, kuna t.ü. kultuur karjamaal märksa odavam on kui teraviljas ja kartulis. Seakasvatamise tasuvus tõuseb edaspidi ka piimakarja arvel. Praegu on lahja piima hind koha peal umbes 2,50 marka kg. Edaspidi on oodata, et piimakarja ümbruse taludes igalpool suurendatakse. Ka valgub lähedalolevasse meiereisse palju lahja piima kokku, mis hinnad alla surub. Sellepärast tuleb edaspidi lahja piima hinnaks umbes 1 mark kg. eest arvata. Piimakarja suurendamisega tuleb ühtlasi sigade arvu suurendada. Suurema sigade arvu juures on tarvis rohkem sugumiseid pidada, see aga võimaldab majapidamises alalist kuldipidamist. Sellega on võimalik üle minna kultuur tõu peale. Suurt inglise tõugu sead tarvitavad kuni 6 kuu vanaduseni (100 kg. eluskaal) Daani andmete järel keskmiselt 1 üksuse eluskaalu tootmiseks 3,8 t.ü. Praegu läheb 1 eluskaalu üksuse tootmiseks 4 ja enam t.ü. Suurema sigade arvu juures on ühe sea kohta ka töö ja kapitalide kulu veiksena kui praegu.

Lambakasvatamise tasuvuse tõstmise võimalused.

Lambakasvatuse tasuvust on võimalik tõsta kõrgema villaanniga tõu muretsemise teel. Meie oludes annavad suuremad tõud aastas keskmiselt 3,3 kg. villa. Praeguste lammaste villaand on keskmiselt 2 kg. aastas. Sellega võiks aasta jooksul 1,3 kg. villa enamsaagina saada. Arvates 1 kg. villa hinnaks 375 marka, teeb see rahas 488 marka. Lhk... saadud andmete järele teeb praegu 1 lammas majapidamisele puhast kahju 329 marka. Saagianni järele otsustades annaks uus tõug järjekult lamba kohta 159 marka puhastkasu, kuid silmas pidades, et need lambad ka palju rohkem toitu nõuavad, on nendest ikkagi kahju loota. Järjekult käesolevas majapidamises pole võimalik lambakasvatust nii sisse seadida, et see end tasuks.

Praegu on saak kanalt aasta jooksul umbes 120 muna. Paremad kultuurtõud annavad aastas keskmiselt 150 muna. Uue tõu muretsemisega on järjekult võimalik kanakasvatuse tasuvust tuntavalt tõsta.

Otstarbekohase majapidamise süsteemi ülesseadimine.

Majapidamise intensiivsemaks muutmisega, nii kui eelkalkulatsioonidest näha, on võimalik tuntavalt tõsta põllukultuuride saakisid, iseäranis piimakarja tasuvust. Silmas pidades ilmaturgu ja produktsiooni, pole meil teraviljade hindades tõusu loota, ennem küll langemist. Piimakarja saaduste väljaveo parema organisatsiooniga ja ka produktide

väärtuse järjekindla tõstmisega võib oletada, et hindade langemist sellel alal karta pole. Loota võib küll karjasaaduste hindade tõusu iseäranis baconi ja kanamunade alal. Neid otsusi kinnitavad ka tabelis lhk. 16, 17 toodud hindade vahekorrad aastate järele.

Majapidamise reorganiseerimisel tuleb ülesseadida siht sellest korralikku piimakarja majapidamist organiseerida. Ühes piimakarjaga tuleb arendada seakasvatust, nii et majapidamise lahja piim saaks ära kasutatud. Kanakarja tuleb suurendada, kuid see ei tohi muutuda takistavaks piimakarja pidamisele.

Vastavalt tuleb muuta külvikord. Kasvatada palju loomatoitu, selle juures püüda, et t.ü. oleks hinna poolest odavam, kuid kõrgema toiteväärtusega. Iseäranis rõhutada tuleb munavalgerikkaid liblikõislasid. Munavalgerikaste jõutoitude paremaks ära kasutamiseks kasvatada rohkem juurvilja. Niidud parandada. Sisseseada kestev kultuurkarjamaa. Põllupinda suurendada karjamaa ja metsa arvel.

Külvikorra kavand.

- 1) 2 must kesa, 2 haljas kesa. (Laudaväetis 330 dz. pro ha.; KP väetis, 2 dz. pro ha.)
- 2) a) Talirukis (12 dz. salpeetrit pealtväetisena ha'le).
b) Liiva vikk.
- 3) Ristikhein.
- 4) Ristikhein. (KP väetis, 2 dz ha'le).
- 5) Ristikhein.
- 6) a) Kartul (330 dz. laudasõnnikut ha'le + Kaalisool 3 dz. ha'le + toomasjahu 2 dz. ha'le + väävelhapu ammonjak 12 dz. ha'le.)
b) Naires (laudasõnnikut, kaalisoola ja toomasjahu sama palju kui kartulile, Tshiili salpeetrit 12 dz. ha'le.)
c) Porgand. (laudasõnnikut, kaalisoola ja toomasjahu sama palju kui kartulile.)
- 7) a) Oder.
b) Lina.
- 8) Kaer segamini sööda hernega.

Põllupinda tuleb karjamaa ja metsa arvel suurendada kuni 21,5 ha'ni. Karjamaad jääb 6,5 ha. kestva kultuurkarjamaana. Metsa jääb 1,0 ha. Niitude pindala jääb endiseks. Eelkalkulatsioonide juures oletatud saakide järele oleks majapidamise sissetulek põldudest, niitudest ja karjamaast, natuuras järgmine:

Kultuuri nimetus.	ha.	dz, ha.	Kokku.dz.
Hernes kaer.	1,3	45,0	58,5
Liiva vikk (haljalt) . . .	0,18	300	54,0
Tali-rukis, terad.	2,52	22,0	55,44
-"- põhk	2,52	31,0	78,12
Ristikhein, I - III aa. . .	8,00	50,0	400,00
Kartul.	1,95	196,0	383,00
Naires, juurikad.	0,50	538,0	266,5
-"- lehed.	0,50	93,0	46,5
Porgand, juurikad.	0,25	400,0	100,0
-"- lehed.	0,25	216,0	54,0
Oder, terad.	1,30	19,0	34,2
-"- põhk	1,30	27,5	49,50
Lina, varred kuivatatud. .	0,90	35,00	31,50
-"- seeme.	0,90	5,80	5,22
-"- hakanad.	0,90	5,00	4,50
Kaer, terad.	2,7	15,0	40,5
Hernes, terad.	2,7	3,5	9,45
Kaer-hernes, põhk.	2,7	30,0	81,0
Niiduhein.	5,5	36,0	198,0
Niitude hädal.	8,5	10,6	4000 t.ü.
Põlluheina hädal	4,1	7,4	9500 t.ü.
Karjamaa.	6,5	5,8	19500 t.ü.
Kesä, rukis.	2,52	3,5	1,0
Palivikk.	0,18	3,5	1,0
Kari.	-	3,0	3,0
Liidud.	-	4,0	-
Veetiste vedu ja sõn- niste laiali vedu põllul - Mitmesugused tõõd. . . .	-	10,0 6,0 3,3	6,0
Karjamaa.	-	-	-
Kokku	-	88,5	75,3

Karjatoidu eelarve.

Karjatoidu eelarve tegemiseks tuleb kindlaks määrata 1) tarvilik hobuste arv, aluseks võttes hobuse tööjõu tarvitamist kevadisel ja sügisel põllutööde hooaegadel, ja sellele vastav toidu hulk, 2) sigade arv, aluseks võttes majapidamises saadav lahja piim umbes 21 lüpsilehmalt ja selle arvule vastav toitude hulk, 3) 60 kana pidamiseks tarvisminev toitude hulk.

Hobuste pidamise eelarve.

Hobuste arv majapidamises oleneb peamiselt nõuetavast hobuste tööpäevade arvust kevadisel ja sügisel põllutööde hooaegadel. Kevadel algavad põllutööd, umbes nii kui tähendatud kirjeldavas osas, umbes 5. mail. Külvitööd peavad olema lõpetatud 15. juuniks. Kevadise töö hooaja kestvus on 33 tööpäeva. Sügisene tööde hooaeg algab rukki külvi ja linakakkumisega umbes 20. aug. ja lõpeb umbes 15. okt. maa külumise ehk sademete tõttu. Hooaja kestvus 48 tööpäeva. Ilmade töötakistuse arvel tuleb maha kustutada kevadise hooaja päevadest umbes 10 %, sellega jääb 29,7 tööpäeva. Sügisene hooaeg on sademeterikkam ja maha tuleb ilmade arvel 25 % tööpäevadest arvata, jääb 36 tööpäeva.

Majapidamine vajab hobuse tööpäevi:

Kultuuri nimetus.	ha.	1 ha koh- ta töö- päevi ke- vadel.	Kokku tööpäe- vi keva- del.	1 ha koh- ta töö- päevi sü- gisel.	Kokku sügisel.
Herne- kaera hein..	1,3	6,5	8,5	-	-
Kaer.	2,7	4,1	11,1	7,5	20,3
Kartul.	1,95	8,5	16,6	7,0	13,5
Oder.	1,80	4,1	7,4	8,5	13,5
Juurvili.	0,75	7,5	5,6	12,0	9,0
Lina.	0,90	4,2	3,8	3,2	7,4
Kesa, rukis.	2,52	3,5	8,8	1,0	2,5
Talivikk.	0,18	3,5	0,7	1,0	0,2
Kari.	-	-	3,0	-	3,0
Niidud.	-	-	4,0	-	-
Väetiste vedu ja sõn- niku laiiali vedu põllul	-	-	10,0	-	-
Mitmesugused tööd..	-	-	6,0	-	6,0
Karjamaa.	-	-	3,0	-	-
Kokku			88,5		75,3

Kokkuvõtte järele määrab hobuste arvu kevadine põllutööde hooaeg. Kevadisel hooajal on 29,7 tööpäeva, majapidamine tarvitab selle aja jooksul 88,5 hobuse tööpäeva. Seda suudavad anda 3 tööhobust. Peale tööhobuste tuleb pidada 1 sälg. Kokku tuleb toidu eelarvesse ülesse võtta töitu 3-me tööhobuse ja 1 salu jaoks.

Suur tööpäevade arv kevadisel tööde hooajal on seletatav sellega, et suur osa künnitöödest, (sõnniku sisseküünd juurviljale, kartulitele ja kesa küünd) kevade pääle jäävad.

Sigade toidu eelarve.

Mitmesuguste autorite järele (Kuleshov, Rootsi ja Daanikatsed) koosneb sigade toidu portsjon t.ü. järele 20 - 40 % lahjast piimast, 50 - 30 % teraviljast, 40 - 20 % kartulitest ja juurviljast. Samade andmete järele tarvitab sugukult päevas keskmiselt 7 t.ü., suguemis 6 - 12 t.ü. (imetamise ajal 12), baconi siga 16 kg. põrsast kuni 100 kg. raskuseni s.o. 84 kg. eluskaalu juurdekasvuks umbes 800 t.ü. (336 kg. t.ü.) Põrsas tarvitab peale emapiima, 16 kg. eluskaalu raskuse saavutamiseks umbes 50 kg. lahja piima, 16 kg. kartuleid ja 6 kg. teravilja.

Sugukuldi toidutarve aasta jooksul	=	2555 t.ü.
3 suguemist "- "- "-	=	9000 t.ü.
Kokku sugusigadele		11555 t.ü.

Päeva kohta teeb see aasta jooksul keskmiselt 31,7 t.ü. Karjamaal käivad sead suvel umbes 120 päeva. Kultuur-karjamaalt kogub¹ siga tähend. aja jooksul umbes 600 t.ü., 4 sea kohta teeb see 2400 t.ü. Sugusigadele tuleb järjekult käest (11555 - 2400) 9155 t.ü. anda. Et majapidamise lahja piim ära kasutada, selleks tuleb seda sigade toidus võimalikult suur protsent tarvitada. Sugusigade toidu koosseis peaks selle järele olema:

38000 - 45 baasilise kasvatamiseks.

40 % lahja piim	3662 t.ü.	-	9005 kg.
35 % teravilja.	3204 t.ü.	-	1313 kg.
25 % kartuleid, juurevilja	2289 t.ü.-4391	+	500 kg.
Kokku	9155 t.ü.		

Baconi sead tarvitavad 100 kg. eluskaalu tootmiseks, eelpool toodud andmete järele, peale amapiima, 343 t.ü. Baconi sea toidu ratsioonis on, liha kõrge väärtuse mõttes soovitatav kartuli annust vähendada ja selle asemel rohkem teravilja anda. Kavatsesetav baconi sea toidu koosseis on järgmine:

40 % lahja piima.	338 t.ü.	=	831 kg.
39 % teravilja.	326 t.ü.	=	134 kg.
16 % kartuleid.	136 t.ü.	=	278 kg.
5 % ristikhein, linaseem- he haganad ehk karja- maa (suvel).	43 t.ü.	=	44 kg.
Kokku	843 t.ü.		

Piima tarvitamise eelarve.

Saak:

21 lüpsjat lehma, à 2880 kg.	=	60270 kg. täispiima.
täispiima 6 kasuvasikale, a 184 kg. =		
	=	1104 kg.
-"- 13 müügi -"- à 20 kg.	=	260 kg.
-"- majapidamiseks	2000 kg.	3364 kg. -"-
Jääb meiereerisse viimiseks	-	56906 kg. -"-

Lahja piima saab meiereist tagasi umbes 51000 kg.

Lahja piima tarvitamine:

6 kasuvasikale, à 245 kg.	=	1470 kg.
majapidamiseks	-	1900 kg.
kanadele, 60 tk, à 10 kg.	=	600 kg.
sugusigadele	-	9005 kg. 12975 kg.
jääb baconi sigade jaoks	-	38025 kg.

Baconi sead tarvitavad à 831 kg. lahja piima. Lahja piima

jatkub $\frac{38025}{831} = 45$ baconisea kasvatamiseks.

Mund toitu tarvitavad baconi sead:

teravilja 45 x 134 kg. = 6030 kg.
kartuleid 45 x 278 kg. = 12510 kg.
ristikut ehk
linahaganaid 28 x 44 kg. = 1232 kg.

Kokku tarvitavad sead toitu:

lahja piima 38025 kg. + 9005 kg. = 47030 kg. - 19126 t.ü.

teravilja 6030 " + 1313 " = 7343 kg. - 17917 t.ü.

kartuleid ja
juurvilja 12510 " + 4891 " = 17400 kg = 8400 t.ü.

karjamaa, linaseemne
haganad, jätted jms. - 1935 t.ü. + 2400 t.ü. = 4335 t.ü.

Kokku 49778 t.ü.

Kanade toidu eelarve.

Kanade arvu võib tõsta umbes 60 -ni. Selle arvu juures

ei nõua kanad veel erilist talitajat ega pole tööjõu mõttes

majapidamisele koormavad. Käest tuleb toita kanu umbes 11

kuu jooksul, kuna sügisel, peale põldude kokkupanekut, 1 kuu

jooksul nemad põldudelt toitu koguvad. Käest toitmise päevi

on kokku 335. J.Aamisepa järele tarvitavad 60 kana toitu:

Toidu nimetus.	Päevas toitu. kg.	Päevade arv.	Kokku kg.
Kartul. . . .	3,6	335	1206
Nisu-kliid. .	0,72	335	241
Kaerajahu. . .	0,72	335	241
Liha ehk vere jahu.	0,54	335	181
Ristiku lehe puru	0,25	335	84
Juurvilja. . .	6,00	240	1440
Teravilja(otre)	3,00	335	1008

Rehepeksmise ja tuulamise ajal jääb masinate alla
vilja jätteid. Võib oletada, et neid 250 kg. teraviljale

vastav hulk kogub. Peale selle saab kanadele 600 kg. lahja-
piima antud; t.ü. järele vastab see umbes 100 kg. teravil-
jale. Kokku võib masina aluste ja lahja piima arvel 350 kg.
teravilja kanade toidu eelarvesse vähem ülesse võtta. Tera-
vilja jääb eelarvesse 658 kg.

Karjatoidu eelarve. t.ü. ja 583 nl. seedu-
vat muuvalget. Mitte lüpsjad loomad tarvitavad keskmiselt

P i i m a k a r j a l e										
Toidu nimetus.	Kokku	Seemne-üksiks.	lin- mes-tele.	Ho- bus-tele.	Siga- dele.	Ka- na- de-põhk.	Alus- põhk.	T o i d u k s.		
	dz.							dz.	nl.	t.ü. nl. smv.
Talirukis. . .	55,44	3,10	291	140	-	35,43	-	-	-	-
Oder.	34,20	2,70	-	2,5	-	22,5	6,5	1408	1408	-
Kaer.	40,5	5,50	-	-	19,0	13,5	2,5	1464	1464	-
Hernes.	9,45	1,68	-	-	-	2,0	-	5,77	1408	14082379
Linaseeme. . .	5,22	1,17	405	-	-	-	-	-	-	-
Talivilja põhk.	78,12	-	-	4,0	80,0	-	28,0	16,12	3933	787 196
Suvevilja põhk.	130,5	-	-	40,0	-	-	-	90,5	22082	55201987
Põlluhein. . .	400,0	-	-	80,0	-	-	-	320,0	71680	286723365,0
Viki-kaer. . .	58,5	-	-	-	-	-	-	58,5	14274	5710 6990
Niiduhein. . .	198,0	-	-	40,0	-	-	-	158,0	35392	1179714156
Linaseemne ha- ganad.	4,5	-	-	-	4,5	-	-	-	-	-
Kartul.	383,0	39,0	10	-	169,0	120	-	1530	34272	68541371
Naired.	266,5	-	-	-	-	110	-	2555	62340	51952493
Porgandid. . .	100,0	-	-	-	5,0	3,0	-	92,0	22448	28061123
Naire lehed. . .	46,5	-	-	-	-	-	-	46,5	10415	700 624
Porgandi lehed.	54,0	-	-	-	-	-	-	54,0	12096	12102662
K o k k u:								70659	6763	1

Koredat toitu on kokku 604 dz.

Arvates koredat toitu looma kohta päevas 8 kg., teeb see 250 päeva jooksul 20 dz. Koreda toidu tagavarade järel võib pidada üle talve umbes 30 looma üksust.

1 400 kg. raskune lüpsilehm tarvitab aasta jooksul 2870 kg. (7000 nl) piima annuse juures toitu elatis, toodangu ja loode arendamiseks umbes 5450 t.ü. ja 583 nl. seeduvat munavalget. Mitte lüpsjad loomad tarvitavad keskmiselt 2500 t.ü. ja 183 nl. seeduvat munavalget. Talu majapidamine annab a. jooksul piimakarja jaoks toitu (koreda toiduna):

koreda toiduna. 52486 t.ü.

toore toiduna (kartul, juurvili). 16765 t.ü.

jõutoiduna. 1408 t.ü.

haljastoiduna. 1464 t.ü.

karjamaa ja niitude hädal . 25500 t.ü.

K o k k u: 97623 t.ü.

Juurde muretsedes jõutoite:

1) Kaeru 46,71 dz. = 10592 t.ü. 868 nl.smv.

2) Linaseemne kooke 29,92 dz. . . = 8111 t.ü. 1774 "-

3) Päevalille kooke 30,00 dz. . . = 8133 t.ü. 2050 "-

Kokku 101,23 dz. . . = 26836 t.ü. 4692 nl.smv.

Glase cleks toitused a. jooksul 124.459 t.ü.

Selle tagavaraga võib (a. jooksul) toita 21 lüpsilehma, 1 pulli, 3 mullikat ja 6 vasikat.

Kokku 21 lüpsjat looma üksust tarvitavad a. jooksul 114.450 t.ü. ja 12.243 nl.smv.

4 mitte lüpsjat üksust tarvitavad- 10.000 t.ü. " 732 "-

Kokku on kui 124.450 t.ü. ja 12.975 nl.smv.

100 t.ü. annavad 129 nl. piima.

Arvatakse, et loomade sööda - 14,5 mt. x

x 7,0 mt. üksikute ruumide järel, arvatakse -

Toidu üksuste vahetõr, antud karjale mitmesuguste toitudega:

III. kana	kore toit. x 3.0 mt.	52486	-	2,40	42,2
	õlikoogid.	16244	-	13,0	22,6
	muu jõutoit.	12000	-	9,6	
	haljastoit	1464	-	3	1,2
	kartul, juurvili.	16765	-		13,5
	karjamaa.	25500	-		20,5
	Kokku	124459			100.

	Mt. 3	h Mt.	Mt. 2	h Mt.	Kokku.
Mullatõõd.	5	65.			325.
Maskiviist seinad.	5	1100.			5.500.
Fuu seinad.	<u>E h i t u s e d.</u>				540.
Lagi.			30	150.	13.500.

Üuesti tuleb ehitada sigade laut ühes karja kõõgi-
ga. Sama katuse alla tuleb ehitada ka kanade laut. Sigade
lauda ehitamine on tarvilik, sest nüüdses laudas on ruumi
kõige rohkem 10 seale. Praegusesse karja-lauta saab kavas-
tähendatud arvu veiseid ära mahutada, kui selle juures mõ-
nesuguseid ümberseadimisi, nii lommade asetamise, kui ka
ruumide mõttes ette võtta. Uue kanade lauda ehitamisega
vabaneb lammaste ran nende praegune ruum, samuti vabaneb
lammaste ruum lambakasvatuse likvideerimisega. Veiseid võib
asetada ka lauda vaheruumi. Tähendatud ruumile tuleb lagi
peale teha suured välja viivad väravad talveks põhuga kinni
ni panna. Veiste ruum suureneb sellega 51 mtr². võrra. Ko-
gu laudapõranda pind saab 170 mtr.² suur. Lauda aknapinda
tuleb suurendada, juurde tehes uusi aknaid. Teised ehitu-
sed vastavad ka uue kava nõuetele ja uute hoonete juurde-
ehitamine, peale tähendatud, pole tarvilik. Et heina saa-
gid märksa suuremad on kui praegu, sellepärast tuleb osa
heinu kuhja teha.

1) Väärilistad.
Kavatsetava ehituse põhjamõõdud - 14,5 mt, x
x 7,0 mt. Üksikute ruumide järele, seesmised mõõdud -

I. sigala - 6,6 x 7,0 mt; II. karjaköökk - 6,6 x 3,75 mt;
III. kanala - 6,6 x 3,0 mt. - kõrgus 2,40 mt.

Laut ehitada puhtalaudana, puust, kui kõige odavast ehitusematerjalist koha peal. Tähenäatud sealaut võib enesesse korraga umbes 25 kuue kuulist siga, 3 põrsastega emist ja 1 kuldi mahutada.

4) Masinad: Ehitamise eelarve.

	Mt. 3	à Mk.	Mt. 2	à Mk.	Kokku.
Mullatööd.	5	65.-			325.-
Maakivist seinad.	5	1100.-			5.500.-
Puu seinad.			87	540.-	45.980.-
Lagi.			90	150.-	13.500.-
Tsement põrand.			90	185.-	16.650.-
Sindli katus.			123	360.-	44.280.-
5 ust, à Mk. 700.-. . . .					3.500.-
3 akent, à Mk. 800.-. . . .					2.400.-
1 pliit.					8.000.-
1 korsten.					6.500.-
Virtsakaev.					2.000.-
Sulud ja tsemendist mollid					8.000.-
K o k k u : Mk.					156.635.-

Ehituse iga 50 a. Aasta jooksul amortiseerub

Mk. $\frac{156635}{50}$ = Mk. 3133.-

9) Mitmesugune inventari

Mitmesugune inventari täiendamine.

Peale loomade juurde muretsemise ja ehituse tuleb inventari täiendada järgmiste masinate ja riistadega:

- 1) Veoriistad.
 - 1 kahehobuse marker,
 - 1 regi.

2) Hobuse ja sõiduriistad:

- 1 hobuse riistad,
- 2 raudsed trengid.

3) Põlluteööriistad:

- 1 koorimise ader viie sahaline,
- 1 kultivaator 3-me hobuse jaoks,
- 1 planeet vaheltharija, hobusega veetav.

4) Masinad:

- reaskülvimasin,
- kartulivõtmise masin.

5) Lauda ja talli riistad:

- 2 veiste sõime,
- 12 lõõga,
- 18 karjatamise ketti,
- 25 tk. nõõrist päitseid,
- 1 jahukast,
- 2 ämbert,
- 1 jootmise kapp,
- kanalauda riistad /õrred, pesad/,
- troakaar,
- 2 katalt karjakööki,
- vähemad arstiriistad ja rohud.

6) Aidariistad:

- 10 viljakotti,
- viljasalve lauad.

7) Piimatalituse riistad:

- 4 piimakannu.

8) Talu juhatamis ja teenijate toa inventar:

- 2 voodit,
- 2 voodiriided,
- 1 laud,
- 2 tooli.

9) Mitmesugune inventar:

- 30 viljaredelit.

B. Madalohitused:

C. Ehitiste ja toode-
aluse mas.

	Hobuse	Kapitali	Amortisatsioon
2) Hobuse ja sõiduriistad:			
1 hobuse riistad,			
2 raudsed trengid.			
3) Põlluteööriistad:			
1 koorimise ader viie sahaline,			
1 kultivaator 3-me hobuse jaoks,			
1 planeet vaheltharija, hobusega veetav.			
4) Masinad:			
reaskülvimasin,			
kartulivõtmise masin.			
5) Lauda ja talli riistad:			
2 veiste sõime,			
12 lõõga,			
18 karjatamise ketti,			
25 tk. nõõrist päitseid,			
1 jahukast,			
2 ämbert,			
1 jootmise kapp,			
kanalauda riistad /õrred, pesad/,			
troakaar,			
2 katalt karjakööki,			
vähemad arstiriistad ja rohud.			
6) Aidariistad:			
10 viljakotti,			
viljasalve lauad.			
7) Piimatalituse riistad:			
4 piimakannu.			
8) Talu juhatamis ja teenijate toa inventar:			
2 voodit,			
2 voodiriided,			
1 laud,			
2 tooli.			
9) Mitmesugune inventar:			
30 viljaredelit.			
B. Madalohitused:			
C. Ehitiste ja toode- aluse mas.			

Uue kava järele sisseseatud majapidamise
aktiv-kapitalid.

	Arv.	à Mk.	Kokku. Mk.	Kapitali % %.	Amortisats.
	ha.			5 %	
I. MAAKAPITAL.					
Põllumaa.	21,5	7.000.-	150500.-	7525.-	11 %
Aiamaa.	0,4	7000.-	2800.-	140.-	5355.-
Heinamaa.	5,5	7000.-	38.500.-	1925.-	225.-
Karjamaa.	6,5	14042.-	91.273.-	4564.-	450.-
Metsamaa.	1,0	5000.-	5.000.-	250.-	103.-
Kokku			288.073.-	32736.-	6138.-
II. MAAPARANDUSE KAPITAL.					
	Mt.			6 %	
2,13 mt. laiust kraavi	6000	30.-	18.000.-	1080.-	1800.-
1,06 " " " "	7000	6.-	42.000.-	2520.-	7000.-
1,06 " laiust kraavi karjamaale. . .	1625	9.-	14.525.-	871.-	813.-
1,06 " laiust kraavi põldudele. . .	1500	9.-	13.500.-	810.-	800.-
Laktiste kraavide alu- ne maa. . .	1 ha	7.000.-	4200.-	1200.-	
Kokku			95.025.-	9486.-	10413.-
III. EHTUSKAPITAL.					
A. Kõrged ehitused:		Hind.		6 %.	Remont ja kinnitus 2 %
Sea + kanade laut amortis.a. jooksul Mk. 3133.-		156635.-	156.635.-	9398.-	3133.-
Teised, kui praegu, lhk. 45.			640.419.-	2807.-	6300.-
Kokku			797.054.-		
B. Madalehitused:					
Lhk. 45 trengid.			48.750.-	23.-	70.-
C. Ehituste ja teede- alune maa. . .			5.500.-	991.-	2498.-
Lhk. 46.					

	Arv.	à Mk.	Kokku Mk.	Kapita- li %.	Riisiko.
	puid 3 mt.			6%	$\frac{1}{2}$ %
IV. METS.					
Kasvav mets. 1,0 ha.	200,0	337,50	67.500.-	4050.-	338.-
Kokku			67.500.-		
V. KODULOOMA KAPITAL.					
A. Veised:				8 %	$1\frac{1}{2}$ %
Lh. Lehmad.	21	17000.-	357.000.-	28560.-	5355.-
Pull.	1	15000.-	15.000.-	1200.-	225.-
Mullikad.	3	10000.-	30.000.-	2400.-	450.-
Vasikad.	6	1200.-	7.200.-	576.-	108.-
Kokku: Mk.			409.200.-	32736.-	6138.-
B. Sead:					
Suguemised.	3	8000.-	24.000.-	1920.-	360.-
Sugukult.	1	8000.-	8.000.-	640.-	120.-
Baconi sead	10	4000.-	40.000.-	3200.-	600.-
Kokku: Mk.			72.000.-	5760.-	1080.-
C. Hobused:					
Tööhobused.	4	20000.-	80.000.-	6400.-	1200.-
D. Kanad:	60	150.-	9.000.-	720.-	135.-
VI. MASINATE, RIISTADE KAPITAL				7 %	Amortis, remont, ja riisiko.
A. Veoriistad:					
Kahe hobuse vanker.	1	18000.-	18.000.-	1260.-	1200.-
Regi.	1	2500.-	2.500.-	175.-	600.-
Lhk.			19.600.-	1372.-	4500.-
Kokku			40.100.-	2807.-	6300.-
B. Hobuse ja sõiduriistad:					
Lh. Hobuseriistad.	1	3000.-	3.000.-	210.-	600.-
Raudsead trengid.	2	200.-	400.-	28.-	70.-
Lhk.			10.750.-	753.-	1828.-
Kokku			14.150.-	991.-	2498.-

	Arv.	à Mk.	Kokku.	Kapitali % %.	Amortis., remont ja riisiko.
				7 %	
C. Põllutööriistad:					
Koorimise ader . . .	1	8500.-	8500.-	595.-	680.-
Kultivaator. . .	1	6000.-	6000.-	420.-	500.-
Plannet, hob. . . .	1	8500.-	8500.-	595.-	500.-
Lhk.			7.775.-	545.-	1095.-
Pilnakannu Kokku			30.775.-	2155.-	2775.-
D. Masinad:					
Reaskülvi masin. . .	1	28000.-	28.000.-	1960.-	1600.-
Kartulivõtmise masin	1	18000.-	18.000.-	1260.-	1100.-
Lhk. 47 (maha arvatud linamasinad).			38.000.-	2660.-	5900.-
Kokku			84.000.-	5880.-	8600.-
E. Käsiriistad: Lhk. 47			3.260.-	229.-	978.-
F. Käsitööriistad: Lhk. 48			11.580.-	813.-	1433.-
G. Lauda ja talliriistad:					
Veiste sõimed. . . .	2	2000.-	4.000.-	280.-	500.-
Lõad.	12	150.-	1.800.-	126.-	150.-
Karjatamise ketid. . .	18	200.-	3.600.-	252.-	300.-
Nöörise päitsed. . .	25	50.-	1.250.-	88.-	500.-
Jahu kast.	1	1000.-	1.000.-	70.-	50.-
Ambrid.	2	150.-	300.-	21.-	70.-
Jootmise kapp. . . .	1	75.-	75.-	5.-	20.-
Kanalauda riistad (õr- red, pesad).			5.000.-	350.-	350.-
Pajad karjakööki. . .	2	750.-	1.500.-	105.-	175.-
Arstiriistad ja rohud			3.000.-	210.-	300.-
Lhk. 48			6.590.-	462.-	1417.-
Kokku			28.115.-	1969.-	3832.-

	Arv.	à Mk.	Kokku.	Kapitali % %.	Amortis., remont, riisiko.
H. Aida riistad:				7 %	
Viljakotid.	10	80.-	800.-	56.-	160.-
Viljasalve lauad.			1.000.-	70.-	70.-
Lhk.			11.140.-	781.-	565.-
Kokku			12.940.-	907.-	795.-
I. Piimatalitus riis- tad:					
Piimakannud.	5	2500.-	12.500.-	875.-	835.-
Kurn.	1	300.-	300.-	21.-	20.-
Lüpsinõud	3	100.-	300.-	21.-	130.-
Kokku			13.100.-	917.-	985.-
J. Talu juhatamis-ja teenijate-toa inven- tar:					
Voodid.	2	1500.-	3.000.-	210.-	250.-
Voodiriided.	2	1500.-	3.000.-	210.-	700.-
Laud.	1	300.-	300.-	21.-	30.-
Toolid.	2	250.-	500.-	35.-	60.-
Lhk.			13.350.-	935.-	2270.-
Kokku			20.150.-	1411.-	3310.-
K. Mitmesugune inventar:					
Viljaredelid.	30	150.-	4.500.-	315.-	450.-
Lhk.			4.800.-	337.-	1385.-
Kokku			9.300.-	652.-	1835.-
VII. JOOKSEV KAPIT- TAL.				10 %	
Lhk.			88.800.-	8880.-	
+ 100%			88.800.-	8880.-	
Kokku			177.600.-	17760.-	
16) Tagavara kapital 20 %					3.552.-

K o k k u: Mk. 82.071.-

Kapitalide kokkuvõte.

I. Maakapital.	Mk.	288.073.-
II. Maaparanduse kapital.	"	95.025.-
III. Ehituskapital	Mk."	851.304.-
IV. Taimkapital.	"	67.500.-
V. Kodulooma kapital.	Mk."	561.200.-
VI. Masinate ja riistade kapital	"	267.470.-
VII. Jooksev käitus kapital.	"	177.600.-

Kokku aktiv kapitalid - Mk. 2.308.172.-

Tähtsamate saaduste keskmised tasuvus-
normid oludele vastavalt korraldatud majapidamises.

Üksikute kapitalide % %, amortisatsiooni, remon-
di, kinnitus ja riisiko kulude ärajaotamise tulundusharude
järele.

I. Põld ühes aiamaaga.

1) Põllu ja aiamaa.	Mk.	7.665.-
2) Maaparandus kapital.	"	17.560.-
3) Rehi.	"	17.125.-
4) Viljaait.	"	2.324.-
5) Põllubeina küün	"	4.512.-
6) Sõiduriistade kuur 50 %	"	1.408.-
7) Kellid	"	1.303.-
8) Sillad kraavidel.	"	835.-
9) Ehituste ja teedealune maa 66 %	Mk"	220.-
10) Veoriistad 50 %	"	4.554.-
11) Põllutööriistad.	"	4.930.-
12) Masinad.	"	11.290.-
13) Käsiriistad 50 %	"	604.-
14) Aida riistad.	"	1.702.-
15) Mitmesugune inventar.	"	2.487.-
16) Tagavara kapital 20 %	"	3.552.-

K o k k u: Mk. 82.071.-

Ühe ha. kohta $\frac{82.071}{21,9} = 3.748$ marka.

- 1) Loomkapital. Mk. 38.874.-
- 2) Lomat. II. Karjamaa. " 14.460.-
- 3) 1) Maa. Mk. 4.564.-
- 4) 2) Maaparanduse kapital. " 1.984.-
- 5) Alad 60 %
- 60 Kokku Mk. 6.548.-

Ühe ha. kohta $\frac{6548}{6,5} = 1008$ marka.

- 8) Veoriistad 12% " 1.130.-
- 9) Landa ja talliriistad 70 % " 4.000.-
- 10) Piimatööstuse riistad 1.302.-

III. Mets, ühes metsa veoga.

- 11) 1) Maakapital. Mk. 1.250.-
- 2) Maaparanduse kapital. " 76.42350.-
- 3) Taimkapital. " 4.388.-
- Kokku kasvava metsa arvel Mk. 4.988.-

Metsa vedu:

- 1) Loomkapital. Mk. 6.840.-
- 2) Lomat. 70 % " 10.965.-
- 3) 1) Veoriistade kuur 8 % Mk. 225.-
- 4) 2) Veoriistad, 22½ % " 2.026.-
- 5) Landa riistad 5% Kokku " Mk. 2.251.-
- 6) Tagavarade kapital 20 % " 3.552.-

IV. Niidud.

- Kokku Mk. 22.016.-
- 1) Maakapital. Mk. 1.925.-
- 2) Niiduheina küünid. " 6.606.-
- 3) Veoriistade kuur 10 % " 282.-
- 4) Masinad. " 3.190.-
- 5) Veoriistad 7½ % " 5.69675.-
- 6) Käsiriistad. 50% " 603.-
- Kokku Mk. 13.281.-

1 ha. niidu kohta $\frac{13281}{5,5} = 2.415$ marka.

Kapitalide kulud töölisele kui ka hobuse peale jäävad välja arvestata, sest need pole arvutatud põhja palkadele mudatuna, mis võiks neile avaldada tööpäeva maksumuse peale. Inimese ja hobuse tööpäevade maksumused on edaspidiste kalkulatsioonide juures sama kõrgelt hinnatud kui praeguse korralduse juures.

v. V e i s e d.

1) Loomakapital.	Mk.	38.874.-
2) Laut.	"	14.460.-
3) Põhuküün.	"	3.295.-
4) Veoriistade kuur 25 %	"	704.-
5) Aiad 65 %	"	4.609.5-
6) Kaev.	"	215.-
7) Ehituste, teede alune maa 20 %.	"	66.-
8) Vecriistad 12½ %	"	1.139.-
9) Landa ja talliriistad. 70 %	"	4.060.-
10) Piimatalitus riistad.	"	1.902.-
11) Tagavara kapital 40 %	"	7.104.-

Less-r61d 2.7 ha., à 330 dz. Kokku Mk. 76.428.-

VI. S e a d.

1) Looma kapital.	Mk.	6.840.-
2) Laut. 70 %.	"	10.965.-
3) Veoriistade kuur 5 %.	"	141.-
4) Veoriistad 2½ %.	"	228.-
5) Lauda riistad 5%.	"	290.-
6) Tagavarade kapital 20 %.	"	3.552.-

Kokku Mk. 22.016.-

VII. K a n a d.

1) Looma kapital	Mk.	855.-
2) Laud 30 %	"	4.699.-
3) Lauda riistad 2½ %	"	145.-

Kokku Mk. 5.699.-

Kapitalide kulud tööliste, kui ka hobuste peale, jäävad välja arvamata, sest siin pole kavatsatud põhja panevaid muudatusi, mis võiks mõju avaldada tööpäeva maksuse peale. Inimese ja hobuse tööpäevade maksused on edaspidiste kalkulatsioonide juures sama kõrgelt hinnatud kui praeguse korralduse juures.

Põldude, niitude ja karjamaa väetamise 162.133.-

Tookulu väetamise eelarve.

Sõnnikut saadakse praeguse seisukorra kalkulatsioo-
nide andmete järele looma üksuse ja kogu karja kohta:

	Loomade arv.	à dz.	Kokku.
Veised.	25	7 36,75,5,5	1837,5.
Hobused	14	20 212,870,01.-	280,0.
Sead.	49	4.- 7691.- 6,0932.-	294,0. 15.027.-
K o k k u:			2411,5 dz. 160.-

Põllud tarvitavad sõnnikut:

Kesa põld 2,7 ha., à 330 dz.	=	891 dz.
Kartuli ja juurvilja põld, 2,7 ha, à 330 dz.	=	891 "
Niitud - 5,5 ha, à 300 dz.	=	206 "
Karjamaa - 6,5 ha, à 300 dz	=	220 "
Kokku		2208 dz.

Ülejäänud 200 dz. läheb aiamaale ja juhuslikku-
de tarvete katmiseks.

Ühe külvikorra põldude tegeliku väetamise

kulu väljaarvamine.

	dz.	à Mk.	Kokku.
Laudasõnnikut.	1782,0	77,80	138.640.-
Toomasjahu:			
Kesale, 2,7 ha, à 1,75=4,75dz.			
Ristikhein.. 2,7 " à 2,0 =5,40"			150.-
Kartul + juur- vili. 2,7 " à 2,0 =5,40"	15,55;701.-		10900.-

Kaalisoola: arjamaa väetamine maksab sama palju kui

Kesale 2,7 ha, à 1,75dz.=4,75dz.	
Ristikhein, 2,7 " , a`2,0 " =5,40"	
Kartul + juur- vili. 2,7 " , à 3,0 " = 8,10"	18,25;690.- 12.593.-

Ülekanne: Mk. 162.133.-

Ülekanne:

Mk. 162.133.-

Töökulu väetamise juures:

	n.	m.	h.
Sõnnikuvedu ühes laotamisega	7	29	29
Kaaliscoola ja toomasjahu vedu	-	2,5	2,5
-"- -"- -"- külv	-	4,5	-
Kokku	7	36,0	31,5

à Mk. 143,40; 212,80; 201.-

Kokku 1004.- 7691.- 6332.- " 15.027.-

K o k k u Mk. 177.160.-

Lämmastiku väetised.

Talirukis; 3,8 dz salpeetrit, à Mk. 2880 = Mk. 10944.-

töökulu - vedu ja külv " 330.- " 11.274.-

Kartul; 3,0 dz. väävelhapu ammonjaki -
à Mk. 3300.- = Mk. 9900.-

töökulu - vedu ja külv. . " 270.- " 10.170.-

Naires; 0,75 dz. salpeetrit, à Mk. 2880 = Mk. 2160.-

töökulu - vedu ja külv " 65.- " 2.225.-

1 ha. niidu väetamise maksus.

Landasõnnikut $\frac{300}{8}$ dz. = 37,5 dz, à Mk. 77,80 = Mk. 2.918.-

Sõnnikuvedu ja laotamine - " 250.-

1 dz. toomasjahu - " 701.-

1 dz. kaaliscoola - " 690.-

Mineraal väetiste vedu ja külv - " 150.-

Kokku Mk. 4.709.-

1 ha. karjamaa väetamine maksab sama palju kui
1 ha. niidu väetamine.

Väetisainete äraarvitamine ja tegeliku väetamise kulu väljaarvamine 1 küvikorras.

[illegible]

Märkused tabeli juurde: 1) N, K₂O ja P₂O₅ % % on võetud Mentzel u. Lengerkes Landw. Kalender 1924.

- 2) Liiva viki ja talirukki haljas toidus on arvatud % % arvestades et 2 osa segust on rukis ja 2 osa vikk.
- 3) Herne- kaeral ja liiva viki on arvesse võetud 2/3 N väärtusest, silmas pidades, et hernes ja vikk omandavad osa N õhust.
- 4) Põlluheinal on arvesse võetud 2 N väärtusest, silmas pidades, et ristikkein osa õhust omandab.
- 5) Kaer, hernes - on arvatud N % vastav kaera koosseisule, K₂O ja P₂O₅ % % saivad arvatud silmas pidades, et segus on 4 osa kaera ja 1 osa hernest.
- 6) Lina kaganate K₂O ja P₂O₅ % on võetud Wulff'i tabelist.
- 7) Talirukkil, kartulil ja mairil on maha arvatud omandatud elementide väärtusest nende väetamiseks tarvitatud mineraal N väetiste väärtus.

Põllu, niidu ja karjamaa kultuuride
1 ha produktsiooni kulud.

Silmas pidades intensiivsemat maaharimist ja kõrgemaid saake, on produtseerimise kulude väljaarvamisel tööpäevi iga kultuuri pinna üksuse kohta 10 % enam arvatud, kui see praeguse korralduse juures on. Maksusid, kohustusi ja juhatamise kulusid on 25 % praegustest enam arvatud =, M. 300.- pro ha.

I Hr. Tali rukis.			
	n.	m.	h.
Lhk. 6/ tööpäevi.	9,9	13,6	15,1
+ 10 %	1,0	1,4	1,5
Kokku	10,9	15,0	16,6
à Mk.	143,40;	212,80;	201.-
Kokku Mk.	1563.-	3192.-	3337.-
			= Mk. 8.092.-
Väetamine tabeli järele 4490.-			
N pealtväetis.			4474.-
			" 8.964.-
Ülekanne:			Mk. 17.056.-

Ülekanne:

Mk. 17.056.-

Kapitalide kulu 1½ a. jooksul. " 5.622.-

Maksud, kohustused, juhatamine 1½ a. " 450.-

Rehepeksu maks 45 vakka, à Mk. 20.- " 900.-

Kuivatise ja lokomobiili kütmine. " 400.-

Seemne beitsimine formaliniga, 123 kg.,
à Mk. 1,5. " 185.-Seeme 123 kg. " 185.-
Kokku Mk. 24.613.-

I. Herne-kaera hein.

Lhk. n. m. h.
tööpäivi. 3,6 6,6 9,1

+ 10 %. 0,4 0,7 0,9

Kokku 4,0 7,3 10,0

à Mk. 143,40; 212,80; 201.-

Kokku: Mk. 574.- 1553.- 2010.- " 4.137.-

Väetamine tabeli järele - " 10.704.-

Kapitalide kulu 0,5 a. jooksul - " 1.874.-

Maksud, kohustused, juhatamine 0,5 a. - " 150.-

Seeme: 67 kg. sööda herneest n. - Mk. 1608.-

133 kg. kaera - " 1596.- " 3.204.-

Kokku: Mk. 20.069.-

III. Liiva vikk tali rukkiga.

Tööpäeva kuni lõikuseni,
nii kui talirukkil. n. m. h.
0,6 7,1 13,0Lõikus ja karjalauta toi-
metamine. 0,5 2,0 1,0

Kokku 1,1 9,1 14,0

à Mk. 143,4; 212,80; 201.-

Kokku Mk. 158.- 1936.- 2814.- Mk. 4.908.-

Väetamine. " 20.811.-

Kapitalide kulu 1 h. peale. " 3.748.-

Maksud, kohustused, juhatamine " 375.-

Seeme: 123 kg. talirukist, à Mk. 15.- = Mk. 1845.-

108 kg. liiva vikki, à Mk. 25.- = " 2700.-

Seemne beitsimine, 123 kg. à 1,5 = " 185.- " 4.730.-

Kokku: Mk. 34.572.-

Ülekanne:

Mk. 17.038.-

Ülekanne: Mk. 17.638.-

Väetamine, tabeli järele Mk. 21896.-

IV. Põlluhein.

	n.	m.	h.	
Keskmine tööpäevade arv				
I,II, ja III a. väljadel	5,6	4,5	3,6	
à Mk.	143,40;212,80; 201.-			
Kokku Mk.	803.-	958.-	724.-	= Mk. 2.485.-
Väetamine, tabeli järele.				" 7.132.-
Kapitalide kulu 1 ¹ / ₆ a. eest				" 4.373.-
Maksud, kohustused, juhatamine 1 ¹ / ₆ a.				" 350.-
1/3 seemnest:punast ristikheina 3 kg. Mk.				558.-
Rootsi	-"	1,5"	"	225.-
timutit.		1,2"	"	139.-
				" 922.-
Kokku Mk.				15.262.-

Põlluheina kasvatamisel on tööpäevi 75 % rohkem arvatud, kui praeguse korralduse juures, silmas pidades, et saagid 100 % kõrgemad on.

V. Kartul.

	n.	m.	h.	
Lhk. 6.5. tööpäevi.	35,3	11,3	13,2	
* 10%-à Mk.	143,40;212,80;201.-			
Kokku Mk.	5062.-	2405.-	2653.-	= Mk. 10.120.-
Väetamine, tabeli järele				Mk. 8787.-
N mineraal väetis				" 4800.-
Kapitalide kulu.				" 3.748.-
Maksud, kohustused, juhatamine.				" 300.-
Kokku				Mk. 27.755.-
Seemneks 19,5 dz.				

Märkus: Kartuli kasvatamisel on tööpäevi sama palju arvatud, kui praeguse korralduse juures, silmas pidades, et kartulivõtmise masin tööjõudu kokku hoiab.

VI. Naires.

	n.	m.	h.	
Tööpäevi.	73,5	17,3	17,0	
à Mk.	143,40; 212,80; 201.-			
Kokku Mk.	10540.-	3681.-	3417.-	= Mk. 17.638.-
Ülekanne:				Mk. 17.638.-

Ülekanne: Mk. 17.638.-

Väetamine, tabeli järele	Mk. 21896.-	
N mineraal väetis.	" 4474.-	" 26.370.-
Kapitalide kulu.	"	3.748.-
Maksud, kohustused, juhatamine. .	"	300.-
Seeme, 11 kg. à Mk. 251.-	"	2.761.-
Kokku	Mk.	50.817.-

Märkus: Naire kasvatamisel on naiste tööpäevi sama palju arvatud, kui praeguse korralduse juures. Meeste tööpäevade arv on veidi kahanenud, silmas pidades, et vahelt harimine hobuse planeediga saab sündima. Samal põhjusel ja ka intensiivsema harimise tõttu on juurde lisatud hobuse päevi.

Kokku Mk. 30.673.-

VII. Porgand.

Tööpäevi.	n. 75,0	m. 17,3	h. 17,0	
à Mk.	143,40;	212,80;	201.-	
Kokku	Mk. 10755.-	3681.-	3417.-	= Mk. 17.793.-
Väetamine, tabeli järele.	"			31.976.-
Kapitalide kulu.	"			3.748.-
Maksud, kohustused, juhatamine. .	"			300.-
Seeme, 6,3 kg. à Mk. 500.-	"			3.150.-
Kokku	Mk.			56.967.-

VIII. O d e r.

Tööpäevi, lhk.	n. 5,9	m. 11,3	h. 12,5	
+ 10 %	0,6	1,1	1,3	
Kokku	6,5	12,4	13,8	
à Mk.	143,40;	212,80;	201.-	
Kokku	Mk. 922.-	2639.-	2794.-	= Mk. 6.335.-
Väetamine, tabeli järele.	"			8.471.-
Kapitalide kulu.	"			3.748.-
Maksud, kohustused, juhatamine. .	"			300.-
Rehepeksmine, 38 vakka, à Mk. 20.-	"			760.-
Kuivatise ja lokomobiili küte.	"			350.-
Seeme, 150 kg. à Mk. 15.-	"			2.250.-
Kokku	Mk.			22.244.-

XIII. M e t s.

Mk. 4.978.-

Märkus: Seeme on arvatud turuhinna järele sellepärast, et sorteerimisega lähevad kõhnad terad välja ja sellega kõrgema väärtusega on, kui sorteerimata kogu saak.

IX. L i n a.

Tööpäevi ühes leotatud varte
vabrikusse toimetamisega. . .

n. m. h.
34,0 27,2 20,2

à Mk. 143,40; 212,80; 201.-

Kokku Mk. 4376.- 5788.- 4060.- = Mk. 14.724.-

I. Rukis, terad. Väetamine, tabeli järele. " 11.901.-

Kapitalide kulu. " 3.748.-

II. Hernes-kaer. Maksud, kohustused ja juhatamine. " 300.-

III. Liiva-vik. Kokku Mk. 30.673.-

IV. Põlluhävin. Seeme 130 kg.

X. Kaer hernega.

Tööpäevi, lhk... 63 n. m. h.
.5,9 10,0 9,9

+ 10 %. . . 0,6 1,0 1,0

Kokku 6,5 11,0 10,9

à Mk. 143,40; 212,80; 201.-

Kokku Mk. 932.- 2341.- 2191.- = Mk. 5.464.-

Väetamine, tabeli järele. " 10.775.-

Kapitalide kulu. " 3.748.-

VIII. Oder, terad. Rehepeksimine 5l vakka, à Mk. 20.- " 1.020.-

Kuivatise ja lokomobiili küte. " 375.-

Kaera seeme, 150 kg. à Mk. 13,40. " 2.010.-

IX. Lina, varred. Kokku Mk. 23.392.-

Sööda hernest seemneks 30 kg.

Märkus: Kaera seeme on turuhinna järele, samal põhjusel, kui oder, arvatud.

XI. N i i d u d.

Tööpäevi, lhk... 4,4 1,9 1,7
+ 75 %. 3,3 1,4 1,3

Kokku 7,7 3,3 3,0

à Mk. 143,40; 212,80; 201.-

Kokku Mk. 1104.- 702.- 603.- = Mk. 2.409.-

Väetamine. " 4.709.-

Kapitalide kulu. " 2.415.-

Maksud, kohustused, juhatamine. " 520.-

Kokku Mk. 10.053.-

XII. K a r j a m a a.

Lhk. 82. Mk. 6.256.-

XIII. M e t s.

Lhk. 104. Mk. 4.988.-

Põllu, niidu, karjamaa ja metsa kultuuride üksuse tootmise ja toidu üksuste maksuse, tasuvuse (absoluutse ja % tootmise kuludest) ja tasuvuse võrdluste (pinna üksuselt) tabel.

Kultuuri nimetus.	dz. ha lt.	à dz. turu hind.	ha. saa- gi turu väärtus.	ha. pro- dutseeri- mise mak- sus.	Toidu ük- suseid ha lt.	Toidu üksus maksab	dz. maksus	± Tulu ha lt.	ha de arv.	Kogu kultuuri tasuvus.	Tasuvus % tootmi- se ku- ludest.	Kultuuri- de tasu- vuse võrdlus arvates kartuli tasuvus 100 %.
	a.	b.	a x b c.	d.	a x 244 nl.t.ü. e.	f.	fx244 nl.t.ü. g.	c ± d h.	i.	j.	100 x h d k.	l.
I. Rukis, terad.	20,68 ⁺⁺)	1500.-	31020.-	24613.-	5046	3,98	971.-	10127.-	2,52	+ 25520.-	+ 41,14	75,55
põhk.	31,00	120.-	3720.-		1513	2,99	146.-					
Kokku			34740.-		6559							
II. Herne-kaera hein.	45,00	360.-	16200.-	20069.-	4392	4,39	428.-	- 3869.-	1,30	- 5030.-	-19,26	-28,86
III. Liiva vikk.	300		34572.-	34572.-	8133	4,25	104.-	-	0,18	-		
IV. Põlluhein:	50,0	360.-	18000.-	15262.-	4880	2,64	258.-	+ 5114.-	8,00	+ 40912.-	+33,51	+38,15
hädalhein.			2376		1188	2,00						
			20376.-		6068							
V. Kartul.	171,5 ⁺⁺)	240.-	41160.-	27755.-	8369	3,32	162.-	+13405.-	1,95	+ 26140.-	+48,30	+100
VI. Naires, juurikad	533,0	100 ⁺⁺)	53300.-	50817.-	10838	4,11	84.-	+10388.-	0,50	+ 5194.-	+20,44	+ 77,49
"- pealsed	93,0	85 ⁺⁺)	7905.-		1513		67.-					
			61205.-		12351							
VII. Porgand, juurikad	400	150 ⁺⁺)	60000.-	56967.-	12200	3,26	99.-	+24933.-	0,25	+ 6233.-	+43,77	+186,00
"- pealsed	216	100.-	21600.-		5270		80.-					
			81600.-		17470							
VIII. Oder, terad.	19,0	1320.-	25080.-	22214	4215	4,06	901.-	+ 6991.-	1,80	+ 12584.-	+31,47	+ 52,15
"- põhk.	27,5	150.-	4125.-		1678	8,05	186.-					
			29205.-		5893							
IX. Lina, varred.	35,00	850.-	29750.-	30673.-	-	-	555.-	+10327.-	0,90	+ 9294.-	+33,7	+ 77,1
"- seeme.jne.	4,5 ⁺⁺)	1800.-	9900.-									
"- haganad..	4,5	300.-	1350.-									
			41000.-									
X. Kaer, terad.	15,00	1200.-	18000.-	23392.-	3327	4,27	947.-	+ 4868.-	2,7	+ 13144.-	+20,81	+ 36,31
Hernes, terad.	3,20 ⁺⁺)	1800.-	5760.-		781	4,27	1042.-					
Põhk.	30,00	150.-	4500.-		1830	3,20	195.-					
			28260.-		5938							
XI. Niidud, hein.	36,0	270.-	9720.-	10053.-	2928	2,94	239.-	+ 1121.-	5,5	+ 6166.-	+11,15	+ 8,36
"- hädal.			1454.-		727	2,00						
			11174.-		3655							
XII. Karjamaa.				6256.-	3000	2,04	-	-	6,5			
Mets.	jalga ³	2088.-	2088.-	4988.-				- 2900.-	1,0	- 2900.-		

Märkused tabeli juurde: +) Turu hind on välja arvatud kartuli hinna järele proportsionaalselt t.ü.sisaldavusele.
++) Kogusaagist on seeme maha arvatud.

Puhastulu põllu, niidu- ja metsa kultuuridest

kokkuvõtte tabeli järele.

Lähtes j. on kokku võetud i puhastulu üksikute kultuuride järele.

Kokku	+	Mk. 145.187.-
"	-	" 7.834.-
Puhastulu:		Mk. 137.353.-

Produktsiooni kulud ja sissetulekud loomapidamise alal üksikute loomaliikidest.

I. V e i s e d.

A. Kulud.

Kari tarvitab tööõudu 150 % enam kui praeguse korralduse juures.

Lhk.....		Mk. 46.320.-
Porgandid.	+ 150 %.	" 69.480.- Mk.115.800.-
Piima vedu piimatalitusesse:		
Porgandi 120 mehe päeva suvel.		" 4.256.-
Liiva vikk 20 hobuse	" - "	" 4.020.-
Karjamaa 16 mehe päeva talvel		" 2.438.-
Põlluhobuse 16 hobuse	" - "	" 2.144.-
Niidu hädal t.ä.		
	Kokku	Mk. 128.658.-

Vasikatala		
Isaja piima.	1470kg.	" 548.381.-

Aluspõhi.

Talivilja põhku 28 dz. k	Mk. 120.-	= Mk. 3360.-
Tarvast.	58 " , k "	50. " 2900.-
	Ülekanne	Mk. 128.658.-
Soola 1,5 dz. k	Mk. 384.-	" 576.-
Valgustus.		" 500.-
Kapitalide % amortisatsioon, rent,		" 76.428.-
minnitus ehk riisiko.		
loomnarsti kulu.		" 5.000.-
	K o k k u kuluid:	Mk. 766.403.-

Ülekanne: Mk. 128.658.-

Toitmine.

Kari tarvitab aasta jooksul:

Toidu nimetus.	dz.	a' Mk.	Kokku.	
Sööda/hernea.	5,77	1800.-	10386.-	Mk. 142.996.-
Kaer.	47,71	1500.-	71565.-	" 8.450.-
Linaseemne koogid	29,92	2100.-	62832.-	" 40.000.-
Päevalille koogid	30,00	2190.-	65700.-	
Talivilja põhk.	16,12	120.-	1934.-	
Suivilja põhk.	90,50	150.-	13575.-	
Põlluhein.	320,00	360.-	115200.-	7.451.-
Herne-kaer(hein)	58,50	360.-	21060.-	
Niiduhein.	158,00	270.-	42660.-	2.500.-
Kartul.	153,00	240.-	36720.-	Mk. 729.951.-
Naired.	266,50	100.-	26650.-	Mk. 921.397.-
Porgandid.	92,00	150.-	13800.-	
Naire lehed.	46,50	85.-	3953.-	
Porgandi lehed.	54,00	100.-	5400.-	
Liiva vikk.	54,00	104.-	5616.-	
Karjamaa t.ü.	16500	2,04	33660.-	
Põlluheina hädalt.t.ü.	5000	2,00	10000.-	
Niidu hädal t.ü.	4000	2,00	8000.-	
Vasikatele lahja piima.	1470kg.	1.-	1470.-	" 548.981.-

Aluspõhk.

Talivilja põhku	28 dz, à Mk. 120.-	= Mk.3360.-	
Turvast.	58 " , à " 50.-	" 2900.-	" 6.260.-
Soola	1,5 dz, à Mk. 384.-		" 576.-
Valgustus.			" 500.-
Kapitalide % %, amortisatsioon, remont, kiinnitus ehk riisiko.			" 76.428.-
Loomaarsti kulu.			" 5.000.-

K o k k u kulusid: Mk. 766.403.-

Ülekanne: Mk. 249.018.-

B. T u l u d.

Ülekanne: Mk. 249.018.-

Sõnnik: 1838 dz. à Mk. 77,80	Mk.142.996.-
Vasikad: 19 - 6 = 13 - à Mk. 650.-	" 8.450.-
Loomade müügist, 4 tk. à Mk.10000.-	" 40.000.-
Piima saadakse keskmiselt :	
Kg2870 x 21= 60270 kg.	
Täispiima vasikatele 1104 "	
Jääb 59166 kg.	
Meiereides 1924 a. makstud keskmise	
hinna järele à Mk. 11,45....	Mk. 677.451.-
Lahja-ja võipiim meiereist	
tagasi, 52500 kg.à Mk. 1.- "	52.500.-
	Mk.729.951.-
K o k k u muks tulud	Mk. 921.397.-

	Mk. 364.295.-

II. S e a d.

A. Kulud.

Toitmine.

<u>Toidu nimetus.</u>	<u>dz.</u>	<u>à Mk.</u>	<u>kokku.</u>
Lahja piim.	470,30	100.-	47300.-
Rukis.	35,43	1500.-	53145.-
Oder.	22,5	1320.-	29700.-
Kaer.	13,5	1200.-	16200.-
Hernes.	2,0	1800.-	3600.-
Kartul.	169,0	240.-	40560.-
Porgand.	5,0	150.-	750.-
Linaseemne haganad.	4,5	300.-	1350.-
Karjamaa, jätted jne.3931 t.ü. 2.-		7862.-	Mk. 200.197.-
		336.-	" 14.248.-
Töötasu:			
1 naise aasta palka.			Mk. 41736.-
25 mehe päeva, à Mk. 182,6.		"	4565.-
15 hobuse päeva,à Mk. 168.-		"	2520.- " 48.821.-

Ülekanne: Mk.249.018.-

Ülekanne:

Mk. 249.018.-

Aluspõhk:

Rukki sasi 30 dz. à Mk. 120.-	Mk. 3600.-
Turvas. . 10 " à " 50.-	" 500.- " 4.100.-
Kapitalide % %, remont, amortis., riisiko. .	" 22.016.-
Puud kartulite keetmiseks, 1 süld.	" 1.000.-
Arsti kulud.	" 1.500.-
Teravilja jahvatamine /60 mk. dz./	" 4.200.-

Kokku kulusid: Mk. 281.334.-

B. T u l u d.

Sõnnik 294 dz., à Mk. 60.- . . .	Mk. 17640.-
Põrsaid müügiks 10, à Mk. 1000.-	" 10000.- Mk. 27.640.-
45 siga, eluskaal 4500 kg.	
tapakaal 85 % = 3825 kg. à Mk. 85,40.	" 326.655.-

Kokku tulu: Mk. 354.295.-

III. K a n a d.

A. K u l u d.

Toitmine:

Toidu nimetus.	dz.	à Mk.	Kokku.
Oder.	6,58;	1320.-	8686.-
Kartul.	12,0 ;	240.-	2894.-
Nisu kliisid.	2,41;	1200.-	2892.-
Kaerajahu.	2,41;	1260.-	3037.-
Liha ehk vere jahu. .	1,81;	2500.-	4525.-
Ristiku lehepuru. . .	0,84;	360.-	302.-
Porgandid.	3,00;	150.-	450.-
Naires.	11,40;	100.-	1140.-
Lahja piim.	6,00;	1.-	600.-
Masina aluseid teri. .	2,50;	600.-	1500.- Mk. 26.026.-

Töötasu:

1/3 maise aastapalka.	13912.-
2 hobuse päeva, à Mk. 168.-	336.- " 14.248.-
Kapitalide % %.	" 5.699.-
Puud ruumi kütteks ja toidu keetmiseks.	" 1.000.-
Arsti kulud.	" 500.-

Kokku kulusid: Mk. 47.473.-

B. T u l u d.

Munad, 58 x 146 = 8468 tk., à Mk. 7,5.	Mk. 63.510.-
--	--------------

119

Loomapidamise saaduste üksuste tootmise maksuse, loomaliikide järel
absoluutse tasuvuse, t.ü. tasuvuse ja tasuvuse % % tootmise kuludest, t a b e l.

Looma liik.	Üksus- te arv.	Tarvi- tanud t.ü.	Mk t.ü. c : a	Toitmi- se kulud. c	Muud kulud. d	Kokku kulusid c + d e	Sisse- tulek piima, ja munade eest. f	Muud sisse- tulekud g	Kokku sisse- tulnud f + g h	Puhas- tulu. h - e i	Toodang. j	Üksus- se toot- mise mak- sus. e-g k	t.ü. tasu- vus. h-d a	100 t.ü. anna- vad tulu (b-m)x n x 100	Tasu- vus %-des t.ü. järel n:b dest. e p.	Tasu- vise % toot- mise kulu- dest. e p.	
		a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	j.	k.	l.	m.	n.	o.	p.
Veised.	25	124459	4,41	548981	217422	766403	729951	191446	921397	154994	piima kg.	59166	9,72	5,66	125.-	28,3	20,2
Sead.	49	49778	4,02	200197	81137	281334	326655	27640	354295	72961	liha kg.	38256	66,33	5,49	147.-	36,6	25,9
Kanad.	60	-	-	26026	21447	47473	63510	-	63510	16037	mu- nad.	8468	5,61	-	-	-	33,8
						Kokku		puhastulu:		Mk.	243992.-						

Puhastulu kokkuvõte.

Puhastulu põllu ja niidu kultuuridest. . . Mk.137.353.-
-"- loomapidamisest. " 243.992.-

Kokku puhastulu: Mrk. 381.345.-

Puhastulu % aktivkapitalidest /Mk.2.308.172.-/ = 16,5 %.

Tarvitatud kirjandus.

- E. Laur. - Grundlagen u. Methoden d. Bewertung, Buchhaltung u. Kalkulation.
Westermeier. - Landwirtschaftliche Betriebseinrichtung.
Dr. A. Eisenschmidt. - Väikepõllupidamine Tartumaal.
Th. Pool. - Põllumajanduslikud pildid Daanist.
A. Eslas. - Inventari raamat.
P. N. Kuleschov. - Svinovodstvo.
J. Aamisepp. - Kanakasvatus.
T. Ü. Met. Obs. teadaanded 1920 - 1923.
Sresnevskij. - Bericht üb. die Ergebnisse d. Beob. f.d. Liv-Est- Kurländische Regenstationennetz - 25 - Jährige Mittelwerte.
K. Liidemann. - Kunstväetiste mõju asunikkude ja põllumeeste ühiskatsetes a. 1924.
O. Mentzel u. A. v. Lengerke, Landw. Kalender 1924.
Põllumehe Kalender. - Käsiraamat 1925.
Agronomica 1921 - 1925.
Põllumees 1924, 1925.
Uus Talu 1925.
Loodus 1923.
Statistika Kuukiri.

Karjajärelkontrolli ühisele aastaraamat I/II